

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

duha

4 | 2017

Informace o knihách a knihovnách z Moravy

SENIORŮ A KNIHOVNY

Duha online:
<http://duha.mzk.cz>

Obsah

Studie, články

Vyšší věk a my – Jak se dívat na stáří – <i>Iva Holmerová</i>	2
Senioři a knihovny – <i>Zlata Houšková</i>	5
Jaromír Tomeček a ti druzí – <i>Jiří Poláček</i>	8

Inspirace, podněty, náměty

Marketingový tip #4 Spojte se s těmi, kteří to vidí stejně – <i>Barbora Buchtová</i>	11
Jak se dobrat smyslu textu a pochopit autorův záměr – <i>Ondřej Hausenblas</i>	13
Kladení otázek jako způsob přemýšlení nad básnickým textem – <i>Štěpánka Klumparová</i>	15

Proměny českého knihovnictví

Rozhovor s PhDr. Šárkou Kašpárkovou – <i>Jana Nejezchlebová</i>	17
---	----

Veřejné knihovny

Rodina knihoven zn. „Mahenka“ – <i>Libuše Nivnická, Edita Vališová</i>	22
V jevišovické knihovně jsou senioři vítáni – <i>Zdenka Komůrková</i>	26
V knihovnách regionu Vyškov čteme pejskovi – <i>Eva Kalivodová</i>	29

Konference, akce

Národní seminář informačního vzdělávání 2017 – co vám ještě může nabídnout? – <i>Pavla Kovářová</i>	32
Seminář Regionální funkce knihoven 2017 – <i>Monika Kratochvílová</i>	36

Informace pro knihovny

Výsledky ankety ohledně zapojení se do portálu Knihovny.cz – <i>Iva Zadražilová</i>	38
Standard pro dobrý knihovní fond – <i>Marie Šedá</i>	43
Sekce 60+ SKIP ČR – <i>Hana Mazurová</i>	46

Z činnosti MZK

Knížní veletrh ve Frankfurtu nad Mohanem – <i>Soňa Šinclová</i>	48
Podzimní odborné akce v MZK – <i>Jindra Pavelková, Soňa Šinclová</i>	49

Knihovnické osobnosti JMK

Knihovnice z Ratíškovic – <i>Marie Škorpíková – Magda Švejcarová</i>	53
--	----

Oči Brna

Oči Brna na přelomu roku 2017/2018 – <i>Hana Glombová</i>	55
---	----

Recenze

Sonda do čtenářství v České republice – <i>Libuše Foberová</i>	56
--	----

Z historie knihoven

SVOK: k 90. výročí založení Spolku veřejných obecních knihovníků – <i>Jaromír Kubíček</i>	58
--	----

Zkušenosti ze zahraničních knihoven

Model Ústředních knihoven národnostních menšin v Chorvatsku – <i>Kristina Kvapil</i>	62
--	----

Rozhovor

Vidím furt větve – rozhovor s Jáchymem Topolem – <i>Radím Kopáč</i>	65
---	----

Fejeton

Jak jsem likvidoval veřejné knihovny – <i>Milan Uhde</i>	67
--	----

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

poslední letošní číslo Duhy je věnováno **uživatelům seniorského věku**. Vzhledem k demografickému vývoji naší společnosti se jedná o stále početnější skupinu, jejíž potřeby mohou knihovny do značné míry naplňovat. Spolupráce knihoven se seniory může mít různé podoby a v řadě případů i významný přínos pro knihovny samotné. Více však již v příspěvcích Ivy Holmerové a Zlaty Houškové z rubriky *Studie, články* a také v dalších rubrikách.

Inspirace, podněty, náměty uzavírají seriál marketingových tipů a článků zaměřených na práci s uměleckým textem. V *Informacích pro knihovny* se můžete seznámit s nově vydaným Standardem pro dobrý knihovní fond nebo s výsledky ankety mapující zapojování knihoven do portálu Knihovny.cz. Rubriky *Konference, akce a Z činnosti MZK* přináší ohlédnutí za nedávno uskutečněnými odbornými akcemi, *Zkušenosti ze zahraničních knihoven* Vás přenesou do Chorvatska, kde mají propracovaný systém knihoven určených menšinám. V čísle nechybí ani zajímavé rozhovory či knižní tipy. Vaši pozornost si jistě zaslouží také *fejeton* Milana Uhdeho s názvem „Jak jsem likvidoval veřejné knihovny“.

Všem našim příznivcům, čtenářům a přispěvatelům přejeme pěkný závěr letošního roku a v novém roce hodně osobních i profesních úspěchů.

Za redakci časopisu Duha
Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 31 (2017), číslo 4.

Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně** pro potřebu knihoven, knižního obchodu, nakladatelství a literárních pracovišť.

Adresa vydavatele a redakce:

Moravská zemská knihovna v Brně

Kounicova 65a, 601 87 Brno

Telefon: 541 646 126

E-mail: duha@mzk.cz

IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední straně:

Akce Podkarpatská Rus v Městské knihovně Boskovice.

Foto: archiv knihovny.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák.

Vychází 4x ročně tištěně i on-line.

Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),

ISSN 1804-4255 (Online).

Redakce: Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor, Mgr. Jana Nejezchlebová, výkonná redaktorka, Mgr. Adéla Dilhofová, redaktorka, Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka a jazyková korektura.

Redakční rada: prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady, PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), PhDr. Helena Gajdušková (Masarykova veřejná knihovna Vsetín), Mgr. Hana Šimonová (Městská knihovna Hodonín)

Jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Vyšší věk a my – Jak se dívat na stáří

Iva Holmerová

Iva.Holmerova@fhs.cuni.cz

Príspevek prináša souhrn současných poznatků a názorů odborníků na stáří, stárnutí, na jednu z nejdelších etap lidského života. Seniorskou populaci lze dělit na základě funkčního stavu na elitní, aktivní a křehkou. Každou z těchto skupin autorka charakterizuje a knihovníci tak mohou lépe porozumět potřebám a požadavkům významné části svých stávajících i potenciálních uživatelů.

Životní etapa stáří

Stáří se na přelomu tisíciletí stalo jednou z nejdelších etap lidského života. Je i etapou poslední. Za jeho počátek stále považujeme sedmou dekádu lidského věku, ve statistice věk 65 let. V současné době je 18,3 % obyvatel České republiky starších 65 let a 4 % starších 80 let. Zejména toto procento se bude v příštích desetiletích významně zvyšovat až na vcelku neuvěřitelných 10 % lidí starších 80 let v roce 2060. To přinese samozřejmě změněné nároky na systém zdravotní péče. Naděje dožití žen dosahuje nyní 81,5 let a u mužů představuje 75,8 let. Významně se zvýšila zejména v průběhu posledního čtvrtstoletí. Přestože se střední délka života posunula k osmdesátce, naděje dožití ve zdraví zůstává u šedesáti let. Znamená to, že žijeme a budeme žít déle než kterákoli předchozí generace.

Přesto někdy vnímáme stárnutí jako problém. Máme někdy tendenci zapomínat, že to je výsledek mnoha pozitivních faktorů, a to zejména v posledních desetiletích. Kromě prostého prodloužení lidského věku se prodlužuje i jeho část, kdy se lidé těší dobrému zdraví nebo jsou jejich onemocnění tak dobře kompenzována, že nemají zásadní vliv na kvalitu jejich života. Lidé mají zřejmě potenciál dožít se více než sta let, reálná se zdá hranice 120 let. Je to věk, kterého se ale zatím na světě dožilo jen málo lidí. Žádná nemoc ke stáří nepatří a nemusí jej nutně provázet – ale mnohá onemocnění přicházejí ve vyšším věku častěji. Moderní medicína a zdravotní vědy, ale také nové

technologie nám umožňují žít dobře a aktivně déle než naši předkové. Životní styl starších lidí se mění možná rychleji, než si myslíme. Tyto změny budou ještě výraznější v následujících letech, protože do seniorského věku dožráli a budou dožrávat lidé narození v padesátých letech. Jsou to i početné silné ročníky lidí, kteří jsou již zvyklí daleko více prosazovat svá práva a zájmy. Nejen to. Budou daleko aktivnější, budou se dále vzdělávat, mnozí pracovat, requalifikovat, cestovat, užívat života, ale také jej ovlivňovat ve svých obcích a společenstvích. Mnozí se budou chtít věnovat dobrovolnickým či různým jiným prospěšným činnostem, jak to vidíme nejen na západ a sever od našich hranic, ale také v mnoha našich obcích a městech.

Stáří rozdělujeme na různé etapy. Různí autoři hovoří o raném, středním, pozdním stáří, o dlouhověkosti. Vždy se přitom dopouštíme určité schematizace a zjednodušení, které není pro tak různorodou skupinu lidí adekvátní.

Kdo je vlastně seniorem?

V odborné literatuře jde o pracovní a ustálený termín označující člověka zpravidla staršího 65 let. Podle mého názoru bychom ale měli pojmu senior používat jen v tom původním smyslu, tedy „starší než“ stejně tak jako junior je „mladší než“ než někdo jiný. Takže v rodině je Jan senior a Jan junior, mezi společníky stejného jména to může být obdobné. Mám raději výraz „starší člověk“, protože tam se přece jen vyskytuje člověk a nikoli jen „starší“.

Skupina lidí vyššího věku je velmi heterogenní. Patří sem jak lidé, kteří i ve vyšším či vysokém věku dosahují velmi významných výkonů či vykonávají stále velice náročné a zodpovědné činnosti, a patří sem také lidé, kteří vzhledem ke zhoršenému zdravotnímu stavu a soběstačnosti potřebují pomoc svých blízkých či jiných osob po převážnou část dne. Tato heterogenita není samozřejmě jen výsadou vyššího věku (i ve středním či mladém věku žijí lidé různé výkonnosti a v různém zdravotním stavu), ve stáří se však projevuje daleko významněji. O funkčním stavu pak zdaleka nerozhoduje jen biologický věk daného člověka, ale zejména stav jeho zdraví, schopnosti, motivace, ale do značné míry a v mnoha případech také prostředí a společnost, ve které lidé žijí.

Seniorskou populaci tak můžeme dělit následovně na:

Elitní seniory – podávající výkony srovnatelné či lepší než jejich mladší kolegové jak v intelektuální oblasti, tak i například ve sportu a podobně.

Aktivní, autonomní a soběstačné – jde o ty, kteří žijí samostatným životem, mnozí pracují či jsou aktivní v různých rodinných, dobrovolnických či zájmových aktivitách, které vykonávají bez výrazného omezení.

Křehké, ohrožené či postižené omezením či ztrátou soběstačnosti, závislé. Do této skupiny řadíme ty seniory, kteří potřebují různě intenzivní pomoc druhých či profesionální služby, protože je jejich soběstačnost omezena či ohrožena z důvodu zhoršeného zdraví, smyslových poruch či geriatrických syndromů.

S tímto velmi rámcovým funkčním členěním seniorské populace souvisí již výše zmíněná délka dožití ve zdraví, která se sice také prodlužuje s prodlužujícím se věkem, ale stále nedosahuje těch nejvyšších decenií a pohybuje se kolem šedesáti let věku. To znamená, že počet lidí s omezenou soběstačností v průběhu věku narůstá a velmi rychle se jejich procento zvyšuje zejména ve věku nad 80 let, a to zejména v důsledku již výše zmíněných geriatrických syndromů, zejména demence a frailty.

Aktivní stárnutí

Existuje několik konceptů, které se vynořují postupně s tím, jak společnost stárne. Mezi ty první patřil koncept zdravého stárnutí, který vycházel z představy tzv. komprese morbidity. Jde o to, abychom stárnuli zdravě a aby se nám dařilo onemocnět co nejvíce oddalovat tak, aby přicházela až ve vyšším věku než je tomu dosud. Postupem času se ukázalo, že tento koncept je sice dobrý a v mnoha případech skutečně dochází k oddálení vzniku určitých onemocnění a jejich následků, ale nelze jej aplikovat všude. Například neurodegenerativní onemocnění, zejména Alzheimerova choroba, patří zatím mezi ta „nepoddajná“. Hovořilo se také o úspěšném stárnutí, o umění stárnout dobře (ageing well). Jeden z významných gerontologů, zakladatel mezinárodní sítě Longevity Center profesor Robert Butler prosazoval pojem „produktivní“ stárnutí, zejména ve snaze popřít onu tezi o produktivním a neproduktivním věku, ukázat, že staří lidé jsou stále významným zdrojem a plnohodnotnou součástí společnosti.

Postupně se však terminologie ustálila, počátkem tohoto století, na pojmu aktivní stárnutí, a to zejména zásluhou Světové zdravotnické organizace, která je definuje jako proces zajištění optimálních příležitostí pro zdraví, účast na životě společnosti a bezpečí s cílem zajistit co nejlepší kvalitu života starších lidí. Tato definice možná není příliš srozumitelná, ale přesto je velmi důležitá. Světová zdravotnická organizace v ní sděluje, že lidé potřebují podporu zdraví a adekvátní zajištění péče o zdraví, že potřebují pocit bezpečí, a to jak ve fyzickém ohledu (bezpečné prostředí), tak v ohledu materiálním (sociální zabezpečení, zdravotní pojištění, ochrana před upadnutím do chudoby) a že také potřebují přispívat životu společnosti ať již svou pracovní činností nebo činností dobrovolnickou. Naznačuje také, že stárnutí je velmi variabilním a individuálním procesem a ne každý se dožije vysokého věku v dobrém zdraví.

Zdraví ve vyšším věku je důležitým východiskem a předpokladem aktivního stárnutí

a důležitou hodnotou. Existuje mnoho faktorů, které zdraví ovlivňují. Máme často sklony se spoléhat na odbornou zdravotní péči, ale víme, že zdravotní péče ovlivní naše zdraví jen asi z jedné desetiny. Pro naše zdraví je důležitý dobrý genetický základ, to je zatím jedna z mála neměnných věcí. Další jsou ty, které můžeme do značné míry ovlivnit. Jedná se o zdravou stravu a zdravý životní styl s dostatkem tělesné i duševní aktivity.

Dalším důležitým předpokladem aktivního stárnutí je život ve společnosti, dostatek dobrých vztahů s lidmi, a to nejen v rámci rodiny, ale také v širším okolí, v sousedství, v obci, v rámci pracovních či dobrovolnických aktivit. Lze namítnout, že s postupem věku nás někteří přátelé a blízcí opouštějí, je však zapotřebí hledat další vztahy a další lidi, se kterými si budeme blízcí, přátele, známé, kolegy a další. V posledních letech se ukazuje, že potřebu sociálních vztahů lidé dokáží řešit, přestože jsou rodiny stále menší a rozptýlenější, přestože je více bezdětných lidí. Dochází k tomu, že spolu komunikují lidé vzdálenější, ať již přibuzensky nebo geograficky. Napomáhají tomu samozřejmě i moderní technologie, pokud je zapotřebí překonat vzdálenost fyzickou.

Velmi důležitá je také pracovní činnost. Mnohé vědecké studie ukazují, že setrvání v práci (ať již placené nebo dobrovolné) je nejlepší prevencí mnoha onemocnění zejména demence. Soustavnou pracovní činnost je samozřejmě možné po „odchodu do důchodu“ nahradit činností doma, pro rodinu a podobně. To ale nemá zdaleka takový efekt. Proto je důležité do důchodu „neodcházet“, ale důchod přijímat jako společenskou smlouvu a určitou finanční garanci, kterou člověk získá po určitém období a odpracovaných letech.

Geriatrické syndromy – demence a frailty

Seniorská populace je populací heterogenní, různorodou a k tomu patří i situace, kdy lidé žijí s chronickými onemocněními a stavy, které omezují jejich soběstačnost. Patří sem také již zmíněné geriatrické syndromy, z nichž se velmi stručně zmíním o dvou – demenci a frailty.

Demence je důsledkem poškození mozku, zejména mozkové kůry a postupně i dalších struktur. Nejčastější příčinou demence jsou neurodegenerativní onemocnění. Demence může vzniknout v důsledku mnoha procesů, které poškozuji zejména mozkovou kůru, ať se jedná o různé úrazy, následky otrav (například kyslíčnickem uhelnatým), které jsou relativně vzácné, ale také například poškození cévního zásobení mozku, které je naopak velmi časté.

Alzheimerova nemoc je nejčastější příčinou syndromu demence, je zodpovědná asi za dvě třetiny všech případů demence. Rozvíjí se zpravidla postupně po mnoho let, kdy dochází k úbytku mozkové tkáně. Alzheimerova nemoc se typicky projevuje poruchami paměti, postižena je zejména jak vstřípivost tak výbavnost, typická ve srovnání s jinými formami demence je porucha vstřípivosti. Člověk s demencí při Alzheimerově nemoci má problém se zapamatováním nových informací (co měl k obědu), zatímco si po dlouhou dobu relativně dobře pamatuje informace staré (například kde měl svatbu). Kromě paměti jsou také zpravidla časně postiženy tzv. exekutivní funkce: schopnost plánovat, řešit problémy. Dochází k poruchám dalších kognitivních funkcí: kromě paměti je postižena i orientace, schopnost soustředit se, vyjadřování postupně i rozumění řeči, schopnost vykonávat některé činnosti – apraxie. Postupně se stav zhoršuje, omezuje soběstačnost nejen ve složitějších instrumentálních aktivitách (nákup, uvaření, zacházení s penězi, jízda dopravním prostředkem), ale také v základních sebeobslužných činnostech, člověk je postupně odkázán na péči druhých. Různí lidé v různých fázích demence mají také různé potřeby. Potřebují podporu a pomoc a také pocit sounáležitosti s ostatními, jejich pochopení, aby mohli co nejdéle vést kvalitní život.

Frailty – syndrom křehkosti je dalším závažným geriatrickým syndromem a také jako u demence se nejedná o stav, který by byl způsoben jen věkem, ale dochází k němu v důsledku mnoha dalších situací, zejména chronických onemocnění, chronického zánětu, úbytku svalové a kostní

hmoty. Výsledkem těchto procesů je stav vyšší vulnerability, zranitelnosti a neschopnosti organismu adekvátně reagovat na zátěž, kterou mohou přinést i drobné změny v životě nebo i zdánlivě banální onemocnění. Na možnost rozvoje či ohrožení syndromem frailty bychom měli myslet vždy tam, kdy dojde zejména u lidí starších 80 let k výraznějšímu nechtěnému váhovému úbytku, kdy jsou výrazně unavení a slabí, zpravidla trpí několika chronickými nemocemi. Důležitou součástí prevence i zvládání tohoto syndromu je dostatečná výživa, dostatek pohybu a (jako u všech geriatrických syndromů) také přiměřená sociální aktivita a kontakt s jinými lidmi.

Závěr

Počet lidí vyššího věku v naší společnosti přibývá a přibývá také jejich význam pro společnost

i jejich požadavky vůči společnosti. Budou se stále více podílet na životě obcí i jiných komunit, a tento přínos může být velice užitečný i pro ostatní, pokud pro něj naše společnost vytvoří adekvátní a vstřícné prostředí. Aktivitu knihoven v různých městech a obcích považuji v tomto směru za velmi pozitivní a vskutku průkopnickou. Zaznamenali jsme ji již v letech 2012–2013 v rámci našeho projektu FRAM, který se zabýval právě problematikou zdravého a aktivního stárnutí a hledal příklady dobré praxe, mezigenerační spolupráce a podobně. Mnohé z nich jsme našli právě v knihovnách. Věřím, že se od té doby ještě mnoho dalších knihoven přidalo k této iniciativě a vzniklo mnoho dalších příkladů dobré praxe. Setkávání lidí nad knihou je věkově univerzální, je přínosem pro každý věk a společnost.

Senioři a knihovny

Zlata Houšková

zlata.houskova@gmail.com

Článek se zabývá staršími lidmi, uživateli veřejných knihoven. Přináší věkové členění, požadavky a potřeby této ne zcela homogenní části populace. Na základě dostupných statistických údajů jednotlivých skupin byl zpracován metodický návod pro knihovníky, který na příkladech z činnosti knihoven ukazuje, jak zajistit rovný přístup a zaujmout seniory.

Česká republika patří k „nejstarším“ evropským zemím. Senioři tedy jsou, a zejména budou velmi početným a důležitým segmentem společnosti. Tato skutečnost má důležité konsekvence ekonomické, sociální, kulturní. Proto se také problematice seniorů věnuje již i v ČR stále více pozornosti.

Definice pojmu senior

Kdo je vlastně senior? O přesné definici se vedou diskuse. První z nich se týká samotného pojmu. Pro část odborníků už není akceptovatelný nejen pojem „důchodce“ či „penzista“ (vystihují pouze jednu charakteristiku), ale mají výhrady

i k dnes nejpoužívanějšímu pojmu „senior“. Jako korektnější uvádějí výraz „starší dospělý“. Ať se přikloníme ke kterékoli alternativě označení, v současné době tak bývají chápány nejčastěji osoby starší 60 let. Pojem bývá často vztažen také k ukončení ekonomické aktivity, tedy k odchodu do důchodu či penze. Vzhledem k prodlužování tohoto věku se hranice (trvale) posouvá v čase, což podporuje nejasnost jejího přesného stanovení. Zatímco před nedávnem se za věkovou hranici uvádělo 50, resp. 55 let, dnes se hovoří o hranici 60, resp. 65 let.

Pro naše potřeby zůstaneme zatím u pojmu senior a připomeňme, že senioři navíc

nejsou ani zdaleka homogenní skupinou. Označení zahrnuje minimálně dvě generace, pokud hovoříme o dvacetiletém intervalu, nebo dokonce až generace tři, hovoříme-li o intervalu patnáctiletém. Mezi seniory tak můžeme počítat na jedné straně šedesátníky, tedy lidi dnes v produktivním věku, na druhé straně však i osoby, které překročily pozeňnaný věk sta let. Existuje několik kategorizací seniorského věku s různými názvy. Přijmeme například tuto: 60–75 let (mladší senioři), 75–90 (senioři), nad 90 (období kmetství). Přitom si však připomínejme, že hranice je to pouze orientační. Kromě věkového rozdílu se totiž senioři liší, i pokud jde o fyzický stav (zdraví, schopnosti), ekonomickou situaci (od osob existenčně ohrožených po ekonomicky velmi dobře situované), psychické a kognitivní dispozice, vzdělání, sociální status, životní styl, kreativitu, společenskou angažovanost atd. A často jde o rozdíly propastné. Samotné zařazení do věkové kategorie tudíž není rozhodující... Je tedy zřejmé, že definovat přesně pojem a popsat jeho charakteristiky není vůbec jednoduché; každého seniora je pak vždy nutno vnímat jako individualitu s tím, že může, ale také nemusí splňovat obecně přijaté charakteristiky.

Změny spojené se stárnutím

Seniory v obecné rovině tedy charakterizuje věk, jehož spodní hranice se postupně zvyšuje, ale zejména involuční procesy v rovině tělesné, psychické a sociální a v jejich důsledku určitý stupeň omezení výkonnosti v oblasti fyzické i psychické. Postupně se zhoršuje zrak, sluch (což se může projevit problémy v komunikaci s okolím a také v emoční oblasti), zpomaluje se psychomotorické tempo, prodlužuje se reakční čas, objevují či prohlubují se zdravotní omezení, probíhají změny v některých částech paměti (zhoršuje se schopnost zapamatování nových informací, naopak tzv. staropaměť může i posilovat) i pozornosti. Pokud jde o inteligenci, některé schopnosti nevykazují téměř žádný pokles, jiné nerovnoměrně klesají. I když osobnost jedince se s věkem v zásadě nemění, mohou se zvyrazňovat některé rysy

(opatrnost, nerozhodnost, puntičkářství, nejistota, egocentrismus v podobě sobectví, podezíravosti, vztahovačnosti, nesnášenlivosti, lakoty apod.); častá bývá přecitlivělost, citová labilita. Abychom však nebyli příliš pesimističtí, mohou nastávat i změny pozitivní – senioři bývají často vyrovnanější, systematictější, důslednější, rozvážnější, chápavější, vděčnější, skromnější apod.

Velmi důležité změny potkávají seniory v oblasti sociální, kde se ztrácí některé sociální role (např. po odchodu ze zaměstnání, s dospělostí vnoučat), postupně ubývá kontaktů (vrstevníci umírají) a rodina se stává posledním zachránčným okruhem společenských kontaktů, což, jak víme, ovšem často nefunguje (bezdětní, ovdovělí, děti žijící mimo denní dosah atp.). U seniorů tak může docházet k pocitům osamělosti, k izolaci, zvyšování nejistoty, nepochopení okolního světa atd. Rovněž ekonomické problémy části seniorské populace se negativně podepisují na prožívání tohoto období.

Ze všeho, co bylo řečeno výše vyplývá, že problematika stáří musí být chápána komplexně – z hlediska biologického, psychologického i sociálního, že jde vždy o problematiku týkající se jedince, ale také celé společnosti, tedy že péče o seniory není jen záležitostí jejich nejbližších, že senioři jako součást společnosti v ní musí být integrováni a pozitivní atmosféra pro tuto integraci má být budována na všech úrovních a všemi možnými cestami. Dodejme ještě, že stáří je přirozenou vývojovou etapou lidského života a stárnutí je přirozený a normální fyziologický proces, který se týká každého z nás.

Knihovna přátelská k seniorům

Jedním z míst, která mohou úspěšně a velmi intenzivně pomoci seniorům zlepšovat či prožívat plnější život (možná nacházet i jeho nový cíl), udržovat dobrou fyzickou i psychickou kondici, podporovat a rozvíjet jejich zájmy, zvyšovat jejich aktivitu a angažovanost, nabízet jim nový program, jsou právě *knihovny*.

Jejich z podstaty demokratický charakter umožňuje využívat jejich služby opravdu všem.

Senioři jsou častými uživateli (v řadě knihoven tvoří již dnes třetinu registrovaných), setkávají se tu v rovnoprávném postavení s ostatními segmenty společnosti napříč generacemi. Mohou zde vystoupit ze své izolace, navazovat kontakty mezigenerační, ale i s vrstevníky, což je pro ně velmi důležité a žádoucí, mohou zde pokračovat beze změny v dosavadních aktivitách, získávat nové informace a poznatky (sebeaktualizace), být zapojeni do smysluplné a užitečné práce, trávit zde volný čas, vzdělávat se a v důsledku toho všeho i posilovat sebevědomí. To vše – a mnohé další mohou knihovny nabízet. A popravdě řečeno často také nabízejí.

Sekce Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) s jednoduchým, ale výstižným názvem „60+“ připravila – na základě poznatků a zkušeností z desítek knihoven v ČR a s využitím řady relevantních informačních zdrojů a konzultací s odborníky z oblasti andragogiky, gerontagogiky, sociální práce – publikaci „Rovný přístup. Knihovna přátelská k seniorům“, kterou v loňském roce vydala s podporou Ministerstva kultury ČR Národní knihovna ČR. Publikace je knihovnám, které chtějí být a deklarovat se jako přátelské k seniorům (tzv. senior friendly), především metodickým návodem. Takové knihovny by totiž měly splňovat některé parametry, jež jsou základem dobrých služeb seniorům. Zmíněná příručka poskytuje přehled těchto parametrů (standardů) i metodiku či doporučené postupy, jak jich dosáhnout. Přináší i řadu příkladů dobré praxe, lze ji proto využít i jako příručku referenční, a také reakce seniorů. Pro inspiraci k prostudování příručky je zde přehled základních „standardů“:

Obecné požadavky: Knihovna vytváří podmínky pro rovný přístup ke službám a informacím. Registrace do knihovny je poskytována seniorům za zvýhodněnou cenu.

Personál: Všichni pracovníci ve službách uživatelům mají znalosti projevů a důsledků stárnutí a stáří a dovednosti nezbytné pro poskytování služeb uživatelům – seniorům. Kvalifikace pracovníků v této oblasti je průběžně zvyšována. V závislosti na velikosti populace je v knihovně

zaměstnán pracovník specialista na služby a komunikaci s klienty seniory.

Fond a služby: Knihovna využívá všech prostředků vzdálené komunikace, nabízí dálkové služby. Knihovna poskytuje službu doručování výpůjček do domu.

Technické a materiální podmínky: Knihovna vytváří vhodné fyzické a technické podmínky a opatření umožňující samostatný pohyb a pobyt uživatelům – seniorům. Zajišťuje pravidelné kontroly funkčnosti speciálních opatření a vybavení.

Webové stránky knihoven: Webové stránky splňují pravidla přístupnosti pro seniory.

Spolupráce a propagace: Knihovna spolupracuje s organizacemi zastřešujícími a sdružujícími seniory, především v dané lokalitě. Ve spolupráci s těmito organizacemi zajišťuje knihovna vhodnou formou propagaci svých služeb seniorům.

Akce: Knihovna pořádá aktivizační programy pro seniory, především vzdělávací aktivity. Minimálním požadavkem je Virtuální univerzita 3. věku.

Integrační aktivity: Knihovna pořádá cílené integrační/mezigenerační aktivity.

Podrobněji je už nutné nahlédnout do publikace, která je doplněna seznamem vybraných doporučených zdrojů, z nichž je možné získat další informace a inspirace i hlubší přehled o problematice.

Zásady komunikace se seniory

Na závěr ještě doporučení hlavních zásad komunikace se seniory:

- Respektovat vždy osobnost seniora a cílevědomě chránit jeho důstojnost.
- Věnovat klientovi dostatečnou pozornost a čas, v jednání vždy udržovat oční kontakt.
- Taktně ověřit možné komunikační bariéry (zrak, sluch...).
- Vnímat překážky v okolí (např. hluk...), snažit se je eliminovat, nebo vybrat jiný komunikační prostor; pro komunikaci umožnit pohodlnou pozici klienta (židle u pultu...).

- V případě potřeby mluvit pomalu, zřetelně, respektovat zpomalení komunikace.
- Ověřit si, zda klient porozuměl, resp. čemu porozuměl, v případě potřeby zopakovat.
- Jednat podle pravidel slušného společenského chování (a to i v případě, že klient tato pravidla nedodrжуje).
- Jednat vždy s velkou mírou empatie, trpělivosti a respektu.

- Pomoc vždy nabídnout, ale nikdy nevnučovat.
- Důsledně se vyhýbat zdětinšťování.

Literatura:

MAZUROVÁ, Hana, ed. a HOUŠKOVÁ, Zlata, ed.
Rovný přístup – Knihovna přátelská k seniorům : metodická příručka pro práci knihoven se seniory.
 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2016. – 87 s. ISBN 978-80-7050-674-5. Dostupné také: http://www.skipcr.cz/dokumenty/rovný_pristup.pdf

Jaromír Tomeček a ti druzí

Jiří Poláček

polacek@ped.muni.cz

Autor přibližuje osobnost, životní osudy a tvorbu Jaromíra Tomečka ve spojitosti s dvacátým výročím jeho úmrtí. Zároveň připomíná další představitele prózy s přírodní tematikou.

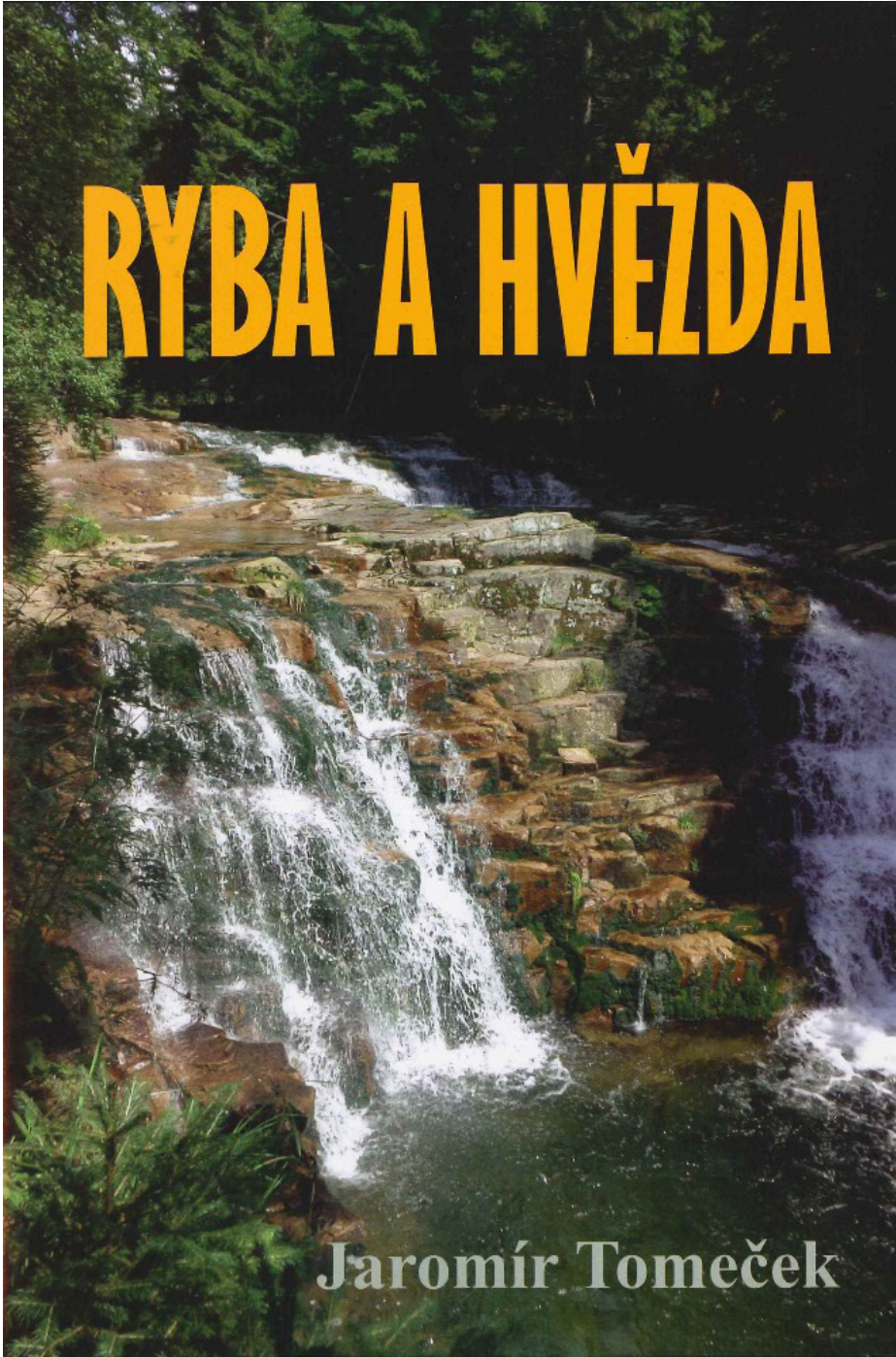
V sobotu 15. července 2017 uplynulo už dvacet let od smrti Jaromíra Tomečka, jednoho z nejvýznamnějších autorů přírodní prózy. Mnoha čtenářům Duhy je jeho osobnost a tvorba dobře známá. Již v jejím prvním čísle v roce 1987 Tomeček přispěl do rubriky Kniha, která mě zaujala. Později – v souvislosti s jeho devadesátinami – s ním vyšel rozhovor nazvaný Člověk musí mít svou identitu (Duha 1/1996). Když zemřel, jeho knihy přestaly vycházet. V roce 2008 však ZO ČSOP Veronica vydala sborník *Odkaz Jaromíra Tomečka*, zahrnující odborné příspěvky, vzpomínky mnoha přátel, ukázky z Tomečkových děl, fotografie a karikatury (v Duze 4/2008 ho recenzoval Oldřich Fiala). Připomeňme si aspoň krátce Tomečkovu životní dráhu a jeho hlavní díla.

Narodil se 30. září 1906 v Kroměříži, v níž prožil i dětství a absolvoval klasické gymnázium. Po maturitě studoval dva semestry na brněnské právnické fakultě, ale v listopadu roku 1926 odjel na Podkarpatskou Rus, kde pracoval jako úředník a notář. V březnu 1939 – po záboru Podkarpatské Rusi horthyovským

Maďarskem – se vrátil do svého rodiště a roku 1940 se usadil v Brně. V poválečné době byl mimo jiné zaměstnancem Zemského národního výboru a v letech 1954–1961 redaktorem Hosta do domu. Poté se věnoval hlavně literární tvorbě. Přispíval též do novin a časopisů, často vystupoval v rozhlasu a v televizi.

Ve svých prvních knížkách zachycoval přírodu a obyvatele Podkarpatské Rusi: tvořil je „obrazy z hor“ pojmenované *Vuř se směje* (1944), povídkový soubor *Divní* (1946) a romány *Stříbrný lipan* (1944) a *Země zaslíbená* (1947). Na Podkarpatskou Rus se Tomeček ve své tvorbě opakovaně vracel (viz knihy *Marko*, 1967; *Mezi dvěma výstřely*, 1972; *Zlatá mandragora*, 1990). Později poznával různé končiny Moravy a své zážitky promítal do dalších děl, zčásti adresovaných dětem a mládeži.

Roku 1945 vydal příběh pstruha nazvaný *Ryba a hvězda*, pak přišel s knihou o proměnách jiho-moravské přírody *Les u řeky* (1954) a dílem *Věčný hvozd* (1956), situovaným do Jeseníků. Další tři tituly mu vyšly v roce 1962:

RYBA A HVĚZDA

Jaromír Tomeček

proza *Admirál na Dyji*, povídkový soubor *Předjitřní setkání* a svazek črt *Jenom vteřiny*. Roku 1964 k těmto dílům přidal lyrický cestopis *Zemí rénového listu*. O rok později vydal *Neklid*, který zkoncipoval jako skladbu o čtyřech větách. Z fejetonů a črt publikovaných v denním tisku vytvořil knižní soubory pojmenované *Kameje* (1970), *Doteky ticha* (1971), *Závaží času* (1972) a *Zastav se na chvíli* (1974). Podobný charakter vtiskl i *Divotvorným lovům* (1974).

Ve druhé polovině sedmdesátých let své dílo rozšířil například svědectvím o svých „setkáních s ptáky a rostlinami“ *Zázraky v přírodě* (1978) a knížkou *Psí hlas* (1979), tvořenou příběhy reflektujícími jeho dlouholetý chov psů. Po třech titulech pro mládež (*Když padají hvězdy...*, 1980; *Labutí oblaka*, 1980; *Ptačí příběhy*, 1983) mu vyšel román o divočákovi z lesů Bílých Karpat *Hora hoří* (1984) a svazek črt *Živly a osudy* (1985), který je reakcí na soudobou devastaci přírody.

V posledním období své tvorby Tomeček vydával soubory drobných textů, jichž napsal celkem pět. Roku 1994 čtenářům nabídl svazek *Neohněm a mečem* a spolu s ním titul *Budiž světlo*, o dva roky později mu vyšly knížky *Minutová dramata* a *Záhady divočiny*. Soubor črt nazvaný *Dobrodružné lovy* byl vydán v roce 1997 až posmrtně.

Tomečkovy knihy vycházely namnoze opakovaně, bylo z nich pořízeno několik výborů a některé byly přeloženy do cizích jazyků. Jejich podobu dotvářely dvě desítky ilustrátorů, přičemž nejčastěji tak činil Mirko Hanák. Tomečkovy dílo zahrnuje i prózy v antologiích, texty ve fotografických publikacích a v katalozích

z výstav. Patří do něj rovněž předmluvy či doslovy ke knihám jiných autorů, jakož i příspěvky do různých kolektivních publikací a sborníků.

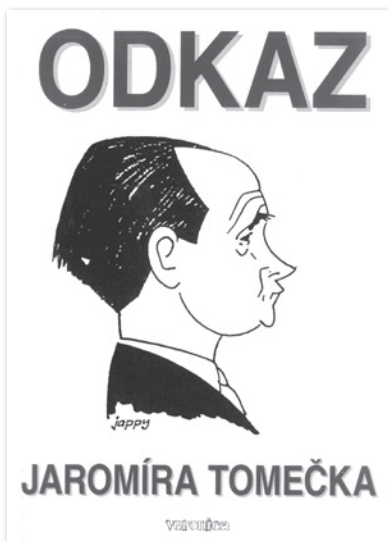
Svými zážitky a znalostmi, poutavým vyprávěčstvím i básnivým podáním uměl Tomeček získávat velké množství čtenářů. Bylo

byl žádoucí, aby se jeho knihy znovu četly. Možnému oživení čtenářského zájmu vychází vstříc nový výbor Jaroslava Nováka nazvaný *Ryba a hvězda*, který vedle titulní povídky zahrnuje ukázky z knih *Stříbrný lipan*, *Divní a Vuř se směje*. Vyšel ve vydavatelství Blok na konci roku 2016 a je potěšující, že by měl být prvním svazkem většího projektu.

Kromě Jaromíra Tomečka psali o přírodě četní další autoři, namnoze dnes už málo zná-

mí. Jedním z prvních byl lékař Josef Thomayer. V první polovině dvacátého století k němu přibyl spisovatelé S. K. Neumann, Jiří Mahen, Ivan Olbracht, bratři Čapkovi či Jaroslav Durych. Přímou na přírodní tematiku se zaměřovali Jaroslav Marcha, Stanislav Reiniš a Jan Vrba nebo Jaroslav Hubálek a Julius Komárek.

Později galerii tvůrců přírodní beletrie rozšířili Karel Nový, Alois Mikula, Rudolf Luskač, Vladimír Pazourek, Josef Prchal, František Fric či Josef Pohl, přičemž někteří z nich adresovali své knihy dětem a mládeži. Posléze se přidali Jaroslav Müller, Miloslav Nevrlý, Jiří Andreska, Štěpán Neuwirth nebo Miroslav Hule, jakož i autoři knížek s mysliveckou tematikou. Tato tematika v současné knižní nabídce nechybí, ale prózy, jaké psával Jaromír Tomeček, se téměř neobjevují. A tak by knihovny měly nabízet zasuté starší knihy: snad by své čtenáře našly!

Marketingový tip #4 Spojte se s těmi, kteří to vidí stejně

Barbora Buchtová

bara.buchtova@gmail.com

"Došlo mi, že chcete-li v životě dosáhnout svých cílů, nezáleží tolik na tom, jak jste chytří, kolik vám bylo dáno do vínku talentu, či dokonce, a to mi nejvíc otevřelo oči, odkud pocházíte a kolik jste toho měli na začátku. Samozřejmě tohle všechno je důležité, ale znamená to jen velmi málo, nepochopíte-li jednu věc: nedokážete to sami. Vlastně sami nic moc nedokážete." píše Keith Ferrazzi v úvodu svého světově známého bestselleru "Nikdy nejz sám" a já bych dodala, že to platí na veškeré cíle, ne jen ty osobní.

Proč je networking důležitý?

Od malička jsme vychováni k soutěživosti – ve sportu, ve známkování, v tom, kdo bude oblíbenější. Konkurence a soupeřivost nejsou samy o sobě špatné. Někdy nás opravdu mohou vybičovat k větším výkonům. Synergie způsobená spoluprací více organizací však může přinést ještě mnohem více. Z fyziky možná víte, že když působíte dvěma silami proti sobě, zmenšujete sílu obou, zatímco když více sil působí jedním směrem, jejich velikost se sčítá. Tak to funguje i v reálném životě – pokud se spojíte s těmi, kdo mají stejný cíl, můžete si práci rozdělit a cíle dosáhnout rychleji. Proto má cenu se spojovat s ostatními a vytvářet sítě, které jsou daleko stabilnější a mocnější než jakékoli jiné struktury.

Slovo networking či počeštěně „síťování“ se v posledních desetiletích stalo důležitou součástí marketingu a byznysového světa. Mnozí tvrdí, že networking funguje lépe než klasická reklama. Vytváření a udržování profesionálních vazeb nemusí probíhat náhodně, ale můžete ho koordinovat. V tomto článku se dozvíte jak na to.

Jak najít spřízněné duše?

Nejste patrně jediní, kdo svět vidí podobně jako vy, a kdo se pokouší dosáhnout toho samého. Znovu si shrňte své cíle (přečtěte si Marketingový tip #1, který vám cíle pomůže stanovit) a zkuste si říct: "Kdo usiluje o něco podobného jako já".

Postupovat můžete následujícím způsobem:

- 1) Vytvořte seznam institucí a jednotlivců** snažících se dosáhnout toho samého co vy – např. probudit lásku ke čtenářství, informačně vzdělávat, vytvořit kolem sebe komunitu atd.
- 2) Prioritizujte** – vyberte ty, co jsou vám nejsympatičtější/nejbližší, nebo ty, které mají největší vliv či se kterými už se třeba trochu znáte.
- 3) Zamyslete se, co jim můžete nabídnout.** Spolupráce by měla být vždy výhodná pro všechny zapojené. Knihovny mohou ostatním subjektům nabízet například prostory, možnost promlouvat k dalším lidem, příležitost pro zviditelnění, pomoc s dohledáváním informací či různé formy vzdělávání.
- 4) Navrhňte setkání,** nebo vymyslete místo (např. konferenci), kde se s vybranými subjekty a osobami můžete potkat.
- 5) Připravte se na setkání.** Jak na to? Vyzkoušejte třeba kurz Networking: Přirozená cesta k profesní spolupráci, který je na stránce Seduo.cz dostupný zdarma.²
- 6) Po setkání se připomeňte a udržujte kontakt.** Nejlepší je hned se domluvit na konkrétním kroku, který společně můžete učinit.

¹ FERRAZZI, Keith a Tahl RAZ. Nikdy nejz sám: umění nejz sám: jak budovat a rozvíjet pracovní vztahy. V Brně: Jan Melvil, 2010. Žádná velká věda. ISBN 978-80-87270-06-6.

² <https://www.seduo.cz/networking-prirozena-cesta-k-profesni-spolupraci>

V jakých řadách hledat?

I to by se mělo **odvázat od vašich cílů** – od toho, čeho chcete dosáhnout. Možná se to však děje i přirozenou cestou, bez velkého zkoumání a plánování. Díky všeobecné známosti knihoven je zde velká pravděpodobnost, že vás instituce či projekty, které se pokouší řešit něco podobného jako vaše knihovna, samy osloví.

Kromě lidí a institucí s podobnými cíli je také zajímavé pro knihovny potkat ty lidi a instituce, kteří kolem sebe shlukují další lidi. Ti mohou být právě tzv. "influencery", díky kterým se budou informace o knihovně šířit rapidněji. Keith Ferrazi ve své knize vyjmenovává sedmero profesí, nejvíce přitahovaných lidmi, jež mají tendenci na sebe navazovat nejvíce kontaktů. Jsou to: 1) restauratéři, 2) lovci hlav, 3) lobbisté, 4) fundraiseri, 5) lidé z public relations, 6) politici, 7) žurnalisté.³ Znat lidí těchto profesí může být samozřejmě zajímavé i pro knihovny a knihovníky. Minimálně známosti mezi novináři a politiky mohou být výhodné.

Vzhledem k funkcím knihoven by si však knihovníci měli udělat poctivou rešerši následujícího:

- 1) **Ostatních knihoven podobného typu a zaměření.** Toto už pravděpodobně děláte. České knihovny tvoří nejhustší síť knihoven na světě⁴ a mají vybudovanou dobrou infrastrukturu (knihovnická sdružení, konference, platformy na sdílení know-how, vlastní systém vzdělávání atd.). Díky tomu se knihovníci velmi často znají napříč celou republikou, a proto není tento bod zase tak obtížné splnit. Vedle toho je dobré mít i zmapované, které knihovny v okolí nabízejí jaké služby. Ty pak můžete čtenářům doporučit, pokud například nabízejí něco, na co už vaše knihovna zkrátka nemá kapacity.
- 2) **Vzdělávacích institucí v okolí.** Tady už máte jistě také nějakou spolupráci navázanou – ten, kdo vzdělává, by měl knihovnu znát a měl by do ní chodit. Knihovny často spolupracují se školami

a dalšími oficiálními organizacemi.

Zkusili jste se však porozhlédnout i po soukromých a volnočasových vzdělávacích centrech? Od ostatních vzdělávacích institucí se můžete mnohému naučit nebo se inspirovat. Je dobré je pravidelně informovat o tom, co knihovna nabízí a zvat je, aby lidé, kteří se vzdělávat chtějí nebo potřebují, našli ke knihovně vztah.

- 3) **Jiných institucí pracujících s knihami a čtenářstvím.** To mohou být samozřejmě knihkupectví, vydavatelství knih a podobně. S těmi to může být někdy složitější, protože v knihovnách mohou spatřovat konkurenci. Moudří vydavatelé a knihkupci však už pochopili, že knihovna jim jde v jejich podnikání naproti právě v tom, že lásku ke čtení v lidech pěstuje už od raného dětství.
- 4) **Umělců veškerého typu.** Spisovatelé a básníci jsou pro knihovny vyhledávanou skupinou pro nejrůznější besedy či autorská čtení. Netřeba se však omezovat jen psaným uměním. Blízký kontakt s jakýmkoli umělcem či významnou osobností může knihovně přinést nečekané věci. Tyto osobnosti rovněž můžete využít jako referenci na web či pro nějakou konkrétní kampaň.
- 5) **Spolků, zájmových sdružení, aktivních lidí.** Od knihoven často slychám, že by se rády zaměřily na komunitní funkci. Máte však zmapováno, jaké komunity se ve vašem okolí vyskytují? Udělejte to a nabídněte jim v knihovně zázemí.
- 6) **Vědců.** Určitě k vám chodí. Jejich potřeba vzdělávat se totiž nikdy neunikla. Víte ale o nich i vy? Co konkrétně o nich víte – víte, na čem pracují a jaké mají potřeby?
- 7) **Firem.** Knihovny mohou pomoci i například lokálním podnikatelům. Nemusíte jim nutně pronajímat reklamní plochy k vylepení plakátů, ani svým čtenářům přeposílat jejich obchodní sdělení. Třeba se jim ve skutečnosti

³ Nikdy nejze sám

⁴ <https://www.nytimes.com/2016/07/22/world/what-in-the-world/why-libraries-are-everywhere-in-the-czech-republic.html>

bude hodit úplně něco jiného, malého či jednoduchého jako je rešerše nebo zapůjčení prostor. A co víte, možná se vám odvděčí sponzorským darem pro vaši příští akci nebo třeba pro rekonstrukci knihovny.

Jděte jim naproti

Pokud se rozhodnete vydat cestou síťování, nestací jen spoléhat na to, že si knihovnu každý najde, jděte jim naproti vy. Můžete vyjet třeba jednou pro změnu na nějakou „**neknihovnickou**“ **konferenci** a zjistit, co se řeší v oboru, do kterého chcete natáhnout své síť. Zjistíte, jaké **spolky** či jiné **neziskovky ve vaší obci působí** a sjednejte si s nimi schůzky, na kterých zjistíte, co potřebují a jak by naopak ony mohly pomoci vám. Nabídněte svůj prostor **vzdělávacím institucím** a umožněte jim uspořádat nějakou akci ve spolupráci s vámi.

Ved'te si databázi

Chcete-li k networkingu přistupovat systematicky, měli byste si vytvořit databázi, kde budete shromažďovat kontakty na jednotlivé spřízněné osoby. Může to být klidně jen tabulka v Excelu rozdělená podle jednotlivých cílových skupin – novináři, vzdělávací instituce, spolky, firmy, umělci, atd. Důležité je ale uchovávat si o nich informace na jednom místě a systematicky s nimi pracovat.

Závěrem

Ferrazi ve své knize „Nikdy nejz sám“ rovněž zmiňuje průzkum, který poukázal na to, že v komunitách, kde lidé mají kontakty, fungují lépe školy, je nižší zločinnost a vyšší hospodářský růst. Lidé jsou tam také zdravější a žijí déle. I vy jako knihovna můžete pomáhat tvořit komunity a síť kolem vás a zlepšovat tak společnost.

Jak se dobrat smyslu textu a pochopit autorův záměr

Ondřej Hausenblas
hausen@ecn.cz

Při čtení se prostupuje text díla, čtenářova životní zkušenost, autorský záměr, literární zvyklosti doby i podněty ze společenství čtenářů, z národní kultury. Novodobé pojetí čtení a čtenářství vychází z toho, že smysl díla si čtenář vždy znovu buduje, že vkládá do díla sám sebe a přitom přetváří sebe sama. Ani čtenář, ani text už nezůstanou tím, co byli předtím.

Smysl textu není v textu napevno zašitý

Obvykle se čtením chceme dobrat smyslu textu. (Některá čtení ovšem po smyslu nejdou: když v textu jenom hledáme jednotlivou informaci, nebo když prolétneme text a tvoříme jen předběžnou představu, čeho se týká a zda je pro nás.) První věcí, kterou se zkušený čtenář řídí, je to, že smysl textu není v textu napevno zašitý, že by stačilo text jaksi rozpárat, aby

smysl, který do něj zašil pan autor, na nás vyskočil jak čertík z krabičky. Možná k tomu kdysi vedla škola: „Co chtěl autor říci?“ Dneska víme, že to, co chtěl říct pan autor, ještě není smysl textu. Co chtěl říct třeba Eduard Bass v Klapzubově jedenáctce o národní hrdosti a o českých kvalitách v kontrastu k celému světu, nám dneska možná dává už jiný smysl: vlastenecké nadšení a soudržnost je sice pěkná věc, ale nestačí k tomu, aby národ zvítězil v politické

a ekonomické tlačeni. Tuhle nostalgii pan Bass do díla asi nevkládal.

Smysl textu pokaždé nově budujeme

Druhá věc, které se držíme, je to, že smysl textu opravdu pokaždé nově budujeme. Při čtení propojujeme svou životní i čtenářskou zkušenost s tím, co nalézáme v textu. Jinak vnímali čtenáři hrdé a vítězné mače Klapzubovců po válce v roce 1922, a jinak se na ta vítězství díváme my ve světě zahlceném mistrovstvími, olympiádami a dalšími komerčními sportovními zábavami. A úplně jinak vnímáme profesionalizaci placených hráčů. Klapzubovské hodnoty a ideály se hodně vzdálily od dnešních poměrů, a tím získaly nový smysl. Jsou spíše mementem, zásadou, která si však nedělá naděje, že náš malý národ má nyní v rukou svůj osud a že se ctí zvítězí. Když se ke knize vrátíme, budujeme smysl znovu, protože už jsme zase jiní: jednak nám život leccos přinesl, ale jsme také bohatší o tu předchozí četbu a zážitek. Čteme v knize nové věci. Velká literární díla pak přinášejí nové zážitky či poznatky i tehdy, když je čteme posté.

Smysl textu vyžaduje vnímat stavbu díla

Třetí věc, kterou potřebujeme pro budování smyslu, ke kterému nás literární text pobízí, je naše dovednost vnímat stavbu díla. Jak nás autor vlastně svými slovy, větami, kapitolami, příhodami a postavami vede? Jak v nás vzbuzuje napětí, emoce, sympatie i odpor k postavám? A jak nás laská tokem své řeči? Nejen v poezii se řeč může pohupovat nebo tryskat či vléct. A k budování smyslu textu patří, zda autor pojmenovává věci obrazně, nebo přímočaře, záměrně nejistě, anebo zúženým pohledem postavy atp. Ke psanému čili tištěnému textu se, oproti textům multimediálním, snadno můžeme vracet. Již přečtené pasáže znovu promýšlet či prožívat. To je moc cenné a patří se to! Naše budování smyslu

není lineární, neřadí jeden hotový poznatek za druhým. Pochopené pasáže stále přehodnocujeme ve světle nových zážitků a informací z pokračujícího textu. Pasáže o kariéře Klapzubovců nám zpětně dojdou, nebo si je náhle přečteme znovu a docela jinak, poté co jim malý kluk řekne, že on hraje pro čest a ne pro peníze...

Čtení je silně individuální společenská činnost

Čtvrtou zásadní věc pro četbu literatury je paradox, že čtení je silně individuální společenská činnost. Své prožitky, domněnky, závěry i otázky sdílíme s ostatními čtenáři. Nejen že si čteme recenze nebo kapitoly v učebnicích, abychom poznali, jak se na dílo dívali ti před námi. Číst si a nepovídat si o tom s dalšími čtenáři, to je jen půlka četby. Smyslem textu totiž bývají naše společné hodnoty, případně naše všelidské city. A ty máme každý trochu jiné a trochu stejné, a posláním literatury je, abychom si je četbou pročežili, nově posoudili a v kulturním společenství je nově usadili (změnili nebo i potvrdili) jako uznávané, platné, cenné. Sdílet s ostatními čtenáři je dobré nejen po dočtení knihy, ale právě při četbě: nejen jak to asi dopadne, ale také jaká je která postava, co má za motivy a cíle, jak my sami hodnotíme zvraty v ději i činy a povahy postav atp. V hovoru se jednak vylepšuje naše základní porozumění textu – často nás druhý upozorní na něco, co nám ušlo, co jsme nepochopili, co se dá vidět i docela jinak. Ale také se vytváří právě celkový smysl textu – o co opravdu v textu jde. Klapzubova jedenáctka sice je o tom, jak se česká rodina dobrala slávy, ale opravdu tu jde o něco jiného: poctivost a úsilí kombinované s vynalézavostí a vytrvalostí jsou hodnoty, na které věříme i přesto, že narážejí ve světě na tolik záluďných překážek. Nějaká taková věta či souvětí vyjádří nosnou myšlenku díla, na které vlastně všechny epizody, postavy i jazyk a styl díla pracovaly, a kterou jsme si vybudovali my se svou zkušeností a pečlivou četbou.

Kladení otázek jako způsob přemýšlení nad básnickým textem

Štěpánka Klumparová
sklumpar@seznam.cz

V tomto článku navazuji na svůj příspěvek z minulého čísla „Provádíme čtenáře světem poezie“, ve kterém jsem se zaměřila především na podmínky, které by měl průvodce světem poezie vytvořit, aby setkání s básněmi byla všestranně přínosná. Nyní bych ráda ukázala, jak lze s těmi, které světem poezie provádíme, přemýšlet nad konkrétní básní.

O cestě¹

Zeptej se moře na cestu
Řekne ti: všechny cesty jsou tu
Vítr tě vezme do všech koutů
a není snadné nalézt tu
jednu
která
nevede ke dnu
nekončí včera
nevede k zemi lidožroutů

Ale já ji najdu, tati
najdu ji, a pak se vrátím

Záměrně jsem vybrala báseň, která má potenciál čtenáře podněcovat k přemýšlení, která v něm vzbuzuje otázky, touhu pokoušet se na ně hledat odpovědi, učit ho vypořádat se s tím, že na někte-

ré své otázky nedostane jednoznačnou odpověď, že některé odpovědi v něm samém teprve musejí dozrát. Poslední zmíněná skutečnost souvisí s tím, že se jedná o báseň, jejíž modelového čtenáře nemůžeme jednoznačně určit. Může promlouvat k prvostupňovému i dospívajícímu čtenáři, který si představuje svou vlastní budoucnost, sní o ní, začíná si uvědomovat, že její naplnění se neobejde bez překážek a možných pochybení. Na pozadí toho se pak pro něj může zvýznamnit domov, kam je možné se vrátit zpátky, který pro něj představuje jistotu v neznámé budoucnosti. Nové významy pak pro něj může získat v dospělosti, kdy reflektuje svou životní cestu, kterou již ušel, vzpomíná na své vlastní snění o ní. A hlavně s očekáváním a snad i s lehkou obavou hledí na své potomky, kteří se o své budoucnosti teprve rozhodují.

Ve výše uvedeném článku jsem také zmiňovala skutečnost, že báseň je vhodné ještě před samotným čtením zakotvit do kontextu čtenářovy zkušenosti, aby ji nevnímal jako něco cizorodého, ale jako něco, co je mu blízké a vlastní, co se ho může bytostně dotýkat. Mladší (prvostupňoví) čtenáři se mohou nejprve každý sám zamyslet, pak ve dvojici sdílet otázky: *Jak si představuji svou budoucnost? Co budu muset udělat pro to, abych své představy/sny naplnil/a? Jaké mě mohou na mé cestě potkat překážky?* Těmito otázkami zacílíme pozornost dětí k tématu básně, vytvoříme spojnici mezi básní a jejich životem. Starších se můžeme ptát otevřeněji: *Co všechno pro nás znamená cesta? Jaké významy by jí mohl přisoudit básník?* Nejprve si vyjasní, jak oni

¹ MALÝ, Radek: *Moře slané vody: (co šuměla mušle a co přišlo lahvovou poštou)*. Praha: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03467-6.

chápu cestu, kolik jí připisují významů, a pak mohou svou pozornost upřít na autora, uvědomit si, že i on se o tématu a jeho ztvárnění (konkretizaci) nějak rozhodoval, že vycházel ze stejných zdrojů jako oni, tedy z lidské zkušenosti.

Při čtení básně si čtenáři mohou podtrhávat místa, která jim nejsou jasná, o kterých by si rádi promluvili s ostatními, a k jednotlivým veršům přepisovat své otázky. Starší čtenáře by mohly napadat například některé z následujících otázek. Mladším by průvodce mohl některé nabídnout k přemýšlení, popř. by jim mohl ukazovat, jak k němu otázky „přicházejí“, jak je formuluje. Tedy modelovat, jak lze o (pře) čtené básni nahlas přemýšlet. Zároveň může komentovat, kde a jak na ně zkouší hledat odpověď.

- *Jaké pocity ve mně báseň vyvolává? Mám podobnou zkušenost či vzpomínku?*
- *Kdo s kým asi mluví? Proč jsou poslední dva verše oddělené od ostatních?*

Vypadá to, že se jedná o rozhovor dospělého, nejspíše otce (lze vyčíst z posledních dvou veršů, v nichž se vyskytlo oslovení tati) s dítětem. Promluvě otce patří v básni větší prostor, dítěti jen poslední dva verše. Tím, že básník oddělí/vydělí některé verše na konci básně, dává nám najevo, že se v nich skrývá něco podstatného pro to, jak můžeme básni rozumět, možná pointa básně. V tomto případě touha nalézt správnou životní cestu, neztratit se v životě. Vzhledem k tomu, že jde o rozhovor otce a dítěte, mohla by oddělená část básně naznačovat, kde začíná a končí čí promluva, usnadňovat orientaci v básni.

- *Proč jsou slova „jednu“, „která“ na samostatných řádcích? Proč pak další tři verše začínají slovesem v záporu? Je mezi těmito verši nějaká souvislost?*

Když básník slova „jednu“ a „která“ (obě se vztahují k cestě) umístil na samostatné řádky, snad chtěl ještě více podtrhnout význam rozhodnutí, které musí člověk na své životní cestě udělat, aby mohl pokročit dál. Opakování/obměňování sloves v záporu zvýrazňuje obtížnost tohoto rozhodnutí, protože ve chvíli rozhodování

netušíme, která z oněch možných cest pro nás bude ta „správná“, která nepovede na seštit.

- *Jakou cestu měl nejspíše na mysli ten, kdo promlouvá v 1. části básně? Proč je v básni zmíněn vítr? Jaká cesta by končila včera?*
- *Kdy člověk o takových věcech přemýšlí? Sní? Kdy jsem naposledy takto snil/a? S jakými pocity, s jakým naladěním se toto mé snění pojí?*
- *Jak báseň „přečetl“ ilustrátor Pavel Čech?*

Zajímavé je si povšimnout, jak pro nás báseň „přečetl“ Pavel Čech. Ilustrace zachycuje kluka sedícího nad atlasem, který sní o svém budoucím životě. Tento stav snění P. Čech ztvárnil nejen pomocí trochu nepřítomného chlapcova pohledu, ale i pomocí cest, které volně pokračují za hranice mapy a atlasu – na stole (tedy pomocí chlapcových představ). P. Čech si jako toho, kdo sní, představuje chlapce, ačkoliv žádný z veršů básně toto explicitně neříká. Nejspíše zúročil svou vlastní životní zkušenost, snad vyšel z toho, že kluci mají rádi dobrodružnou četbu (sám je velkým obdivovatelem foglarovek a indiánek), rádi si dobrodružství představují. Možná, kdyby báseň ilustroval někdo jiný, přisoudil by tuto roli dívce. Pokud autor básně a její ilustrátor nejsou totožní, měli bychom ilustraci chápat jako jednu z možných interpretací básně, se kterou můžeme porovnávat svou vlastní.

U otázek, které při setkání s básní vzniknou a na které se čtenáři pokoušejí hledat odpověď, je užitečné si všimnout zdroje odpovědi².

- Na některé otázky nalezneme odpovědi přímo v textu, při jejich zodpovídání stačí, když čtenář textu rozumí na doslovné úrovni, když se v něm dokáže zorientovat a potřebné, explicitně v textu napsané vyhledat. Např. *Které přírodní živly jsou v básni zmíněny?*
- Více práce mu dá odpověď vyčíst „mezi řádky“. V tomto případě tedy není odpověď

² Více o QAR- Question answer relationship viz Košťálová, H., Šafránková, K., Hausenblas, O., Šlapal, M. Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka. Praha: ČŠI, 2010, s. 20. [online] [cit. 2009-18-09]. Dostupné z [www: <http://www.csicr.cz/cz/85256-ctenarska-gramotnost-jako-vzdelavaci-cil-pro-kazdeho-zaka>](http://www.csicr.cz/cz/85256-ctenarska-gramotnost-jako-vzdelavaci-cil-pro-kazdeho-zaka)

v textu přímo zmíněna, čtenář ji musí vysoudit z různých indicií, někdy i na základě pospojování různých částí textů. Z výše zmíněných otázek přichází v úvahu např. *Kdo s kým asi mluví?* Je poměrně snadné z oslovení „tati“ vydedukovat, že se jedná o rozhovor otce a dítěte.

- Odpovědi však můžeme hledat i mimo text, ve čtenářově hlavě. Jako zdroj mohou posloužit čtenářova životní či čtenářská zkušenost, jeho myšlenky, nebo vědomosti o světě, které u něj autor předpokládá. Z výše zmíněných otázek přichází v úvahu *Proč jsou poslední 2 verše oddělené od ostatních?* Při zodpovídání této otázky budou čtenáři nejspíše vycházet ze své zkušenosti s četbou poezie, kdy oddělené verše většinou nesou pro smysl básně podstatné sdělení, zároveň ovšem budou vysuzovat, co chtěl básník zvýznamnit právě v těchto 2 verších (viz odpověď výše).

Je tedy zřejmé, že se zdroje otázek v lidské mysli přirozeně prolínají. Průvodce by malé i velké čtenáře měl vést k tomu, aby si kladli různé typy otázek, nezůstávali pouze u těch, na něž lze odpověď nalézt v textu, aby pro ně bylo přirozené texty propojovat se svým životem, při uvažování nad nimi zapojovat svou kulturní encyklopedii. Můžeme si také společně všimnout otázek, které zůstaly bez odpovědi. Můžeme pátrat po tom, proč ji zatím nejsme schopni zodpovědět. Zároveň mohou čtenáři reflektovat, kterou otázku považují za klíčovou, která jim nejvíce pomohla při „otevírání básně“, která jim umožnila do ní vstoupit, poodhalit její smysl. Tento zkoumavý přístup k formulovaným otázkám může čtenáři pomoci se naučit, jak se ptát na podstatné ve vztahu ke smyslu básně, jak nezůstávat na povrchu.

Na konci setkání s básní je dobré se vrátit k otázkám, na něž jsme hledali odpovědi před četbou a všimnout si, zda a jak četba básně naše odpovědi na ně ovlivnila či proměnila.

Rozhovor s PhDr. Šárkou Kašpárkovou

Jana Nejezchlebová

jana.nejezchlebova@mzk.cz

Knihovna Kroměřížska v letošním roce slaví významné jubileum, 120 let své existence (1897–2017). Vy jako ředitelka Knihovny Kroměřížska pracujete, a máte také krásné výročí, dvacet let. Zamysleme se, prosím, nad vývojem a změnami struktury, kvality a kvantity aktivit a nejruznějších vzdělávacích i kulturních akcí a služeb pro různé věkové skupiny uživatelů vaší knihovny.

Charakterizujte prosím vzdělávací a společenské aktivity v době, kdy jste do knihovny nastoupila. Pracovala knihovna prioritně s dětskými čtenáři nebo připravovala programy také pro dospívající mládež a dospělé?

Naše knihovna, když jsem do ní nastoupila, sídlila ve staré nevyhovující budově, která byla v restituci vrácena původní majitelce. Tudíž už nebyl možný její stavební rozvoj v té budově a od toho se také odvíjely naprosto nevyhovující prostory, jak pro čtenáře, tak i pro personál knihovny.

Upozorňuji na to proto, že chyběly prostory na jakékoliv aktivity. Ty se prováděly pouze v půjčovnách, jak pro dětské čtenáře tak i pro dospělé. Více se pracovalo s dětskými čtenáři. V Kroměříži je hodně škol a tak je a bylo zvykem, že do knihovny přišla každá třída aspoň jednou ročně. Hromadné aktivity byly konány mimo prostory knihovny. Samozřejmě, že se i v těchto podmínkách konaly akce pro dospělé čtenáře. Nebylo jich však tolik jako akcí pro děti a některé v daných prostorách nebyly realizovatelné vůbec. Současně dětského oddělení byl vyčleněn prostor pro dospívající mládež. Tehdy to možná bylo něco nového, ale byly to prostory málo navštěvované právě tou cílovou skupinou, pro kterou byl prostor vyčleněn. Proto i při rekonstrukci budovy na knihovnu, jsme neuvažovali o vyčlenění prostor pro dospívající mládež.

Ještě se zastavíme v tomto období a zaměříme se na formy, metody práce knihovny. Byli aktivně zapojováni účastníci akcí nebo to byla „záležitost“ knihovníků, kteří prezentovali knihy, spisovatele, literaturu formou přednášek a připravených besed?

Pokud jsme stále v minulosti a prohlížíme se fotky z té doby, vidíme často stále stejné návštěvníky těchto akcí. Jednalo se o statické akce, tedy jak říkáme dnes přednášky pro veřejnost. Návštěvníci vyslechli přednášku, závěrem bylo pár dotazů a akce byla hodnocena jako úspěšná. Jen u dětí tomu bylo jinak. Akce byly přizpůsobovány samozřejmě věku dětí a jejich zapojováním do akcí. Řadu akcí připravovaly knihovnice. Jen občas se pozval nějaký známý spisovatel. Některé akce dělali rovněž herci z divadel ze Zlína, Brna či Prahy. Jen nezapomeňme, že největší technikou tehdy byla lampička na stole a mikrofon nebo promítací přístroj či diaprojektor. Moji dnešní kolegové a kolegyně si něco takového nedovedou představit.

V dnešní době se využívají různé formy a metody práce. V dětských odděleních je to o interaktivitě, využívání loutek, hraček i her. Různé kvízy, odpoledne plná her, ale i ta jsou všechna

zaměřená na podporu čtení a seznamování s knihou. Někdy mě i překvapí, že naše nejkrásnější pohádky děti vůbec neznají. Ale doba je rychlá, a pokud není babička nebo dědeček, kteří dětem přečtou pohádku před spaním, rodiče jsou vytíženi v práci, už jim nezbyvá ani čas nebo chuť číst, odkud to mají děti znát?

U dospělých čtenářů je nabídka různých forem práce a prezentací možná ještě širší. Od kulatých stolů, panelových diskusí, různých školení atd., co se dnes v knihovnách realizují s využitím moderních technologií. A moderní technologie se využívají i při půjčování, vyhledávání atd. včetně půjčování např. eknih.

Jak byla tato činnost knihoven materiálně zajišťována? Byly vzdělávací a společenské akce cíleny pouze na registrované čtenáře, nebo se jich účastnili i občané města?

Vždy jsem chápala knihovnu jako otevřenou a stejně tak i mí kolegové. Dříve nás omezoval prostor a bariérovost budovy. Po přestěhování do nově zrekonstruovaných prostor přímo pro potřeby knihovny nás už neomezovalo ani to. Myslím, že budovu a v ní knihovnu si lidé v našem městě oblíbili, a stále se ptám, zda jsou s našimi službami spokojeni a co jim chybí. Akce jsou cíleny na širokou veřejnost a děláme je ve spolupráci i s dalšími neziskovými organizacemi. To se vyplatí oběma stranám, dnes je nazýváme komunitními. Je nám jedno, zda je návštěvník akce naším čtenářem. Většinou se ale stává, že se návštěvníci stanou našimi čtenáři. Našich čtenářů se samozřejmě ptáme formou anket na spokojenost, ti však mohou využívat u nás i box a dávat své připomínky v průběhu celého roku. Objevují se tam i pochvaly našemu personálu. Každá připomínka, kterou se seriózně zabýváme, nás může posunout dál anebo naopak zjistíme, na co musíme více myslet, co našim čtenářům více vysvětlit, co více zpropagovat.

Jak se odrazily v práci knihoven možnosti, které začal nabízet grantový systém projektů

pro knihovny Ministerstva kultury ČR, Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR, případně další možnosti v rámci České republiky?

Ano projekty jsou velmi dobrá věc, ale i samozřejmě náročná a odpovědná záležitost nejen pro vedení knihovny, ale i pro personál. První projekt jsme podávali někdy v polovině devadesátých let a pamatuji se, jak jsme zjišťovali, jak vůbec projekt vypadá a co musí obsahovat. Ten náš první projekt tehdy podávaný na ministerstvo hospodářství nebyl úspěšný, ale naučili jsme se projekt psát. Čili to know-how bylo pro nás velmi důležité. Pak už jsme se každoročně zapojovali. Jakmile začalo ministerstvo kultury vypisovat grantová řízení (VISK), začali jsme se do nich hlásit. Až do roku 2002 byla knihovna státní centralizovanou institucí a to znamenalo, že jsme projekty podávali nejen za knihovnu v Kroměříži, ale i ze všech ostatních 8 a později 7 profesionálních knihoven. Podařilo se díky těmto projektům dostat do knihoven internet, automatizovat provoz a ty

pak již po osamostatnění mohly v tomto úsilí pokračovat. Ale spolupracovali jsme i s dalšími lokálními knihovnami na území města. Ať už to byla nemocnice, školní knihovna nebo muzejní. Předávali jsme zkušenosti, pomáhali směřovat projekty, předávali informace. Ale nevím, proč užívám minulý čas – spolupráce trvá a pokračuje.

Velkou výzvou se staly strategické projekty Evropské unie. Jak se knihovníci s náročností zpracování i vyúčtování těchto projektů vyrovnali?

První mezinárodní projekty přišly koncem devadesátých let. Nejprve to byly tzv. celorepublikové projekty PULMAN a následovala CALIMERA, do kterých jsme se zapojili. Souběžně s druhým projektem jsme se zapojili do prvních evropských projektů. Díky projektu Open Society Fund (OSF) Praha jsme se měli šanci naučit psát projekty. Dokonce jsme mohli připomínkovat implementaci těchto projektů. Bylo to

období hodně náročné i pro nás. Jak časově, tak pracovní. Do projektů OSF byly zapojeny neziskové nevládní organizace tedy dnešní mluvou spolky a potom muzea, jako příspěvkové organizace. Za knihovny tam byly pouze dvě organizace: my a Vsetín. Ale nutno podotknout, že do projektu bylo vybráno pouze 17 organizací. Pro nás to poté znamenalo napsat projekt a realizovat jej.

My jsme měli novou knihovnu, ale dole v sueteru byly prostory, kde jsme z projektu zařídili učebnu. Vzdělávali jsme ohrožené cílové skupiny sociálním vyloučením a jako přidanou hodnotu jsme měli informační vzdělávání. Jen málo nezaměstnaných navštěvovalo knihovnu, cca 5 %. Knihovnu tehdy brali jako organizaci, kam se báli vstoupit, jakoby jí nerozuměli. Báli se také společnosti, byli dlouhodobě nezaměstnaní. Byl to první projekt v našem městě a spolu i se Vsetínem to byly první projekty knihoven v rámci České republiky. Pak jsme se vrhli na mezinárodní projekty. Úžasné projekty byly z Grundtvigu. Našli jsme nové přátele v Žilině, rumunském městě Ramnicu Valcea, Portugalsku, Itálii, Polsku. Byli jsme a jsme partnery v řadě projektů. Jedno musím podotknout, neděláme projekty co do množství, ale vybíráme si projekty i partnery. Máme nabídky do projektů z různých evropských měst. A také musím říct, že ne každý projekt je při podání úspěšný.

Ještě bych se ráda zastavila u aktivit a práce se skupinou věkově nejstarších uživatelů. Jako jedni z prvních jste začali organizovat propracovaný systém vzdělávání uživatelů nad 60 let. Jaké byly vaše začátky?

Úplně první rok, kdy jsme založili Akademii III. věku, byl rok 1994. Pamatuji si to moc dobře, protože ten rok přijel do Kroměříže poprvé Václav Havel a my v den jeho návštěvy zahájili akademii. Tehdy jsme ji ještě byli nuceni dělat v sále okresního úřadu. Vidíte, všechny ty roky uběhly jak voda a já se již věkem mohu zařadit mezi naše absolventy. Na akademii mám ráda zajímavé přednášky i vycházky, bohužel nemám čas je moc navštěvovat, ale někdy si je ráda a celé poslechnu. Senioři

byli druhou cílovou skupinou, na kterou jsme se zaměřili. Mým vzorem byl tehdy u nás začínající Život 90 v Praze a je pravdou, že se v našem městě podařilo vybudovat středisko pro seniory, kteří si již aktivity pro sebe i veřejnost připravují sami. Jsou aktivní, vzdělávají se, ale i užívají života na toulkách krásnou přírodou. Je to prima a moc jim fandím. Dlouhodobě také spolupracujeme se zdravotně znevýhodněnými. Knihovna je bezbariérová. Před 5 lety ukončila činnost i pošta, která byla v budově, a její prostory nám byly poskytnuty k využití. Trochu jsme se roztáhli, získali další bezbariérový vstup do budovy včetně krásné zahrádky, kde nyní máme letní čítárnu. Zřizovatel nám vybudoval i malé parkoviště pro zdravotně postižené hned vedle bezbariérového vstupu. Další bezbariérové úpravy nás ještě čekají příští rok.

Ale abych nezapomněla, kromě akademie máme i Univerzitu III. věku. Stali jsme se pobočkou Univerzity T. Bati ve Zlíně a zajišťujeme univerzitní vzdělávání. Univerzitu otevíráme každým druhým rokem a je přihlášeno každoročně více jak 60 seniorů ve dvou vzdělávacích cyklech. Studium je čtyřsemestrové. Kromě tohoto máme i hudební vzdělávání – Hudební akademii. Tam probíhá vzdělávání v oblasti vážné hudby, interpretů, zpěváků atd. Je to také velmi zajímavé a člověk si tak rozšíří své obzory. Kromě toho zajišťujeme i zvyšování počítačové gramotnosti.

Změnily se požadavky účastníků během let pořádání Akademie III. věku? Reagují účastníci na změny v technologiích, ve společnosti?

Ne samozřejmě, když jsme se přestěhovali do nových prostor, tak jsem pro naše seniory začala pořádat hodiny výuky na internetu. Dopoledne, když bylo zavřeno, jsem měla nahlášené skupiny po 4 seniorech. No a dnes se s nimi setkávám v knihovně, když si jdou vyřídit poštu nebo se podívat, kdy je která památka v létě otevřená. Sami a bez asistence a to už mají někteří k devadesátce. Pro některé stále děláme kurzy pro začátečníky. Někteří zase chtějí jen oprášit své vědomosti.

Někdo chce znát více z oboru fotografie, ale já myslím, že to zná každá větší knihovna. Dnešní senioři mají o techniku zájem, ale nejsou to jen senioři. V listopadu děláme každoročně Týden vědy a techniky ve spolupráci s Centrem odborné přípravy v Kroměříži. Studenti představují své produkty. Na výstavu k nám chodí školy, ale obdivují je i děti s rodiči či prarodiči. U nás můžeme vidět roboty nebo drony nad knihovnou.

Paní ředitelko, jste nejen dlouholetou členkou profesní organizace SKIP, ale velmi aktivně pracujete v regionálním výboru SKIP Velká Morava. Na webových stránkách Knihovny Kroměřížska jsou umístěny webové stránky SKIP Velká Morava, které spravujete.

Možná bych doplnila ještě členství v Ústřední knihovnické radě. Ale nejsem sběratelkou členství a zapojování do různých aktivit. Víím, co mohu zvládnout nad rámec svého zaměstnání a povinností vůči městu – jsem v zastupitelstvu. Pokud se zapojuji, tak vždy s cílem splnit zadané úkoly. Zajímá mne rozvoj mého oboru, protože jsem knihovnictví vystudovala a jsem tomu ráda, že jsem se tak rozhodla. Splnilo to mé očekávání a dnes po tolika letech v oboru, musím říct, že mě to naplňuje dodnes.

Závěr našeho rozhovoru patří plánům nebo připomenutím těch programů či projektů, které se vám vydařily a na které jste hrdí.

No, na co jsme hrdí? Asi na státní ocenění našich aktivit. Byly nám uděleny dvě státní ceny v letech 2006 a 2016. A za nejvyšší městské ocenění – Zlatý kroměřížský tolar.

Já myslím, že můžeme být hrdí na knihovnu, v níž pracujeme. Je zde bezvadný kolektiv a to vše se projevuje v dobrých službách pro veřejnost. Mám radost, když mě lidé zastaví na ulici a poděkují za skvělou akci v knihovně anebo jen tak řeknou, že rádi chodí do knihovny. Na to můžeme být hrdí a to je pro nás největší ocenění naší práce.

Děkuji vám za váš čas a za odpovědi.

Jana Nejezchlebová

PhDr. Šárka Kašpárková vystudovala katedru knihovědy na FF UK v Bratislavě. V letech 1977/78 působila jako knihovnice v Městské knižnici v Bratislavě, od roku 1982 do roku 1987 byla vedoucí technické knihovny Pal-Mag-neton v Kroměříži. Do knihovnictví se vrátila v roce 1991, pracovala v Okresní knihovně v Kroměříži, kde byla v roce 1997 jmenována do funkce ředitelky. Knihovna pod jejím vedením získala řadu významných ocenění. Publikuje v regionálním a odborném tisku. Byla členkou redakční rady časopisu Čtenář v letech 2005–2009, je členkou Ústřední knihovnické rady ČR, členkou regionálního výboru Velká Morava SKIP. Od roku 2006 je členkou Zastupitelstva města Kroměříže a od roku 2010 i Rady města Kroměříže.

Bude vás zajímat, že...

... knihovna se dočká zpřístupnění. Knihovna prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka čítá kolem 185 000 svazků. Jsou mezi nimi velmi vzácné knihy, první vydání některých děl Jana Amose Komenského nebo prvotisky vydané před rokem 1500. Zpracování a digitalizaci fondu umožnila zvláštní dotace vlády určená na připomenutí důležitých výročí v roce 2018 (vznik Československa 1918). Knihovna získala také nový depozitář...

Rodina knihoven zn. „Mahenka“

Libuše Nivnická, Edita Vališová

nivnicka@kjm.cz, redaktor@kjm.cz

Poměrně často se mi stává, že musím vysvětlovat, že pobočka v té které městské části Brna je také součástí Knihovny Jiřího Mahena (KJM) a následuje další údiv nad tím, že s jednou průkazku lze navštívit kteroukoliv z našich 32 knihoven, objednat si z domu a pak jen zajít do té nejoblíbenější z nich, setkat se nejen s literaturou, ale především s přáteli, kamarády, sousedy, zajímavými lidmi a také se „svou“ knihovnicí. A právě toto je jedna z podstatných charakteristik knihovny, která jí dělá pro veřejnost přitažlivou, žádanou a unikátní. Dobrá dostupnost veřejné služby je pro veřejnost klíčová.

Síť poboček KJM

Hovořím-li se zahraničními kolegy, počet našich poboček je většinou pozitivně překvapuje (ostatně jako celkově hustá síť knihoven v ČR). Druhou stránkou této četnosti je ale velikost knihoven, která je naopak mnohdy velmi malá až titěrná. Často jde o volbu knihovnu nemít vůbec, nebo vyhovět přání městské části mít „svou knihovnu“. A taková přání velmi těší, protože je to nejen známka toho, že zastupitelé městských částí chtějí mít pro své obyvatele pěkná sportoviště, ale také dobře dostupnou a přívětivou komunitní knihovnu. Taktéž je to vizitka naší dlouhodobé intenzivní komunikace se starosty, kulturními komisemi i úředníky městských částí. O Knihovně Jiřího Mahena nejen vědí, ale také s ní úzce spolupracují a při plánování na ni nezapomínají. V naší vzájemné komunikaci vysvětlujeme, že pro knihovnu platí řada technických parametrů, ale především odborných standardů, které je třeba respektovat.

My naopak mnohdy musíme vzít na vědomí, že v dané lokalitě se nabízí pouze konkrétní nemovitost či nebytové prostory. Již mnohokrát jsme byli postaveni před rozhodnutí, zda se na nabízených pár metrech čtverečních ještě vůbec dá knihovna provozovat. Necháváme rozhodnutí na obyvatelích. V *Kníničkách* jsme např. dokázali vytvořit útulnou „miniknihovnu“ z bývalé nářadovny tělocvičny. A ejhle, knihovna žije. Protože do stejné budovy chodí děti s rodiči nejen cvičit, ale také na různé kroužky,

je pro ně návštěva knihovny zcela přirozenou věcí. A o co menší prostor knihovna nabízí, o to větší „prostor“ je pro nápaditost, kreativitu, vnímavost a komunikativnost knihovnice. Ta zde dokáže pracovat s dětmi z mateřské školy, stejně tak zaujmout seniory. A když se nevejdou do knihovny, vyrazí za nimi. Bez kvalitního personálu by to prostě nefungovalo.

Znovuotevření pobočky v Ivanovicích

I když tyto malé pobočky bojují s nedostatkem metrů čtverečních, rozhodně nejsou odsouzeny do role pouhých výdejen knih. Koncept těchto poboček je v naší knihovně dávno překonán. Naopak se vždy snažíme z hendikepu vytěžit něco unikátního. Takovým příkladem může být v září znovuotevřená knihovna sídlící v budově radnice v městské části *Ivanovice*. Naše zděšení, kdy jsme ve fázi hrubé stavby zjistili, že z již tak malého prostoru nám ještě kus „ukousli“, bylo díky skvělému uchopení interiéru architektem vystřídáno milým pocitem domácké útulnosti. A právě tato pobočka je dalším adeptem na to, vystoupit co nejvíce ven z kamenných zdí. Před budovou je příjemný parčík, který se městská část chystá dál upravit, a skvěle sem zapadne naše další „*kniholavička*“. Stěnu radnice vedle knihovny pak ozdobí úryvek poezie. Ta se na našich knihovnách objevuje díky spolupráci s projektem *Brno poetické*. V současné době zdobí již 6 knihoven a dalších 6 bude instalováno v nejbližších měsících.

Nová pobočka v Medláncích

Odhalení zatím poslední poetické desky se stalo součástí slavnostního otevření zcela nové knihovny v *Medláncích*. Po mnoha letech, kdy vždy svítila a opět zhasla naděje na možné umístění knihovny do této městské části, se konečně podařilo dosáhnout vytouženého cíle. Současné vedení městské části o knihovnu velmi stálo a její vznik podporovalo. Od počátku se jednání o celkovém konceptu knihovny neslo v příznivém duchu, jehož výsledkem je vhodné a dostupné umístění knihovny v centru daného místa, kvalitní vybavení a aktivní zapojení do života místní komunity. Její sídlo se nachází v objektu *Společenského centra Sýpka*. Stavební úpravy financovala MČ Brno-Medlánky, ke vzniku provozu přispělo i statutární město Brno (vybavení prostor, nákup fondu a automatizace). Knihovna staví svou přitažlivost na zajímavém knihovním fondu (přes 5 000 knižních titulů, 10 druhů časopisů, 50 audioknih aj.) v kombinaci s kulturními a vzdělávacími aktivitami pro všechny generace. Těžištěm působnosti je

spolupráce se zájmovými spolky, místními školami a práce se širokou veřejností. Za pultem čtenáři najdou nadšenou mladou knihovnici plnou nápadů – těšit se lze na setkání s autory, rozmanité workshopy, soutěže, vzdělávací aktivity, klubové akce, pořady na podporu dětského čtenářství a mnohé další.

Hned v říjnu se pobočka v rámci programu Týdne knihoven slavnostním pasováním prvňáčků na rytíře knih a čtenáře knihovny a doprovodným programem zapojila do celoknihovního projektu KJM Poprvé do školy – Poprvé do knihovny. Taktéž zrealizovala první knihovní setkání pro maminky s dětmi „Kniha, kafe, kočárek“. Nad rámec obvyklé nabídky zajišťuje pobočka přístup k e-knihám a elektronickým článkům, půjčuje hračky a didaktické pomůcky, čtečky e-knih, deskové hry a tematické kufíčky. Nechybí ani nestandardní výpůjčky, jako jsou dioptrické brýle či deštníky nebo ke koupi propagační předměty knihovny, jimiž lze potěšit své blízké. V moderně vybavené pobočce najdete návratový box na knihy, kontaktní místo pro

Otevření pobočky KJM v Medláncích, vpravo 1. náměstek primátora Mgr. Petr Hladík, vlevo starosta MČ Medlánky JUDr. Michal Marek

rodinu s dětmi Family Point i oddělený dětský koutek. U příležitosti slavnostního otevření byl přichystán bohatý program, přičemž nově registrovaní čtenáři obdrželi drobný dárek. Otevření přilákalo množství zájemců a hned první den se v knihovně zaregistrovalo 26 čtenářů. (Téměř 100 nových čtenářů si knihovna připsala za první měsíc provozu.) Knihovnu lze navštěvovat v pondělí a ve středu v době od 10.00 do 12.00 hod. a od 13.00 do 18.00 hod. Sepětí knihovny s místním prostředím demonstruje mj. i fakt, že pobočku najdete výjimečně otevřenou i mimo běžnou půjčovnou dobu – např. jednorázově v sobotu u příležitosti farmářských trhů.

Pobočka Na Křižovatce

Při rozvoji služeb knihovny je tedy třeba několik věcí. Mít jasnou vizi, být cílevědomí, neustupovat tam, kde by to již bylo nezdravé, ale zároveň umět operativně pracovat s konkrétními skutečnostmi. A především být trpěliví. Mnohdy se rozvojové

stavební kameny vůbec nepohnou dlouhé měsíce a pak najednou začnou zaseté myšlenky nést své ovoce. Něco podobného se děje právě nyní.

Před pár lety (2012–2013) dopadly na naši knihovnu drastické ekonomické restriktce. Snižovali jsme počet zaměstnanců, zavírali pobočky. Ale i v této krizi jsme vymýšleli netradiční cesty, jak jít dál. Jedním z plodů krize se stala unikátní, dnes již dobře známá pobočka *Na Křižovatce*, která úspěšně naplňuje koncept spolupráce praxe s akademickou sférou a je podporována také městskou částí Brno-střed. Vznikají zde mj. netradiční projekty. Letos v březnu proběhl týdenní workshop a soutěž, kdy studenti oboru Informační studia a knihovnictví na Masarykově univerzitě společně se studenty architektury Vysokého učení technického v Brně a studenty interiérového designu Mendlovovy univerzity na podkladě odborného zadání KJM a svých vlastních představ navrhovali úpravy prostoru a budoucí styl služeb. Vznikly čtyři soutěžní návrhy, které hodnotila odborná porota i veřejnost. Představu o neotřelém přístupu studentů dávají již samotné názvy – Mezi řádky, KNIHOBOX, Budoár staré dámy a Book Club. A co víc. Tyto náměty se staly i východiskem pro přihlášení projektu do participativního rozpočtu města Brna *Dáme na vás*, o kterém hlasuje veřejnost.

Příprava poboček v Novém Lískovci a Ořešíně

Další plody dlouhodobé spolupráce s městskými částmi a podpory statutárního města Brna by měly uzrát v příštím roce. Na větší prostory se těší knihovna v *Novém Lískovci*. Vlastnímu přestěhování musí předcházet rekonstrukce prostor, kterou zajistí přímo městská část. Na knihovně pak leží interiérové řešení a rozšířená nabídka služeb. Netradiční a pro knihovnu ne zrovna obvyklá dispozice vznikne v *Ořešíně*. Zde bude opět hodně záležet na spolupráci s architektem, aby nevýhody kombinace malého přízemí

Brno poetické - pobočka KJM v Medlánkách

propojeného schodištěm s patrem pod střechou byly proměněny v místo, které návštěvníka osloví a pozve pobýt. A samozřejmě opět naváže osobní asistence tam, kde si to klient bude přát či potřebovat. Důležité je, že knihovna bude umístěna v této historické budově společně s úřadem a prostor nádvoří bude sloužit pro pořádání zdejších kulturních akcí a setkávání obyvatel. Opět budeme v centru veřejného dění této malé městské části, jehož se knihovna stane přirozenou součástí.

Obnovení pobočky v Husovicích

Výzvou pro tvůrčí přístup je rovněž obnovení pobočky v Husovicích (součást městské části Brno-sever). V této lokalitě knihovna již jednou bývala, avšak ve zcela nevyhovujících prostorech, a proto byla zrušena. Přesto, že relativně blízko sídlí Ústřední knihovna či pobočka v Maloměřicích, jsou to lokální specifika. Jde o čtvrt se starou zástavbou, kde žije řada sociálně slabších rodin, mnoho seniorů, zároveň však roste i počet mladých rodin. Všem těmto obyvatelům chce městská část rozšířit příležitosti pro kulturní vyžití, vzdělávání a komunitní soužití. Také zde bude knihovna umístěna v nevelkém dvoupodlažním objektu. Avšak krásnou šanci vynést řadu aktivit ven skýtá prostor mezi budovami knihovny a kulturního centra, se kterým bude knihovna úzce spolupracovat.

Připravované projekty dalších poboček KJM

Současným největším stavebním a modernizačním projektem, který bude dokončen v příštím roce, je komplexní rekonstrukce naší největší pobočky v *Bystrci* na ulici Vondrákova. Ráda bych ji uvedla jako příklad zdařilého vícezdrojového financování. Prostředky na stavební rekonstrukci, interiérové a technologické vybavení se podařilo zajistit ze čtyř zdrojů. Největší váha leží přirozeně na statutárním městě Brně, využity budou i dotační prostředky Operačního programu

Životní prostředí (snížení energetické náročnosti budovy), na vybavení přispěje městská část Brno-Bystrc a na implementaci RFID technologie budou použity prostředky VSK 3 MK ČR. Management knihovny ale samozřejmě míří za dalšími cíli. Na svůj zrod čeká nová pobočka ve Starém Brně na ulici Vojtova (očekávaná realizace 2019), která je již vyprojektována a zakotvena v plánech města. Bude součástí víceúčelových objektů se startovními byty pro mladé rodiny, byty pro seniory a sociálními službami. Knihovna bude umístěna v příjemném sousedství kulturního centra a kavárny. Podobná situace se rýsuje v *Řečkovících*, kde město již vybralo firmu na zpracování projektové dokumentace na výstavbu dvou bytových domů na ulici Terezy Novákové a kde by měla být také nová lokalita knihovny pro tuto městskou část.

A na závěr přidejme ještě dva zdánlivě zcela odlišné projekty knihoven s obrovským nábojem, knihoven pro budoucnost – jeden najdete ve zcela novém areálu *Dětského sportovně-kulturního centra Staré Brno*, druhý se pojí s historickým objektem káznice s pochmurnou historií a vizí tvůrčí budoucnosti města – *Kreativní centrum Brno*. Oba projekty vyžadují originální přístupy k vytvoření knihovny, která bude úzce propojena s celkovou filozofií místa a bude založena na spolupráci s dalšími zde působícími subjekty. Vždy však knihovna bude profilována jako místo inspirující k tvořivému přemýšlení, umožňující vzdělávání, relaxaci i zábavu. Nabídne možnost uplatnění vlastní invence při seznamování se s literaturou i nejnovějšími technologiemi. Stane se místem, kde reflexe minulosti bude impulsem k tvorbě budoucnosti města i vlastního rozvoje. Knihovna bude centrem s neopakovatelnou atmosférou, kterou bude tvořit spolu s místními komunitami a kreativními odvětvími. Místem zvoucím k pobytu a návratům. Knihovna je místo, kterému neodoláte – zkrátka *Chvíli se zdržte*.

V jevišovické knihovně jsou senioři vítáni

Zdenka Komůrková
knihovna@jevisovice.cz

Městská knihovna Jevišovice se ve své činnosti, mimo jiné, zaměřuje i na práci se seniory. Mezi standardní nabídku služeb knihovny tak patří i dovoz knih starším či imobilním občanům. Tato služba je mezi seniory oblíbená a v našem městě ji využívá několik čtenářů. Seniorům také knihovna poskytuje informační servis, kdy např. vyhledává pro seniory kontaktní údaje na lékaře či úřady a v případě zájmu pomáhá i s vyplňováním formulářů pro úřady, sepisováním žádostí atd.

Knihovna pro seniory připravuje různé aktivity, a to jak zábavné, tak vzdělávací. Za zmínku stojí určité realizované akce Čaj o páté. Jednalo se o příjemně strávený podvečer s četbou, šálkem dobrého čaje a čajovým pečivem. Závěrem vznikl i prostor pro vzájemnou konverzaci a prohlídku

knihovny. Další zajímavou akcí byla přednáška spisovatelky Martiny Bittnerové na téma Dopisy přátelství Karoliny Světlé a Boženy Němcové. S paní spisovatelkou jsme strávili příjemnou podzimní hodinu a dozvěděli jsme se spoustu zajímavých informací o Boženě Němcové i Karolině Světlé.

Většinu aktivit pro seniory realizuje knihovna ve spolupráci s místním Domovem pro seniory. Tam také knihovnice pravidelně dochází. Každý měsíc se konají tematická čtení. Aktuálně jsme se zaměřili na pověsti, a to nejen místní, ale i regionální. Tyto besedy se v letošním roce konají v rámci projektu Jižní Morava čte a jejich cílem je přiblížit klientům Domova pro seniory nejen místo, kde aktuálně žijí, ale i celý náš region

Oslava mezinárodního dne seniorů - harmonikářka, paní Winklerová

a především jeho historii. Jevišovický Domov pro seniory sídlí v budově Nového zámku, a tak jsme se při našich besedách zaměřili i na historii tohoto krásného objektu a jeho okolí, jako např. zámeckého parku, či soch, které je zde možné obdivovat. Klienti tak zjistili, jaký význam která socha má či co symbolizuje. Knihovnice se také pravidelně každý měsíc účastní oslavy narozenin klientů. Jako součást oslavy je chvilka poezie, kdy knihovnice přednese báseň, která se váže k tematice daného měsíce. Klienti Domova pro seniory tento prvek programu přivítali s velkým nadšením.

Aktuálně vyvíjí Městská knihovna Jevišovice iniciativu k vydávání knih pro seniory, a to knih s velkými písmeny. Poslední dobou zaznamenáváme od našich klientů z řad seniorů zvýšený počet požadavků právě na knihy s velkými písmeny. Jde o čtenáře, kteří nejsou nevidomí, ale mají pouze, v návaznosti na věk, problémy se zrakem. Knihy s velkými písmeny však na současném knižním trhu chybí, a tak nastávají situace, kdy se tito čtenáři uchylují k četbě knih, kde jsou větší

písmena, což jsou knihy pro děti např. z edice První či Druhé čtení. Vzhledem k tomu, že se jinak jedná o čtenáře velmi moudré a sečtělé, připadá mi nedůstojné, aby museli sahát právě k této literatuře, která je již nijak neobohatí.

Byla bych ráda, pokud bych našim klientům mohla nabízet zajímavé knižní tituly ať už z beletrie či naučné literatury, včetně knižních novinek. Zájem je o romány pro ženy, ale i historické romány, detektivky či naučnou literaturu. Snažila jsem se oslovit několik institucí, které by se mohly zasadit o vydávání těchto knih. Zjistila jsem, že v minulosti vydalo nakladatelství Fragment dvě knihy s velkými písmeny, a to Povědky od Pavla Kantorka a Tajemství anděla od Petra Prouzy. Jsou to tedy takové první vlaštovky skvělého počínu a tyto knihy již máme ve fondu naší knihovny. Knihy ale vyšly již v roce 2011 a od té doby nikdo v této aktivitě nepokračoval. Jsem moc ráda, že se mi podařilo navázat spolupráci s Nadací Taťány Kuchařové KRÁŠA POMOCI. Právě ředitelka nadace zjistila, že již byly tyto dvě knihy s velkými písmeny vydány a upozornila mě

Oslava mezinárodního dne seniorů - pěvecký sbor Děti z Jevišovic

Oslava mezinárodního dne seniorů – harmonikářka, paní Winklerová

na tuto skutečnost. Společně se tedy budeme snažit docílit toho, aby byly některé tituly vydávány právě ve formátu s velkými písmeny pro snadné čtení.

S Nadací Taťány Kuchařové ale spolupracujeme dlouhodobě. Aktuálně měla nadace záštitu nad naší akcí, která se uskutečnila

2.10.2017 v Domově pro seniory v Jevišovicích. Jednalo se o Oslavu Mezinárodního dne seniorů. Akce se zúčastnili nejen klienti Domova pro seniory, ale i senioři z našeho města a z jeho okolí. Program obohatil svým vystoupením dětský pěvecký sbor Děti z Jevišovic. O hudební prvek se postarala harmonikářka paní Winklerová.

Bude vás zajímat, že...

... **Cena SKIP: Městská knihovna roku 2017** byla vyhlášena již poosmé. Do soutěže se přihlásilo 44 městských knihoven. Záštitu nad soutěží opět převzal Svaz měst a obcí ČR. Z Jihomoravského kraje se v soutěži umístily 2 knihovny. Městská knihovna Jevišovice (město do 3 000 obyvatel), Městská knihovna Pohořelice (město od 3 001 do 5 000 obyvatel). Ocenění **Knihovna roku 2017** získala neprofesionální **Knihovna městyse Křtiny** na Blanensku. Městys Křtiny se stal také Vesnicí roku 2017. Knihovnu ve Křtinách vyhlásila odborná komise ministerstva kultury za nejlepší knihovnu v Česku. Maličká křtinská knihovna má opravený prostor půjčovny, má čítárnu, je střediskem pro knihovníky okolních vesnic, pořádá např. cyklus cestovatelských večerů, spolupracuje se školami, místními spolky, se skauty...

V knihovnách regionu Vyškov čteme pejskovi

Eva Kalivodová
kalive@kkdvyskov.cz

Myšlenka využít fenku Zlatého retrívra Endy při práci s veřejností v naší knihovně se zrodila již před 6 lety. Tehdy jsme s kolegyní zaznamenaly v odborném časopise informaci o knihovně na severu Moravy, která v rámci svých aktivit uskutečnila pro děti akci s canisterapií. V té době jsem již byla nadšenou pejskačkou a se svou fenkou Zlatého retrívra Endy jsme tvořily tým při Canisterapeutickém sdružení Jižní Moravy.

Co je to canisterapie? Slovo pochází z latinského canis = pes a význam slova terapie je všeobecně znám. Nabízí se tedy vysvětlení, že canisterapie je léčba psem, ale není to úplně přesný výklad. Pes sám o sobě neléčí. Setkání se speciálně vycvičeným psem má ale na člověka vliv fyziorehabilitační a psychosociální, můžeme tedy mluvit o sociální rehabilitaci, čehož se dá v prostředí knihoven velmi dobře využít.

Mohlo by se tedy knihovníkovi – nadšenému pejskaři zdát, že není nic jednoduššího,

než vzít domácího psího mazlíčka do knihovny a „dělat“ canisterapii. Není to ale tak jednoduché, ne každý pes má vhodnou povahu, je správně vycvičen a má pozitivní vztah k neznámým lidem. Zkrátka hodný pes neznamená automaticky vhodný pes. Ten, kterého chceme do práce s lidmi zapojit, musí úspěšně složit náročné canisterapeutické zkoušky. Jejich účelem je otestovat jeho chování, odolnost a reakce v pro něj psychicky náročných situacích jak vůči lidem tak skupině pro něj

Fenka Zlatého retrívra Endy v knihovně

neznámých pejsků. Jakýkoliv projev agresivity není akceptován, stoprocentní poslušnost je samozřejmostí. Pes působí na člověka jako vhodný zklidňující a motivační prvek a podle mých zkušeností je skvělým prostředníkem k navázání komunikace zejména s ostýchavějšími a uzavřenějšími návštěvníky.

Toho jsme v Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově využili a Endy začlenili do nejrůznějších dětských programů. Například: Den pro dětskou knihu – zde spolu s Ájou a tatínkem působila jako maxipes Fík nebo jí děti četly a malovaly obrázky. Při akci Jaro s knihovnou na vyškovském náměstí pomáhala s navázáním kontaktu s kolemjdoucími. Pes v pracovní vestě budí zvědavost a láká. Po krátké rozmluvě na „psí“ téma se knihovníkovi snáze komunikuje a předává to, co chce sdělit. Pes je v tomto dobrý parťák a pomocník.

V uplynulých letech probíhala pravidelně jedenkrát za měsíc v odpoledních hodinách v dětském oddělení akce Čteme pejskovi. Jejím

smyslem bylo zatraktivnit nabídku, přilákat děti a ukázat, že knihovna není jen o knihách. Děti seděly nebo i ležely na zemi s Endy, odpovídaly na připravené otázky, plnily úkoly, hladily, česaly a četly jí nahlas. Přítomnost hodného pejska jako posluchače pomáhá odbourat dnes mezi dětmi rozšířenou nechuť k hlasitému čtení a učí děti vnímat knihovnu jako místo, kde mohou prožít něco zajímavého.

Po dobrých zkušenostech z naší knihovny jsme akci Čteme pejskovi nabídli před třemi lety obecním knihovnám v rámci vyškovského regionu, kde se setkala s velkým ohlasem. Přibližně pětkrát do roka vyjíždíme s Endy za dětmi. Navštívily jsme například knihovny v Hostěrádkách, Letonicích, Pustiměři, Milešovicích, Nížkovcích, Málkovicích, Vážanech nad Litavou, Nemojanech, Rašovicích a dalších obcích. Čteme pejskovi si v některých knihovnách oblíbili natolik, že jsme s Endy do nich zavítali opakovaně. Příprava akce závisí na invenci a kreativitě místního knihovníka, jaký program

Akce Čteme pejskovi v Obecní knihovně Milešovice

Fenka Zlatého retrívra Endy v knihovně

Fenka Zlatého retrívra Endy v knihovně

pro děti připraví. Pejsek se do něj včlení a působí jako motivační prvek. Ke zbavení ostychu a případného strachu dětí ze zubatého zvířete slouží ukázka vycviku a poslušnosti, která akci předchází na venkovním prostranství. Na konci akce děti rády odměňují pejška pamlskem. Mám zkušenost, že pokud je na akci přítomen spolu s dětmi doprovod např. rodičů, do programu pro děti se spontánně zapojí.

V závěru bych se chtěla zmínit, že pejsek nesmí být v žádném případě přetěžován, je nutné respektovat, že je to živý tvor a nic, co se na akci děje, nesmí být na jeho úkor. Několikaleté zkušenosti ukazují, že canisterapie nemá své místo jen v nemocnicích, ústavech a stacionářích, ale může být velmi vhodným doplňkem aktivit pořádaných knihovnami pro veřejnost.

Národní seminář informačního vzdělávání 2017 – co vám ještě může nabídnout?

Pavla Kovářová
kovarova@phil.muni.cz

V polovině června 2017 proběhl již 6. ročník Národního semináře informačního vzdělávání (NASIV). Stejně jako v předchozích letech se skládal z odborných přednášek a praktických workshopů a snažil se nabídnout knihovníkům ze všech typů knihoven inspiraci pro lekce informačního vzdělávání. Tentokrát se soustředil na témata spojená s hodnocením a tvorbou informací v kontextu standardu mediální a informační gramotnosti, který od roku 2012 podporují organizace jako například UNESCO, aby podpořily informační gramotnost v kontextu celoživotního učení nejširší veřejnosti. Standard je spojený s kompetencemi, které by měly podpořit kvalitu činností v osobním, profesním i občanském působení jedince.

Tato zpráva z konference se sice soustředí na představení vybraných příspěvků, které byly prezentovány již v červnu, řada z nich ale po souhlasu lektorů byla zaznamenána ve formátu videí, které jsou zpřístupněny na stránkách konference jako videokurz. Vedle videí zde najdete také autoevaluační testy spojené s konferenčními příspěvky. Můžete si tak ověřit své znalosti v prezentovaných tématech a případně i na základě testu se rozhodnout, která z videí chcete zhlédnout. Video jsou dostupná také na YouTube KISKu.

Kontext, souvislosti a inspirace

Konference byla zahájena představením standardu mediální a informační gramotnosti

a především subtémat, která pokrývá a který řada knihoven nezačleňuje do své nabídky vzdělávacích aktivit. Přesto je patrná jejich návaznost na každodenní činnost knihoven a služby definované v knihovním zákoně, jako například zajištění přístupu k informacím z veřejné správy. Příspěvek se také stručně zaměřil na elektronické služby, které mohou usnadnit práci s informacemi v různých fázích.

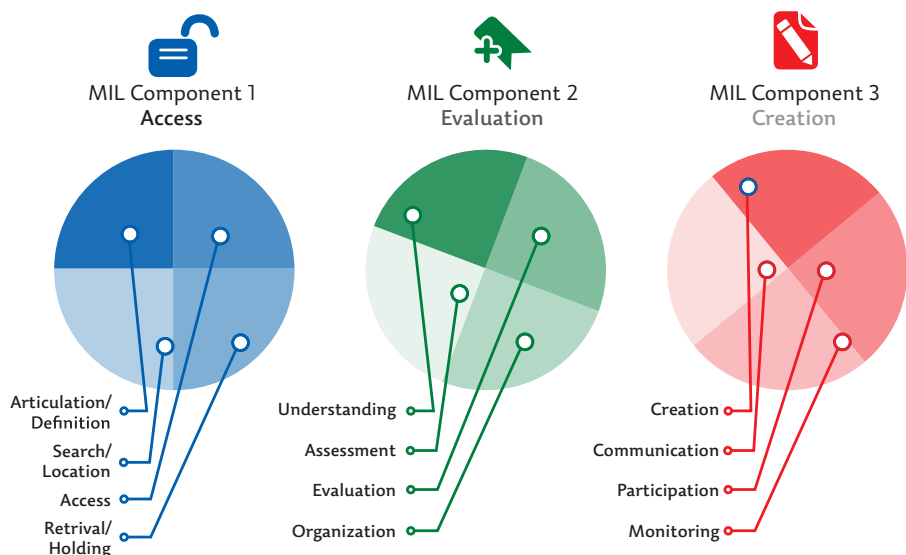
Přehled toho, čím se mohou knihovny inspirovat, byl tématem jednoho z konferenčních bloků. Hana Landová nabídla zajímavé podněty získané z konference ACRL 2017, zatímco Michal Černý nabídl rovnou obsah nově zpracovaného Kurzu práce s informacemi, který mohou knihovny využívat díky licenci Creative Commons.

Pokud by knihovny chtěly využít starší verzi obsahu kurzu, stále jsou přes službu SlideShare dostupná skripta, která během čtyř let od zpřístupnění zaznamenala přibližně 24 000 zhlédnutí. Inspiraci ze zcela jiné oblasti pak nabízí Zuzana Pařízková, která představila zkušenosti SVKUL se spoluprací se zahraničními dobrovolnicemi. Pomocí dobrovolnictví může být pro všechny zajímavým způsobem realizováno neformální vzdělávání knihovníků.

Hodnocení informací, tedy jedno ze základních témat letošního NASIVu, je tradičně rozvíjeno ve školách v rámci mediální výchovy. Knihovny se zde proto mohou inspirovat, navázat a využít řady volně dostupných materiálů a zkušeností. Právě ty představovali přednášející Michal Kaderka, který prezentoval své zkušenosti s otevřeným vzděláváním ve výuce mediální výchovy, a Karel Strachota, který nejdříve poukázal na problematiku výsledky výzkumu výuky mediální výchovy na středních školách a následně představil audiovizuální materiály vzdělávacího programu Jeden

svět na školách a možnosti jejich využití v knihovnách. Velmi konkrétní inspiraci pro knihovny nabízí také Pavla Holmanová, která v rámci svého workshopu s účastníky prošla svou lekcí k tvorbě Petra Nikla pro 6.-7. ročníky základní školy. Spolu s jednotlivými aktivitami se podělila i o své zkušenosti s reakcí žáků.

Letošní ročník zahrnoval také diskuzní panel, ve kterém se sešli zástupci různých skupin, pro které je důležité vzdělávání knihovníků. Vedle pedagogů ze střední, vyšší odborné (Božena Děcká) a vysoké školy (Martin Krčál) z oborů knihovnictví v panelu zasedla také Zlata Houšková, která je dlouhodobě aktivní ve formování celoživotního vzdělávání knihovníků, Hana Landová, která reprezentovala vysoké knihovnické školy i zaměstnavatele knihovníků, stejně jako Martina Wolna. V rámci panelu byly diskutovány otázky ohledně role jednotlivých stupňů vzdělávání i témat, na která by se měly soustředit, ale také možnosti lepší přípravy na působení v knihovnách formou vhodného nastavení praxí.

Komponenty mediální a informační gramotnosti (zdroj: Global Media and Information Literacy Assessment Framework: country readiness and competencies. Paris: UNESCO, 2013. ISBN 978-92-3-001221-2.)

Hodnocení informací a jejich zdrojů

Hodnocení informací představuje klíčovou aktivitu pro efektivní využití informace. Problémy můžeme vidět jak v odborné práci při nevhodném zhodnocení důvěryhodnosti informací, ale i v běžném životě. Jistě dlouhodobě se při hodnocení informací a dezinformací uvažuje v politických tématech, ať už se bavíme o propagandě nebo třeba předvolebních slibech. Právě na politických příkladech se mohli účastníci seznámit s postupy hodnocení informačních zdrojů i jednotlivých informací, které byly ilustrovány řadou příkladů. Tato témata byla předmětem prezentace Vojtěcha Bruka, který představil studentský projekt Zvol si informace a jeho současné výstupy a úspěchy, mezi které patří i publikace Surfařův průvodce po internetu aneb jak se nestát loutkou propagandy, a workshopu Petra Gongaly a Jana Tvrdoně, kteří účastníky provedli mírně upraveným školením, které pořádají v rámci iniciativy Demagog.cz, aby podpořili dovednosti v ověřování výroků politiků. Praktický workshop nabídla také Hana Pietrová, která v něm ale prezentovala svou lekci, kde žákům ukazuje, že i krátká videoreklama nabízí hodně podnětů, nad kterými by se měli zamyslet.

Hodnocení informací z jiného pohledu se ujal Jiří Stodola v příspěvku Trolling a hodnota diskuze. Jeho cílem bylo poukázat na to, že trolling není jen problém, který nestojí za investovaný čas, ale může sloužit i jako podnět pro hodnotnou diskuzi, otázka je, co právě je ona hodnota. Další pohled na analýzu informací, tentokrát ve vysokoškolském prostředí, nabídl Lukáš Plch a Jiří Kratochvíl, kteří představili jednu ze služeb KUK pro akademické pracovníky, a to analýzu časopisů a vydavatelství z hlediska predátorských znaků. Poukázali na výsledky svého hodnocení i postupy, které při něm používají a kterými se mohou inspirovat ostatní akademické knihovny. Predátorské časopisy a vydavatelství zneužívají myšlenky otevřeného

přístupu, to ale neznamená, že by otevřený přístup byl ve vědeckém publikování špatný nebo zavržený. Právě naopak, stále sílí tendence ho podporovat, jak ukázala ve své prezentaci Jela Steinerová. Knihovníci přitom mohou podporovat infrastrukturu pro zpřístupnění mediálního obsahu. To je také jedním z důvodů, proč Michal Lorenz se snažil knihovníkům přiblížit, jak mohou svou odbornost využít jako mediátoři digitálního obsahu.

Publikování a jeho příprava

Třetí z tematických bloků směřoval k vytvoření vlastní publikace na základě již vyhledaných a zpracovaných informací. Při přípravě libovolné publikace je důležité orientovat se ve svých podkladech, proto se účastníkům konference mohl hodit praktický workshop Drahomíry Dvořákové, která představila řadu online nástrojů, které v tom mohou pomoci, ať už se jedná o odbornou publikaci, nebo třeba jen poznámky k přípravě soukromé akce. Pro vydání odborné i umělecké práce se mohou hodit služby self-publishingu, které mohou být vhodnější než tradiční publikační proces nejen pro začínající autory, o které tradiční nakladatelství mají malý zájem, ale i pro uznávané autory, kteří se nechťejí podrobovat nastaveným procesům, ale chtějí mít více možností o svém díle sami rozhodovat. Právě tyto služby představil Martin Krčál ve svém příspěvku Self-publishing jako nástroj pro šíření digitálního obsahu. Určitým druhem self-publishingu může být i využití Wikipedie. Její použití není příliš složité a dopad je poměrně vysoký, což patřilo mezi důvody vzniku projektu Senioři píší Wikipedii. Tento projekt podporují formou lekcí pro seniory i knihovny, zkušenosti s těmito lekcemi prezentoval Martin Ďurkáč z Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně.

Vzhledem k náročnosti se ale více příspěvků orientovalo na odborné texty. Už při formování jejich obsahu lze využít možností, které výzkumníkům přináší občanská věda, kdy jsou do některých činností při realizaci

výzkumu zapojení lidí z široké veřejnosti. Tato spolupráce má svou historii spojenou zejména s ornitologií, kde zapojení lidé umožnili shromáždění kvantitativně většího množství dat, nad kterými byl výzkum realizován. Pokud už je obsah připraven, ještě ale není vyhráno. Aby byl publikován s co největším dopadem, autoři by se měli soustředit na řadu oblastí, od vyhledání vhodného periodika, přes tvorbu kvalitního abstraktu po vědomí, jak postupovat v případě negativního výsledku recenzního řízení. Praktické tipy a řadu odkazů nabídla ve svém workshopu Radka Křivánková ze společnosti Emerald. Vzhledem k tomu, v čem všem je dobré se orientovat pro publikační činnost, snaží se je v tom podporovat nejen knihovna VUT. Právě její zkušenosti s výukou doktorandů a akademiků prezentovala Hana Janečková.

Práce se specifickými skupinami uživatelů

Při vzdělávání je vždy nutné myslet na to, koho vlastně učíme. I když jsme to my sami, nebo je to někdo jiný, každý má své potřeby, které je vhodné reflektovat pro zvýšení efektivity vzdělávání. I v rámci těchto individuálních potřeb je ale možné najít určité společné prvky pro některé skupiny uživatelů. Knihovny se snaží podporovat vzdělávacími aktivitami všechny své uživatele, aby tím naplnily svou vizi rovného přístupu k informacím. To je vede k potřebě orientovat se v tématech sociálního vyloučení a možných opatření pro inkluzi takto znevýhodněných uživatelů, což bylo jádro příspěvku Pavlínny Mazáčové. Mezi skupiny ohrožené vyloučením, se kterými knihovny intenzivně pracují, patří senioři. Iva Zadražilová představila výsledky svého výzkumu, jehož cílem bylo zjištění vzdělávacích potřeb seniorů se zaměřením na práci s internetem. Zkušenosti s aktivitami pro tuto cílovou skupinu představila také Klára Masařová ze Střední odborné školy Luhačovice, která ukázala, jak lze do práce se seniory využít středoškolské studenty.

Specifický přístup je ale vhodné zvážit i při zaměření vzdělávacích aktivit na tematicky specifické oblasti. Jako příklad, kdy je vhodné využít specializované, i když související postupy, které jsou tradičně předmětem lekcí informační gramotnosti, sloužila prezentace Tomáše Pruší, který ukázal postupy hodnocení informací v oblasti medicíny. Ty mohou využít nejen lékařské, ale i základní knihovny, jak bylo patrné na uvedených příkladech, kdy jsme viděli třeba omezení doplňků stravy pro léčbu onemocnění močových cest. Knihovny také dle knihovního zákona mají zpřístupňovat informace z veřejné správy. V ní jsou již řadu let patrné různé tendence otevřeného přístupu a někdy i možnosti participovat na státní samosprávě s využitím elektronických služeb. Možnosti, které v této oblasti nabízí Nové město na Moravě, představil Zbyněk Grepl, vedoucí oddělení informatiky v tomto městě. V rámci všech služeb je dobré sledovat jejich dopad pro případné úpravy a zkvalitňování. Vzhledem k tomu, kolik lidí se v současnosti vyjadřuje k různým tématům na sociálních sítích, jejich monitoring může být dobrým zdrojem zpětné vazby i pro knihovny. Adam Tomeček se ve svém příspěvku snažil upozornit na to, co vlastně monitoring sociálních sítí znamená a v čem by mohl být přínosný i pro knihovny nebo jiné informační instituce.

Závěr

Národní seminář informačního vzdělávání je sice již několik měsíců za námi, stále nám ale má co nabídnout. Letošní příspěvky nabídly účastníkům řadu podnětů k zamyšlení, ale také praktických tipů k vyzkoušení. S řadou z nich se stále můžete seznámit díky aktuálně zpřístupněnému e-kurzu. Věříme, že takto inspiračně tato již tradiční akce působí nejen na nás a uvidíme se s dalšími zájemci o témata informační gramotnosti a informačního vzdělávání znovu v červnu 2018, abychom opět diskutovali o svých zkušenostech, vizích a zajímavých tématech.

Seminář Regionální funkce knihoven 2017

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

Ve dnech 25. a 26. 10. 2017 se v Domě hudby v Pardubicích konal již devátý ročník celostátního semináře Regionální funkce knihoven, který jednou za dva roky připravuje Sekce pro regionální funkce SDRUK ČR a Knihovnický institut NK ČR ve spolupráci s Krajskou knihovnou v Pardubicích. Seminář je určený především krajským knihovnám, knihovnám pověřeným výkonem regionálních funkcí, zástupcům krajů a obcí, případně dalším zájemcům.

Jednání semináře vedla předsedkyně sekce pro regionální funkce Sdružení knihoven ČR, ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci Mgr. Blanka Konvalinková a ředitel Knihovnického institutu Národní knihovny ČR PhDr. Vít Richter. Na úvod vystoupil Ing. Roman Línek, MBA, první náměstek hejtmana Pardubického kraje a ředitelka Krajské knihovny v Pardubicích, Bc. Blanka Kodetová.

Dvoudenní jednání zahájil příspěvkem **Regionální funkce v roce 2016** PhDr. Vít Richter. V souvislosti s rozvojem digitálních služeb v knihovnách upozornil na důležitost podpory čtenářské gramotnosti, na význam

neformálních vzdělávacích a kulturních akcí a úlohu knihovny jako místa pro studium, trávení volného času, komunitní aktivity nebo tvůrčí dílny, tzv. makerspace.

Regionální funkce v podmínkách Moravskoslezského kraje představila Mgr. Karin Vitásková z odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu Moravskoslezského kraje. Informovala o pravidlech při zajišťování financování regionálních funkcí, které se opírají o *Zásady pro zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven v Moravskoslezském kraji*, ve kterých se uvádí, že „pro zachování kontinuity regionálních funkcí v kraji by výše dotace měla zohlednit

Pohled do auditoria

nárůst inflace a mezd". Všech 15 pověřených knihoven dostává dotaci na základě jednotné žádosti. Cílem kraje je kontinuálně a pravidelně podporovat regionální funkce a poskytovat pověřeným knihovnám finanční prostředky na zajištění dalšího rozvoje regionálních funkcí.

Regionální funkce retrospektivně aneb čím jsme si prošli a jak si stojíme dnes byl název příspěvku vedoucí Městské knihovny v Broumově Mgr. Marty Lelková. Představila výsledky své diplomové práce na téma Analýza vývoje regionálních funkcí knihoven ČR v letech 2002–2015, přičemž pozornost věnovala analýze sekundárních dat vykazovaných v rámci výkonu regionálních funkcí. Za neutěšenou označila absenci definic pro měření a vykazování ukazatelů vykazovaných v rámci regionálních činností.

V příspěvku **Nové dotace pro knihovny v Jihomoravském kraji – nechejte se inspirovat** vystoupily Mgr. Adéla Dilhofová a Mgr. Monika Kratochvílová z Moravské zemské knihovny v Brně. Již druhým rokem podpořil Jihomoravský kraj projekt na podporu čtenářství Jižní Morava čte a dotační titul na podporu modernizace a obnovu knihoven s názvem Obecní knihovny.

Sociální inovace ve veřejných knihovnických a informačních službách bylo téma Mgr. Tomáše Štefka z Kabinetu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Obsahem příspěvku bylo představení Centra sociálních inovací ve veřejných knihovnických a informačních službách, tříletého projektu, který si klade za cíl podpořit proměnu knihoven v komunitní centra.

PhDr. Marie Šedá, vedoucí centra vzdělávání a regionálních služeb Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě představila nově vydanou publikaci **Standard pro dobrý knihovní fond**, Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky.

S příspěvkem **Nové kurzy a zkoušky pro knihovníky dle Národní soustavy kvalifikací** jako nový systém získávání dílčích profesních kvalifikací vystoupila Mgr. Adéla Dilhofová, vedoucí oddělení vzdělávání a krajské metodiky Moravské zemské knihovny v Brně.

Úvodní příspěvky druhého dne konání semináře představily aktuality automatizovaných knihovních systémů. Vystoupili zástupci firem Lanius, KpSys, Cosmotron a Koha.

Novinky a aktuální informace o portálu Knihovny.cz prezentoval Ing. Petr Žabička,

Milan Regec z Katedry knižničnej a informačnej vedy Univerzitnej knižnice Univerzity Komenského v Bratislavě

náměstek ředitele Moravské zemské knihovny v Brně a vedoucí realizačního týmu, který zajišťuje vývoj a provoz portálu.

Také letošní seminář potvrdil, že oblast regionálních funkcí musí reflektovat aktuální trendy v rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb a umět reagovat na nové potřeby knihoven a knihovníků. Prezentovaná fakta z mnoha oblastí potvrdila, že bez pomoci regionálních služeb, zejména v případech knihoven v menších

obcích, není ze strany krajských a pověřených knihoven možné garantovat naplňování vize regionálních funkcí – zajistit kvalitu a kontinuitu veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů a ve shodě s metodickým pokynem ministerstva kultury ČR k vymezení standardu VKIS, tzv. Standardu pro dobrou knihovnu.

Přehled všech prezentací je dostupný na webových stránce Národní knihovny ČR.

Výsledky ankety ohledně zapojení se do portálu Knihovny.cz

Iva Zadražilová

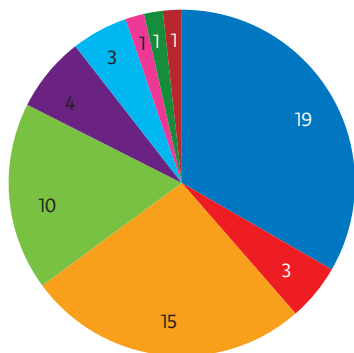
iva.zadrazilova@mzk.cz

Úvod

Portál Knihovny.cz byl spuštěn na podzim 2016 a od té chvíle poskytuje informace o dokumentech více než dvacetí zapojených knihoven a dalších zdrojích, zejména bibliografií. Dalších přibližně dvacet knihoven se na přistoupení do portálu chystá a jsou v různých fázích zapojování. U některých se čeká už jen na poslední technické úpravy, další jsou teprve ve fázi zájmu a čekají na nový knihovní systém. Přes tato čísla

je ale nutné konstatovat, že zapojování nových knihoven do portálu probíhá zatím stále nepříliš rychlým tempem. Noví zájemci se sami od sebe hlásí sporadicky, a proto jsou vybrané knihovny ze strany Moravské zemské knihovny aktivně oslovovány s nabídkou zapojení. Přesto, že bylo osobně osloveno několik desítek knihoven a přesto, že mnohé knihovny svůj zájem o zapojení deklarovaly a často si i vyžádaly workshop, počet nových zájemců se stále

Přechod na jiný KS

19	Ano, ale zatím nevíme kdy
3	Tuto situaci neřešíme
15	Ne, jsme spokojeni se stávajícím systémem
10	Ne, nedávno jsme systém měnili
4	Ano, nejpozději v roce 2018
3	Nevíme, nepřemýšlíme o tom
1	O změně uvažujeme, není to ale na pořadu dne, protože jsme v roce 2015 uskutečnili upgrade...
1	Ne, jsme spokojeni se stávajícím systémem
1	Během měsíce přejdeme na Trirus

počítá na jednotky. Primárně byl při cílených výzvěch kladen důraz na knihovny v Jihomoravském kraji, dále na knihovny, které používají jiný knihovní systém než Clavius a také na akademické knihovny nebo knihovny s unikátnějším fondem. Nyní se ale spektrum rozšiřuje i o městské knihovny.

Vyvstala tedy nutnost domlouvat se na zapojení jen s takovými knihovnami, které opravdu zájem mají. Vzhledem k tomu, že oslovovat jednotlivé knihovny samostatně a ptát se jich, jaký je jejich postoj a možnosti, by bylo plýtváním času, byl vytvořen krátký jednotný dotazník, pomocí kterého se zmapovala situace. Výsledky šetření přinesly odpověď na otázku *"Jaký mají městské knihovny postoj k zapojení se do portálu Knihovny.cz, kde cítí bariéry a co by jim mohlo pro zapojení se pomoci"*.

Metoda

Dotazník byl vytvořen pomocí Google formulářů a odkaz na něj byl rozeslán spolu s prosbou o vyplnění ve dvou vlnách, a to ve druhém červencovém a ve druhém srpnovém týdnu 2017 (to už pouze těm knihovnám, které poprvé nereagovaly). Bylo zdůrazněno, že jeho vyplnění zabere jen pět minut času a není povinné, nicméně že ulehčí budoucí spolupráci s knihovnami. Před odesláním prošel dotazník beta testováním pracovníky vývojového týmu CPK

v MZK a řídicího výboru. Každopádně je potřeba zdůraznit, že se jednalo pouze o povrchnější průzkum, nikoliv o hlubší sondu do knihovnického prostředí.

Mail s prosbou o vyplnění dotazníku byl odeslán adresně. Knihovny byly vybrány dle následujících kritérií:

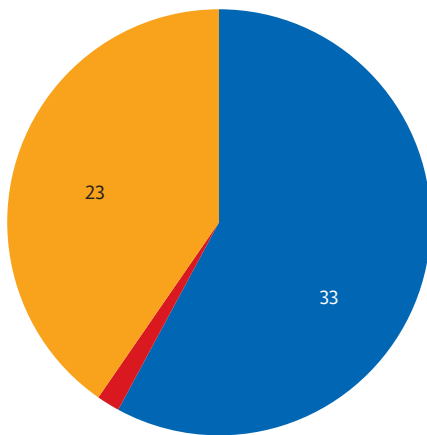
- jedná se o pověřenou knihovnu nebo se jedná o knihovnu sídlící v okresním městě
- jedná se o knihovnu mimo Jihomoravský kraj (zde z hlediska MZK nebylo nutné informace zjišťovat, jejich situace je dobře známá)
- jedná se o knihovnu, která ještě není do portálu zapojená a ani není ve fázi rozhodování

Jako osoby, kterým se mail bude posílat, byli vybráni ředitelé nebo vedoucí knihoven, event. metodikové. Kontakty na ně byly získány z aktuálních webových stránek jednotlivých knihoven (pokud byly k dispozici, v opačném případě šla zpráva na obecní mail užívaný knihovnou ke komunikaci).

Celkem bylo tímto způsobem osloveno 94 knihoven. Na dotazník odpovědělo 57 knihoven, jedná se tedy o 60% návratnost dotazníků. Ta se zvýšila i díky druhé vlně oslovení. Je zajímavé, že z některých krajů odpověděly skoro všechny knihovny, ale z jiných krajů byla návratnost nižší nebo nulová.

Zájem o zapojení do portálu

33	Ano
1	Ne
23	Nevím

Dotazník byl velmi jednoduchý, jeho cílem bylo jen zmapovat zájem knihoven o připojení se do portálu společně s aktuálním stavem jejich knihovního systému. Sestával z následujících otázek (u některých byla použita logika, tj. respondenti dostali odpovídající otázky na základě jejich předchozích odpovědí):

- Název vaší knihovny (otevřená otázka)
- Jaký máte knihovní systém?
- Jakým způsobem řešíte správu vašeho knihovního systému? (např. svépomocí, pomocí konkrétní externí firmy, osoby...) (otevřená otázka)
- Plánujete přechod na jiný knihovní systém?
- Na který knihovní systém plánujete přejít? (můžete vybrat více možností)
- Plánujete zapojení vaší knihovny do portálu Knihovny.cz?
- Kdy se plánujete zapojit? (otevřená otázka)
- Vyberte důvody, proč se nechcete zapojit, nebo co vám brání v rozhodnutí zapojit se (můžete vybrat více možností)
- Ve které z následujících oblastí byste uvítali pomoc či podporu? (můžete vybrat více možností)
- Prostor pro vaše připomínky a náměty (otevřená otázka)

Výsledná zjištění

Typ knihovního systému

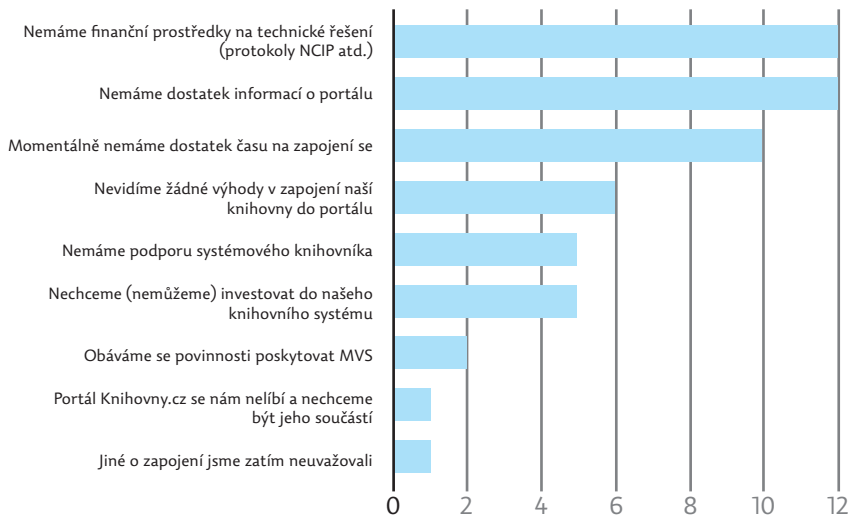
Převládajícím knihovním systémem mezi většími městskými knihovnami je systém Clavius následován přechodem na jeho novou variantu Tritius. Systém Aleph nebo ARL žádá z oslovených knihoven nepoužívá, zato se objevil unikátní systém (databáze) Codex.

Správa systému

Toto byla otevřená otázka a z odpovědí vyplynulo, že knihovny nejčastěji používají pro správu svého knihovního systému externí firmu, zejména servis od firmy Lanius. 14 knihoven uvedlo, že se o svůj systém starají svépomocí, zejména prostřednictvím interního správce IT nebo systémového knihovníka. Některé knihovny kombinují oba výše uvedené způsoby. Občas využívají i pomoci od svých zřizovatelů nebo servisních bodů v blízkých knihovnách.

Změna systému

O změně systému uvažuje 27 knihoven z oslovených. 18 z nich chce přejít na Tritius, sedm knihoven ještě neví, jaký systém si vyberou, a 2 knihovny plánují v budoucnu využít systém KOHA. Všechny

tyto knihovny v tuto chvíli využívají systém Clavius. Knihovny, které uvedly, že jsou víceméně spokojeny se svými knihovními systémy, jsou ty, které používají systém Verbis nebo systém Clavius.

Termíny přechodu na nový systém nejsou dané nebo definitivní, několik knihoven uvedlo, že se chystá přejít v roce 2018 a některé dokonče ve velmi krátké době.

Zapojení do portálu

33 knihoven je rozhodnuto, že se do portálu Knihovny.cz zapojí, a dalších 23 zatím neví. Pouze jedna knihovna uvedla, že se do portálu zapojit nechce, a mezi důvody zařadila *"Nemáme dostatek informací o portálu", "Nevidíme žádné výhody v zapojení naší knihovny do portálu", "Portál Knihovny.cz se nám nelíbí a nechceme být jeho součástí"*.

Ty knihovny, které se zapojit chtějí, používají nejvíce systém Clavius (23 knihoven) a Tritius (5 knihoven), následně systémy KOHA, DAWIN-CI a Codex (vždy 1 knihovna). Mezi knihovnami, které zatím neví, jestli se zapojí, jsou i 4 knihovny se systémem Tritius a 4 knihovny se systémem Verbis, u kterých by nemusela existovat bariéra týkající se implementace protokolů NCIP a OAI-PMH.

Termín zapojení se do portálu

Tato otázka byla otevřená, knihovny tedy mohly napsat vlastní odpověď. Odpovídaly na ní pouze ty, které v předchozí otázce uvedly, že se zapojit chtějí. Jedenáct knihoven počítá s tím, že se zapojí brzo. Uvedly i konkrétní roky a jejich zapojení do portálu Knihovny.cz by mělo proběhnout v roce 2018, resp. 2019. Jedna knihovna uvedla rok zapojení 2034 s poznámkou, že se možná zapojí i dříve. Další knihovny podmiňují zapojení přechodem na nový KS nebo technickou připraveností (financemi), některé také čekají nejdříve na připojení jejich pověřené knihovny nebo se tomu chtějí věnovat až po přestěhování do nových prostor. Některé knihovny vidí bariéru v nefunkčnosti některých služeb portálu

a zapojit se chtějí *"až bude služba Získej k něčemu a ne jen trapnou parodií MVS"*, respektive *"až bude systém spolehlivě pracovat"*. Šest knihoven zatím netuší, kdy se do portálu zapojí.

Důvody pro nezapojení se

Knihovny, které uvedly, že neví, zdali se zapojí, nebo se zapojit nechtějí, byly požádány o uvedení důvodů. Mohly jich vybrat i několik nebo uvést do odpovědi jiné svůj vlastní důvod.

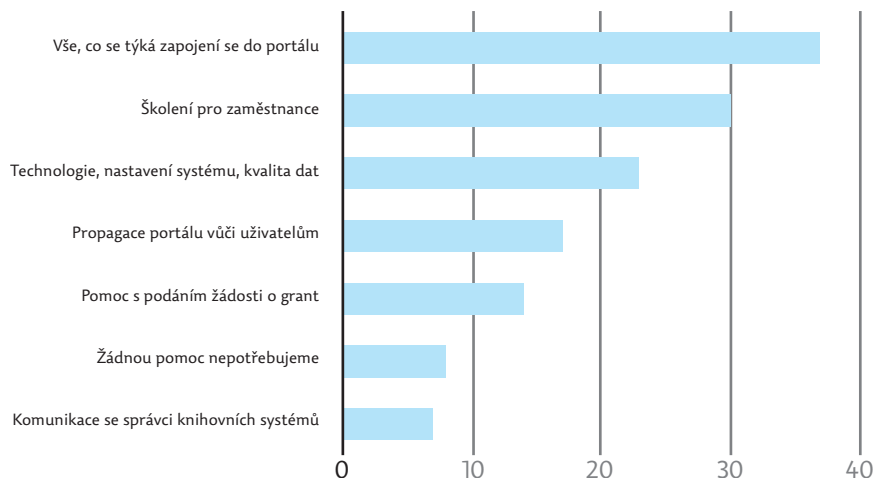
Mezi důvody se nejčastěji objevily finanční bariéry na pořízení protokolů NCIP a OAI-PMH a bariéry v nedostatku informací o portálu. Finanční bariéry mají většinu knihoven se systémem Clavius a také knihovny se systémem Verbis. Neuvedla je žádná z knihoven se systémem Tritius, ty naopak více uváděly nedostatky informací o portálu. Dalším podstatným problémem je čas, který knihovnám v procesu zapojování se chybí a také nemají dostatečnou představu o tom, jaké výhody by jim účast v portále přinesla. Žádná knihovna nevidí problém v tom, že by měla poskytovat svoje data nebo že by jim přibýli čtenáři a knihovna by se zapojením do portálu zviditelnila.

Pomoc nebo podpora

Jak vyplývá z grafu, městské knihovny stále nemají o portálu dostatek informací a chtěly by být v tomto směru více informovány. Současné projevu i zájem o školení svých zaměstnanců. Knihovny by uvítaly i pomoc s propagací a také s podáváním grantů. Osm knihoven uvedlo, že žádnou pomoc nepotřebuje, jednalo se o knihovny se systémem Clavius, které buď ještě neví, kdy se zapojí, nebo nejsou rozhodnuty, zda se součástí portálu vůbec stát.

Závěr

Jak je z výsledků patrné, myšlenka zapojení se do portálu Knihovny.cz není velkým městským knihovnám cizí a svou účast plánují nebo o ní minimálně přemýšlí. Postoj těchto knihoven k portálu je tedy pozitivní. Jejich přistoupení je ale podmíněno typem knihovního systému,

kteří aktuálně používají, přechodem na jiný systém a v rozhodování jim brání některé z bariér, zejména finanční nebo technologické. Také je dobře patrná zatím nízká diseminace projektu mezi tento typ knihoven.

V poslední třetině roku 2017 bude tedy zaměřen na osobní komunikaci s knihovnami,

kteří uvedly, že se do portálu chtějí zapojit. Bude jim nabídnuta možnost schůzky, technologická pomoc a samozřejmě také možnost uspořádání workshopu přímo u nich v knihovně. Podpora pro knihovny ze strany MZK může být realizována mnoha směry a je a bude zájemcům o přistoupení aktivně nabízena.

Bude vás zajímat, že...

...letošním **tématem semináře CASLIN** (8. – 12. 10. v Hrubé Vodě) bylo **vzdělávání knihovníků**. Jeho účastníci byli rozděleni do 6 pracovních skupin, ve kterých se, za využití metody strategického plánování, věnovali uvedenému tématu. V úvodu a v závěru semináře proběhly diskuse zástupců různých typů institucí českého knihovnictví (VŠ knihovny, speciální knihovny, veřejné knihovny apod.). Společný závěr: do budoucna je nutné mít silnou a plně fungující národní instituci koordinující knihovníky, vydefinovat základ oborového vzdělání, rozšířit záběr dotace VISK2, rozšířit a prohloubit spolupráci oborových škol a knihoven, zavést (mezinárodní) stáže a monitoring, propojit celoživotní vzdělávání a karierní řády, rozvíjet kritické psaní a čtení a komunikaci jako základ dovedností knihovníka.

Standard pro dobrý knihovní fond

Marie Šedá

seda@svkos.cz

Standard pro dobrý knihovní fond je třetím metodickým pokynem Ministerstva kultury, který je určen nejen knihovníkům, ale také zřizovatelům knihoven. Zatímco předcházející dva materiály – Standard pro dobrou knihovnu a Služby knihoven knihovnám jsou určeny všem knihovnám, nový standard je využitelný především ve veřejných knihovnách v obcích do 40 tisíc obyvatel. Tento materiál se pokouší vysvětlit postupy při práci s fondem, které by knihovny měly akceptovat, pokud chtějí uspokojovat potřeby svých uživatelů – mít dobrou a aktuální nabídku knihovního fondu a zároveň pohodlné a přiměřené prostory pro komunitní činnosti.

Potřeba vydat nový metodický pokyn vychází z poznání stavu knihovního fondu především v malých a středních knihovnách. Snaha knihovníků soustředit do „svých“ knihoven maximum knih, minimální vyřazování, bezvýhradné přijímání knižních darů na straně jedné a malá orientace knihoven na rozvoj kulturních a vzdělávacích aktivit na straně druhé jsou hlavními překážkami přerodu knihoven v moderní informační a vzdělávací instituce.

Přípravné práce na standardu začaly před dvěma lety. Na poradě krajských metodiků v roce 2015 byla přijata myšlenka zpracovat nový metodický pokyn a poté byly provedeny rešerše k této problematice. V dalším roce byl koncipován text dokumentu a knihovníci z pověřených knihoven v Moravskoslezském kraji prováděli testovací propočty k aktivaci a obratu knihovního fondu. Po zpracování textu, konzultacích s krajskými metodiky a následné korekci Ministerstva kultury byl metodický pokyn poskytnut Svazu měst a obcí, Spolku pro obnovu venkova i Asociaci krajů k dalšímu připomínkování. Po zapracování podnětů byl materiál vydán

jako metodický pokyn Ministerstva kultury pod č. j. 53667/2017.

Od roku 2015 do roku 2017 byl navrhovaný standard představován na mnoha setkáních knihovnické veřejnosti – např. na poradách krajských i regionálních metodiků, Sekci veřejných knihoven SKIP, na Knihovnické dílně (Praha 2016) či Workshopu pro pracovníky metodických oddělení (Olomouc 2017).¹ Již v době svého vzniku byl knihovníci hodnocen jako velmi potřebný a užitečný.

Nový metodický pokyn je vydán ve dvou variantách – jako textový dokument s oficiálním názvem Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo

¹ Dostupné z: http://www.svkos.cz/data/soubory/2017_standardolomouc-1.pdf

provozované obcemi na území České republiky², a zároveň je vydána jeho komentovaná barevná verze s názvem **Standard pro dobrý knihovní fond**.³

Standard je prioritně určen knihovnám zřizovaným anebo provozovaným obcemi do 40 tis. obyvatel; ostatní knihovny jej mohou využít jako inspiraci s přihlédnutím k aktuálnímu stavu svého fondu, zaměření knihovny, demografickému složení města, jeho spádovosti a potřebám místa. Stává se pomůckou pro knihovníky, regionální metodiky, pro ředitele i vedoucí knihoven nebo jejich poboček. Je určen tzv. veřejným knihovnám – tedy nevztahuje se na fondy knihoven se specializovaným fondem, ale mohl by být vodítkem a nástrojem při aktualizaci fondu knihoven školních.

Nový metodický pokyn přináší základní principy a pravidla pro stanovení rozsahu, obsahu a kvality knihovních fondů. Obsahuje celkem dvanáct

článků, které se týkají všech oblastí práce s knihovním fondem a jeho životního cyklu. Standard se dotýká otázek typů a forem dokumentů v knihovním fondu, jejich rozsahu a složení. Upozorňuje na provázanost se Standardem pro dobrou knihovnu (oblast financování nákupu, procento obnovy fondu). Velká pozornost je věnována aktualizaci a vyřazování knihovního fondu v závislosti na hodnocení jeho využití. V závěru se metodický pokyn věnuje revizi knihovního fondu. Inspirací je řada odkazů na právní předpisy i doporučení.

Nezbytná je dobrá spolupráce s knihovnou pověřenou výkonem regionálních funkcí, a to v oblasti akvizice, práce s výměnnými soubory, ale především posuzování aktuálnosti fondu. Následné vyřazování musí probíhat dle ustanovení zákona 257/2001 Sb., § 17 a prováděcí vyhlášky č. 88/2002 Sb.

Existuje mnoho důvodů, proč pravidelně aktualizovat a vyřazovat fond. Jak uvádí dr. Richter, „analýzy výpůjček veřejných knihoven prokazují, že zájem o literaturu vydanou před šesti a více lety podstatně klesá.“⁴ Přesto tím základním kritériem je především poškození (chybějící části) dokumentů, nadbytečnost, ale hlavně klamavá nebo faktická nepřesnost obsahu; v knihovnách by v žádném případě neměly být nabízeny neplatné právní dokumenty, zastaralé cestopisy s neaktuálními informacemi a další dokumenty z oblastí, kde došlo k zásadním změnám v poznání. Dalším důvodem je kapacita knihovny, ve které má být přiměřený prostor pro konání vzdělávacích a kulturních aktivit, prostor pro čtení a trávení volného času. Fondy ani služby by neměly být ideologicky, politicky, ani z náboženských důvodů cenzurovány a neměly by být pod komerčním tlakem.

Otázky týkající se obsahu knihovního fondu jsou tématem mnoha diskuzí. V současné době jsou připravovány seznamy kánonu české i světové literatury, které by měly tvořit jádro knihovního fondu. Nabídka knih především v menších knihovnách je často spojena se čtenářským vkusem konkrétního knihovníka, někde je spojena

2 Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/2017_metodicky-pokyn-mkdef-7674.pdf

3 *Standard pro dobrý knihovní fond: Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2017. ISBN 978-80-7050-689-9. Dostupné též z: <http://ipk.nkp.cz/docs/standard-pro-dobry-knihovni-fond>

4 Richter, V. – Co se půjčovalo ve veřejných knihovnách v roce...

s určitou podbízivostí majoritní skupině čtenářů. Nově přicházející uživatelé pak v knihovně ne vždy naleznou to, co by je zaujalo. Fond knihovny by měl budovat knihovník na základě profesionálního úsudku, s přihlédnutím k potřebám místa, ve kterém knihovna působí. Kromě toho mají veřejné knihovny za úkol shromažďovat literaturu a další dokumenty o své obci či regionu, například publikace vydané obcí, svazky obcí či mikroregionů. Tyto dokumenty se uchovávají, i když se příliš nepůjčují. Shromažďují se také informace o zajímavostech v obci a okolí, např. literatura o naučných stezkách, událostech a osobnostech.

Knihovna je stále měnící se organismus a vývoj sbírek je důležitou součástí knihovnických služeb. Podstatné je mít pro uživatele i alternativní nabídku – meziknihovní výpůjční službu nebo knihy a další dokumenty v elektronické podobě. Mnozí z nás pracují v knihovnách, protože máme rádi knihy a práci s informacemi. Knihovny ale nejsou založeny na hromadění knih – důležitý je jejich obsah a aktuálnost a špatně udržované knihovny sbírky mají negativní dopad na spokojenost uživatelů.

Na závěr...

- Knihovní regály by měly být zaplněny maximálně na 75 %.
- Vystavení knih obálkou dopředu zvyšuje zájem čtenářů.

- Oprava knihy by neměla trvat déle než 10 minut.
- Prostory knihovny by neměly být zastavěny regály plnými knih.
- S přiměřeným množstvím dokumentům dochází i k úspoře času zaměstnanců.
- Otevřený a přátelský prostor doplněný vhodným nábytkem je znakem dobré komunitní knihovny.

Bude vás zajímat, že...

... Americká asociace ARSC (The Association for Recorded Sound Collections) ocenila prestižní a hodnotnou publikaci autorů Gabriela Gössela a Filipa Šíra **Recorded Sound in Czech Lands 1900 – 1946**. Kniha v anglickém jazyce je uceleným dílem o historii zvukového průmyslu na území českých zemí, resp. Československa, do roku 1946. Cena, kterou publikace získala, je v kategorii Best Historical Research on General Recording Topics a byla udělena za přínos oboru tzv. Certificate of Merit. Cena je oceněním práce Moravské zemské knihovny ...

Sekce 60+ SKIP ČR

Hana Mazurová

mazurova@knihovna-cr.cz

Mezi odborné orgány SKIP ČR patří již několik let sekce 60+, která vznikla jako reakce na potřeby knihoven v oblasti práce se seniory. Evropský demografický vývoj i situace v České republice dávají za pravdu názoru, že tato skupina obyvatel bude hrát stále větší roli v celé společnosti, kterou bude stavět před nové úkoly a výzvy.

Sekce 60+ byla ustavena se souhlasem celostátních profesních orgánů v roce 2014 s cílem připravovat pro knihovnickou veřejnost metodickou podporu projektů a vzdělávací akce s ohledem na specifické potřeby uživatelů v seniorském věku. Sdružuje individuální i kolektivní členy SKIP, kteří se zajímají o problematiku aktivního stárnutí, a nevyhýbá se ani spolupráci s dalšími podobně zaměřenými organizacemi. Sekce se

prostřednictvím seminářů a vzdělávacích akcí snaží kultivovat knihovnické prostředí k tomu, aby věnovalo zvýšenou pozornost lidem, kteří tvoří již tradičně nezanedbatelnou část našich klientů.

V současné bohaté nabídce programů a kurzů se vždy snažíme přizvat ke spolupráci kvalitní lektory se zkušenostmi v daném oboru. Od počátku jsme se rozhodli pořádat své akce mimo hlavní centra a na různých místech

Účastníci semináře v Chrudimi 2016

po celé republice, aby byly ve stejné kvalitě dostupné v jednotlivých regionech. Oslovujeme knihovny, které jsou pro ostatní něčím zajímavé a které mají o vzájemnou spolupráci zájem.

V první etapě jsme se zaměřili na pořádání celostátních seminářů na vybrané téma, ale krátce po založení sekce vyvstal dosud největší úkol, a to vytvořit metodickou příručku a pokusit se stanovit základní standardy pro práci se seniory. Předcházela diskuse členů výboru i přizvaných odborníků a oslovili jsme s žádostí o zpracování jednotlivých kapitol kolegyně, které mají v jednotlivých segmentech teoretické znalosti i bohaté praktické zkušenosti. Příručka vyšla na konci roku 2016¹ a stanovila pro knihovnu přátelskou seniorům základní standardy rozpracované dále v jednotlivých kapitolách.

Souběžně s vydáním příručky vyvstala potřeba seznámit s těmito zásadami odbornou veřejnost, a proto probíhá již druhým rokem série seminářů o problematice stárnutí a přístupu k němu. Po teoretickém úvodu následuje přehled navržených metodických doporučení. Děkujeme všem knihovnám, které se na organizaci seminářů podílely – setkáváme se vesměs se vstřícným postojem a přátelskou podporou. S pomocí grantů SKIP jsme

uspořádali již šest těchto setkání a sedmé nás ještě v letošním roce čeká. Příští rok se chceme zaměřit na vzdělávací aktivity využitelné v knihovnické praxi.

V letošním roce se obměnil výbor sekce 60+, do kterého jsme přizvali další kolegyně, aby v něm mělo zastoupení více regionů a abychom získali názory a zkušenosti z více knihoven. Podle dosavadních ohlasů na naše aktivity se zdá, že činnost sekce vychází vstřícně z potřeby praxe, a doufáme, že to bude platit i pro budoucnost.

¹ MAZUROVÁ, Hana, ed. a HOŮŠKOVÁ, Zlata, ed. Rovný přístup: knihovna přátelská k seniorům: metodická příručka pro práci knihoven se seniory. 1. vydání. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2016. 87 stran. ISBN 978-80-7050-674-5. Dostupné také: http://www.skipcr.cz/dokumenty/rovny_pristup.pdf

Knižní veletrh ve Frankfurtu nad Mohanem

Soňa Šinclová

Sona.Sinclova@mzk.cz

V první polovině října proběhl ve Frankfurtu nad Mohanem již devětašedesátý ročník tohoto nejvýznamnějšího evropského knižního veletrhu. Česká republika byla zastoupena národním stánkem v hale 5.0 a kulturním programem, který byl v letošním roce zaměřen na témata spojená s výročím Charty 77 a s undergroundem.

Národní stánek byl rozdělen na dvě části; v první části expozice byly pro zájemce připraveny expozice knih asi dvaceti předních českých nakladatelů a tiskáren. Své knihy takto prezentovaly přední české nakladatelské domy a společnosti (například Host, Mladá fronta, Euromedia Group), nakladatelství zaměřená na odbornou literaturu (například Academia, Institut umění – Divadelní ústav, Nakladatelství Karolinum, Nakladatelství VUTUM či Nakladatelství Masarykovy univerzity) či přední české tiskárny (Těšínská tiskárna, Tiskárny Havlíčkův Brod). Ve druhé části expozice byly návštěvníkům veletrhu představeny kolekce knih, které zastupovaly výběr z nejnovější české produkce. Vedle prestižní Nejkrásnější české knihy a výběru z české literatury

v zahraničních překladech byly do expozice zapojeny výběry z nejnovější české prózy, dětské literatury a komiksu.

Knižní expozici doprovodil na národním stánku již tradičně kulturní program. V pátek 13. 10. stánek slavnostně otevřel spisovatel, hudebník a žurnalista Jáchym Topol spolu s Martinem Kraflem, hlavním koordinátorem příprav pro prezentaci České republiky jako hlavní země na knižním veletrhu *Leipziger Buchmesse 2019*. Kulturní program pokračoval v sobotu 14. 10., kdy na *Forum International* vystoupili v diskuzích vedle Jáchyma Topola i spisovatel a signatář Charty 77 Eugen Brikcius, literární kritik a překladatel Martin Machovec a literární historik a kritik Martin C. Putna. Ve společných diskuzích se autoři dotkli témat spojených s Chartou 77, jejího dobového významu a jejího přesahu do současnosti, a dále diskutovali nad propojením politiky a umění na příkladu českého undergroundu. Vedle diskuzí proběhlo na veletrhu i autorské čtení Jáchyma Topola z jeho knižní novinky *Citlivý člověk (2017)*, o níž diskutoval s bohemistkou Zuzanou Jürgens.

Národní stánek na frankfurtském knižním veletrhu – zleva Jáchym Topol, Tomáš Sacher, Martin C. Putna a Eugen Brikcius

Podzimní odborné akce v MZK

Jindra Pavelková, Soňa Šinclová

Jindra.Pavelkova@mzk.cz, Sona.Sinclova@mzk.cz

Kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografů

Ve dnech 8.–10. října 2017 se v Moravské zemské knihovně v Brně uskutečnilo dvacáté setkání českých, moravských a slovenských bibliografů. V rámci slavnostního zahájení kolokvia předala JUDr. Kateřina Kalistová, náměstkyně ministra kultury pro řízení sekce živého umění, ocenění za celoživotní přínos a práci v oblasti česko-slovenské spolupráce na poli knihovnictví a bibliografie doc. Jaromíru Kubíčkovi a doc. Miloši Kovačkovi.

Tradice pořádání kolokvií byla založena v roce 1997, kdy se v Diviakoch u Turčianských Teplic uskutečnilo ve dnech 9.–10. září první setkání a od té doby se bibliografové scházejí každoročně. Při pořádání se pravidelně střídají paměťové instituce z Čech, Moravy a Slovenska.

Každý ročník kolokvia byl tematicky zaměřen a sloužil jako informační platforma pro dění

v oboru. Dvacet příspěvků letošního dvacátého kolokvia bylo tematicky věnováno srpnu 1968, hříšným lidem měst českých, moravských a slovenských, historii a vlastivědě Moravy, heraldice, vexilologii a bibliografii a bibliografii české/slovenské literatury a exilové literatuře.

První a dopoledne druhého dne setkání byly věnovány poznávání významných památek Brna a okolí, účastníci konference měli možnost navštívit Památník Mohyla míru, Památník písemnictví na Moravě v Rajhradě a vilu Tugendhat. Pondělní večerní program zpestřil koncert z díla Otto Zweiga a Gustava Mahlera v podání Kateřiny Alexandry Šťastné (klavír) a Eleny Knápkové (zpěv).

Libri speculum vitae. Knížky naučení všelikého jako živá díla minulých dob

Ve dnech 16.–20. října 2017 proběhl v Moravské zemské knihovně v Brně již sedmý ročník

Kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografů, JUDr. Kateřina Kalistová

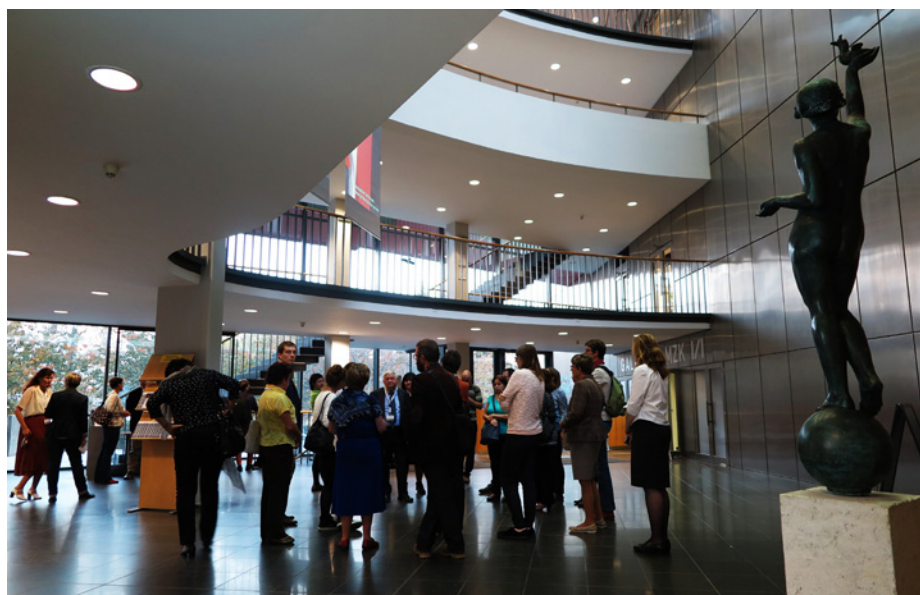
Druhé foto z předávání ceny

Konference Pocta Jiřímu Levému úvodní slovo profesora Tomáše Kubička

Libri speculum vitae - dotazy z publika

Libri speculum vitae - diskuze ve foyer knihovny

konference *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*, tentokrát na téma *Knížky naučení všelikeho jako živá díla minulých dob*. Předchozí ročníky konference byly více zaměřeny na představení výzkumu v románských zemích, případně románské knižní kultury v českých knihovnách. Díky spolupráci s Vídeňskou univerzitou se v letošním roce více témat zaměřilo na německé prostředí, které je pro knižní kulturu střední Evropy velmi významné, neboť němčina se postupně stala nejen úředním jazykem, ale také jedním z komunikačních prostředků na území střední Evropy a většina knih věnovaných vzdělanému obyvatelstvu byla tištěna právě německy či latinsky. Jazyková spojitost zemí střední Evropy se podílela na formování vzdělanostní vrstvy. Díky propojenosti knižního trhu a centralistickým tendencím habsburské monarchie se čeští čtenáři běžně setkávali s publikacemi tištěnými ve Vídni či některém z německých a polských měst (Augsburg, Norimberk, Vratislav...) a také zahraniční čtenáři měli k dispozici knihy vydávané v Praze či Brně. Díky mezinárodnímu obsazení konference bude tematická i čtenářská propojenost zemí střední Evropy ještě více zviditelněna.

Program konference (příložen) zahrnoval 3 dny přednášek zaměřené na roli knihy v životě člověka od středověku do 19. století (potřeba čtenáře nacházet užitečné informace v knihách a budovat vlastní knihovny); knihu jako prostředek vzdělání (vědecká pojednání, teze atd.); knihu jako prostředek pro rozvoj duchovního života (náboženská literatura, literatura o posledních věcech člověka aj.); roli knihy v oblasti komunikace mezi lidmi (jazykové či jiné normativní příručky, výchovná literatura, učebnice, cestopisy, texty relací, deníky, záznamy atd.). Tyto byly doplněny odbornými exkurzemi. Vzhledem k tomu, že Moravská zemská knihovna v Brně, v jejíchž prostorách se letos konference koná, se dlouhá léta zaměřuje na zpřístupnění fondů moravských klášterních knihoven, byly dvě

z exkurzí věnovány dvěma největším jihomoravským klášterním knihovnám – knihovně augustiniánského kláštera v Brně a knihovně benediktinského opatství Rajhrad. Konference se v letošním roce účastnili odborníci z České republiky, Slovenské republiky, Maďarska, Rakouska, Německa, Polska, Itálie, Vatikánu a Rumunska.

Konference Pocta Jiřímu Levému – Ad translationem

V polovině října spolupořádala Moravská zemská knihovna mezinárodní konferenci Ad translationem, kterou tradičně pořádá Masarykova univerzita. Letošní ročník konference byl věnován Jiřímu Levému k jeho nedožitým 90. narozeninám. Jiří Levý (1926–1967) byl významný překladatel a literární teoretik, jehož rozsáhlé dílo dodnes inspiruje a motivuje humanitní vědce. Mezi jeho nejvýznamnější přínos patří zdůrazňování mezioborových vazeb a uplatňování exaktních metod v humanitních vědách.

Konference se konala ve dnech 26. – 27. 10. a ve čtyřech souběžných blocích bylo představeno více než padesát příspěvků v šesti jazycích. Témata příspěvků přitom variovala od hodnocení přínosu Jiřího Levého pro literární vědu, přes překladatelské a případové studie až k překladu a aplikaci kulturních konceptů. Konference byla zahájena přednáškou profesorky Dilek Dizdar z Johannes Gutenberg Universität, na niž navázal profesor Milan Suchoň, který mimo jiné zavzpomínal na Levého jako na svého akademického kolegu. Plenární přednášky pokračovaly i druhý den konference, kdy vystoupila nejprve profesorka Lavinia Heller s příspěvkem ke kritické debatě nad internacionalizací překladatelské vědy, po níž představil doktor Vratislav Slezák situace a postupy při překládání děl již dříve v češtině publikovaných. Výstupy konference budou publikovány v kolektivní monografii a v tematických číslech příslušných oborových periodik.

Knihovnice z Ratíškovic – Marie Škorpíková

Magda Švejcarová

svejcarova.magda@knihovnahod.cz

Marie Škorpíková se narodila 18. května 1960 v Kyjově. Její cesta k práci knihovnice byla nepřímá. V roce 1983 absolvovala Vysokou školu zemědělskou v Brně, obor ekonomika zemědělství, pracovala jako referentka na Pozemkovém fondu ČR v Hodoníně, toto místo opustila v roce 2002 a začala pracovat v Obecní knihovně v Ratíškovicích. V té době se jednalo o neprofesionální knihovnu s pracovním úvazkem 8 hodin týdně. Postupně docházelo k navýšení úvazku a od roku 2005 se jedná již o knihovnu profesionální s plným pracovním úvazkem.

V roce 2011 absolvovala paní knihovnice knihovnický rekvalifikační kurz akreditovaný MŠMT, pořádaný MZK v Brně. Prostory knihovny byly v roce 2011 zrekonstruovány

a vznikla knihovna s velmi pěkným interiérem, který přímo vybízí k pořádání vzdělávacích a kulturních akcí. Paní Škorpíková si dala za úkol přeměnit knihovnu, která do té doby byla vnímána jako místo, kde se půjčují knihy, na komunitní knihovnu, na centrum kulturního a společenského vyžití. To se podařilo a knihovna obdržela řadu ocenění a do knihovny přilákala spoustu nových čtenářů, návštěvníků internetu a různých akcí.

- **Duben 2011** – ocenění za rozvoj veřejných knihovnických a informačních služeb v obci a podporu kulturního a společenského života. Toto ocenění bylo uděleno u příležitosti prvního ročníku „Slavnostního setkávání knihoven Jihomoravského kraje“

v Moravské zemské knihovně v Brně.

- **Říjen 2011** – nominace na cenu Ministerstva kultury ČR Knihovna roku 2011 v kategorii „Významný počín v poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“. Nominace byla udělena za kvalitní a estetickou rekonstrukci interiéru knihovny, dovybavení centra veřejného internetu a za kreativní činnost, především při práci s dětmi.
- **Červenec 2012** – v soutěži o titul „Vesnice roku 2012 JMK“ diplom za vzorné vedení obecní knihovny.
- **Říjen 2012** – udělena cena nejvyšší, cena Ministerstva kultury ČR v kategorii základní knihovna – **Knihovna roku 2012** za mimořádně zdařilou rekonstrukci knihovny evropského typu a nepřeborné množství komunitních aktivit.

V roce 2014 úspěšně proběhl v Ratíškovicích jubilejní 10. ročník celostátního setkání knihovníků venkovských knihoven „**Co venkovské knihovny umějí a mohou**“. Z aktivit, které paní Škorpíková pořádá, jen stručný výčet: besedy se spisovateli, ilustrátory, cestovateli, vzdělávací kurzy pro seniory (počítačové kurzy), práce s dětským čtenářem (motivační hry, Noc s Andersenem, pasování

prvňáčků, literární soutěže), Večer s ombudsmanem. Listování atd.

Obecní knihovna od roku 2011 vyhlašuje každé dva roky literární soutěž. Poprvé to bylo na téma „Moje babička, moja stařenka“, podruhé „Můj dědeček, můj stařeček“, potřetí „Můj kamarád z říše zvířat“. V letošním roce se připojili k akci Jižní Morava čte. Vždy šlo o dobrou spolupráci se základní školou. Bylo napsáno spousta krásných a dojemných příběhů. V hodnotící komisi vždy jako předsedkyně zasedla známá spisovatelka Naďa Horáková, která se také pokaždé zúčastnila slavnostního vyhlášení. To probíhalo za velké účasti diváků, vítězové byli ohodnoceni vždy knihou.

Paní Škorpíková je členkou celostátní hodnotící komise soutěže Knihovna roku, kterou jmenuje ministr kultury. Jejím úkolem je z nominovaných knihoven, kterých je většinou 13 (tzn. jedna knihovna v každém kraji), vybrat Knihovnu roku v kategorii Základní knihovna. Komise je pětičlenná, je volena na tři roky. Vyhlášení probíhá v Zrcadlové kapli Klementina v Týdnu knihoven.

V roce 2014 paní Škorpíková absolvovala vzdělávací program BiblioEduca – posílení role knihoven jako komunitních center dalšího vzdělávání. Ve volných chvílích se věnuje četbě, jak jinak, dále publikační činnosti do zpravodaje Ratíškovický Zvon a turistice.

Oči Brna na přelomu roku 2017/2018

Hana Glombová

Hana.Glombova@mzk.cz

Prosinec – leden: Miloš Stehlík

V prosinci 2017 a v lednu 2018 bude tvář Očí Brna prof. Miloš Stehlík, významný představitel památkové péče na Moravě a přední znalec barokního umění u nás.

Narodil se v Brně 14. listopadu 1923, v letech 1945–1949 studoval dějiny umění a klasickou archeologii na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. V roce 1949 získal titul PhDr., v roce 1990 se habilitoval a v roce 1993 byl jmenován profesorem dějin umění. Od konce svých studií je nepřetržitě až do současnosti zaměstnán jako pracovník památkové péče, podílel se na záchraně a opravách mnoha moravských památek. Od roku 1956 přednáší na Semináři dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity o barokním sochařství a památkové péči. Je autorem řady odborných článků a publikací, např. *Nástin dějin sochařství 17. a 18. věku na Moravě* (1975), *Moravské dílo sochaře Ignáce Lengelachera* (1989), *Georg Raphael Donner und Mähren* (1993), *Kašna Parnas od Johanna Bernharda Fischera z Erlachu* (1996), *Slohová podstata sochařského díla Ondřeje Zahnera* (1998), *Barok v soše* (2006), *Sochařský svět Jiřího Antonína Heinze* (2013) atd.

Dalším objektem Stehlíkova celoživotního zájmu je krásná kniha, kniha zajímavá ilustracemi,

typografií nebo vazbou. Bibliofilie profesor Stehlík jednak sbírá, jednak bibliofilsky vydal řadu sbírek svých veršů – *Krajina v půlnoci* (1964), *Carmina tibi skripta* (1965), *O životě, lásce a smrti* (2013), *Šero v úsvitu* (2017) ad.

Výstavu s názvem *Miloš Stehlík. Milovník krásna* doplní katalog a také řada doprovodných akcí. Podrobnosti sledujte na <https://www.facebook.com/ocibrnaocibrna/> nebo na <http://www.mzk.cz/>.

Bude vás zajímat, že...

... k 400. výročí smrti anglického dramatika a básníka vznikl v roce 2016 ediční projekt **Hogarth Shakespeare**, jehož náplň spočívá ve vydávání literární děl předních současných autorů, kteří nějakým způsobem pracují s obsahem shakespeareovských her. Román, 4. svazek edice, kanadské spisovatelky Margaret Atwoodové *Kus temnoty* vydalo nakladatelství Práh. Autorka, která za román *Slepý vrah* získala v roce 2000 Man Brokerovu cenu, byla za své obsáhlé dílo (romány, povídky, dramata) oceněna mezinárodní literární Cenou Franze Kafky 2017. Cenu osobně převzala 18. října v Praze ...

Sonda do čtenářství v České republice

Libuše Foberová
foberova@svkos.cz

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-88069-50-8.

Jiří Trávniček je v literárním i knihovnickém světě pojem. Léta vytváří plastickou mapu soudobé literární a čtenářské kultury, přičemž se nezabývá pouze domácím prostředím. Kniha Česká čtenářská republika vychází z anonymních čtenářských životopisů, které se shromažďovaly v letech 2009–2015. Podařilo se mu získat celkem 138 zajímavých výpovědí. Životopisy zkoumá ze třech různých úhlů pohledu. Úhel generační portrétuje čtyři generace – rozhlasovou, televizní, počítačovou a internetovou. Druhý pohled se zabývá tematickými průsečky, tedy tím, co z jednotlivých čtenářských životopisů vyplynulo, a třetí pohled přináší devět životních čtenářských příběhů, které jsou něčím zajímavé a zvláštní.

V knize se nachází pro knihovníky i velmi podnětný citát: „*Zatím nebyla generace, která by nelamentovala nad blížícím se úpadkem knihy.*“ (Raymond Williams)

Trávniček uvádí, že pravým hrdinou knihy je čtenář. Čtení představuje jako klíčovou praktiku. Tvrdí, že každý člověk je v jistém smyslu zajatcem čtení. Čtení se stalo naší samozřejmostí, takže tím poněkud zmizelo z kulturního horizontu. Jeho civilizační mise se jako by naplnila. Čtení už nemá kam růst, přinejmenším sociodemograficky. Číst umíme všichni. Čtení je zalidněná samota, cituje francouzského prozaika Daniela Pennaca. Čtení je aktivita empirická a sociální. Čtení není jen činností řízenou, ale i sociokulturně podmíněnou. Pro čtení není důležitá pouze vazba mezi čtenářem a textem. Důležitý je i vztah mezi čtenáři, sdílení čtení je fenoménem. Vztah mezi ideálním čtenářem a textem se odehrává pouze ve spekulativních představách

literárních vědců. Čtení v čase digitálním má své zákonitosti. Životopisy nám mají nastavit zrcadlo, jsou o nás samotných. Velmi mě upoutala tabulka Čtenářská kultura 20. a 21. století v datech na str. 49. Například:

1919 – první Knihovní zákon

1920 – první rozhlasová stanice

1924 – Československo je na desátém místě v počtu vydaných knih (na prvním je Německo)

1930 – první televizní vysílání v USA

1939 – první český bibliobus v Praze

1952 – první PC IBM

1953 – začátek televizního vysílání v Československu

1955 – Československo zavádí Měsíc knihy

1959 – vychází druhý Knihovní zákon

1961 – vynalezena mikrofiše

1964 – UNESCO – definuje knihu

1965 – hypertext

1969 – ARPA – NET – zárodek internetu

1969 – zavedeno ISBN – Česko a Slovensko má první dvojčíslu 80

1971 – první mikroprocesor

1971 – začala digitalizace knih – projekt Gutenberg

1972 – začala se na univerzitách využívat e-mailová komunikace
1975 – první přenosný počítač – IBM 5100
1979 – začíná komerční využití internetu
80. léta 20. století – v USA se přesouvá prodej knih z nákupních zón na okraji města do center, kde vznikají honosné knižní obchody, které se stávají zároveň komunitními centry
1981 – první osobní počítač IBM
1984 – na americkém trhu se objevují první kompaktní disky
1987 – v USA rok čtenáře – vyhlásila největší americká knihovna Library of Congress, cílem bylo zvýšit povědomí o knize a podpořit čtenářskou gramotnost
1988 – v Mohuči založena Nadace čtení – cílem je výzkum a masivní podpora čtenářské gramotnosti
1989 – vznik World Wide Webu
1992 – počátky internetu v Československu
2001 – založení internetové encyklopedie Wikipedia
2006 – Eva Katrušáková založila nadaci Celé Česko čte dětem
2007 – na trhu se objevuje čtečka Kindl

Výzkumy ukazují, že i čtenáři, kteří díky digitalitě od čtení odpadli, se k němu znovu vrací. Tvrdí, že digitální sféra odvedla od čtení pouze ty, kdo nebyli čtenáři. Čtení vidí Trávníček optimisticky, obstálo v silné mediální konkurenci a zůstává v centru pozornosti. Knižní trh rozhodně nestrádá. Četná konkrétní témata v knize zpracovává čtivě a zasazuje je do historického kontextu. Čtení knihy je velmi podnětné k diskusi a polemice, která se vede k mantře – lidé dnes nečtou.

Devět životních čtenářských příběhů jsou vzpomínkami lidí, kteří jsou každý z jiného

prostředí a mají různé vzdělání. Výroky respondentů jsou podnětné. Například tento: „Na gymnáziu v Hradci si vzpomínám na profesora Štěrbu, byl to takový starší člověk a vodil nás po výstavách. Tam jsem získal přehled o malířství a sochařství. Do kvinty jsem přestoupil do Jaroměře, tam jsem měl spolužáka, jako jsem byl já. Oba jsme byli evangelíci, seděli jsme vedle sebe v lavici a předháněli jsme se, co kdo více přečte. Z profesorů, kdo mě výrazně poznamenal, to byl Jaroslav Žák. Nebyl tak úžasný latinář, byl to úžasný pedagog a psycholog. V té době filmoval, znal se s pražskou smetánkou, například s Fričem. On přišel z Prahy a řekl: „Blbouni, když se budete učit a dávat pozor, tak dvacet minut z hodiny vám budu vykládat, co je nového v Praze, v literatuře a filmu. On dokázal, že jeden repetent, který se soustavně neučil, se mu dokázal učit. Dokázal nás zamotivovat, protože my jsme chtěli vědět, co nového se děje v kultuře v Praze. A potom to byl profesor Bouchal, to byl polyhistor, znal mnoho jazyků, a ten nás učil češtinu. To bylo za protektorátu. Z té doby si vzpomínám, že nakladatel Borový vydával sešitové vydání Karla Čapka. Jeden sešit stál asi korunu osmdesát. Odpustil jsem si třeba svačinu a koupil jsem si sešit. Mám celé vydání Čapka v sešitech...“

Jiří Trávníček se narodil v roce 1960, je literární historik a kritik, editor a zejména vysokoškolský pedagog. Dříve působil na Masarykově univerzitě v Brně, dnes působí na Univerzitě Karlově v Praze. Je autorem knih například *Poezie poslední možnosti* (1996), *Na tvrdém loži z psího vína* (1998, se Zdeňkem Kožmínem), měla jsem to štěstí, že jsem byla na křtu této inspirující knihy v Mahenově památníku v Brně (Knihovna Jiřího Mahena), jehož se účastnil i pan Zdeněk Kožmín. Nezapomenu na ten poetický večer na půdě Mahenova památníku, o který se s velkou láskou a úctou stará paní vedoucí Mgr. Jana Černá. Dále napsal: *Vyprávěj mi něco...* (2007), *Čteme?*

(2008), Čtenář a internet (2011), Překnížkováno (2014), Knihy kupovati (2014, se Zdeňkem Šimečkem), Reading Bohemia (2015). Je spoluautorem dvou knižních rozhovorů (s Arnoštem Goldflamem a Dušanem Šlosarem). Vydal i zajímavou publikaci čtenářských životopisů lidí, kteří zasvětili svůj život knize – Knihy a jejich lidé (2013). V současnosti působí ve dvou mezinárodních týmech zabývajících se výzkumy čtenářství. Dlouhodobě spolupracuje s Národní knihovnou České republiky na výzkumech četby a čtenářství u nás. Knihovníci ho znají nejen z jeho tvorby, ale zejména z přednáškové činnosti. Ochotně přijímá pozvání knihoven a velmi zaníceně přednáší o svých výzkumech. Vytváří pro knihovníky důležitou zpětnou vazbu a vyvrací řadu mýtů a omylů, které u nás kolují kolem českého čtenářství. V tomto směru je pokračovatelem Aleše Hamana.

SVOK: k 90. výročí založení Spolku veřejných obecních knihovníků

Jaromír Kubíček

kubicek.jaromir@gmail.com

Jakmile se prosadila samostatnost knihovnického povolání, zakládaly se i knihovnické spolky. Prvním byl *American Library Association*, založený ve Philadelphii roku 1876. V Rakousko-Uhersku se mohli knihovníci i z českých zemí zapojit do celostátního spolku *Österreichischer Verein für Bibliothekswesen*, který byl založený v roce 1895 ve Vídni. Členství bylo ovšem výběrovou záležitostí, do spolku se přihlásili i někteří vedoucí představitelé z českých vědeckých knihoven.

V novém státě bylo již knihovnictví natolik z mnoha stran organizované a profesionalizované, že vedoucí knihovníci z různých knihoven svolali valnou hromadu a na ní 1. června 1919 ustavili v Praze *Spolek československých knihovníků*

a jejich přátel. Jeho stanovy novému spolku daly za úkol pěstovat knihovnictví v Československé republice. Toho účelu mělo pak být dosaženo projednáváním knihovnických záležitostí, vydáváním periodik, pořádáním veřejných přednášek i rozprav na spolkových schůzích, pořádáním výstav, vycházek, sjezdů, zájezdů apod., zřizováním odborných sbírek, zastupováním společných stavovských zájmů úřednictva knihoven a čítáren. V prvním výboru spolku byl předsedou zvolen Josef Volf z knihovny Národního muzea, místopředsedou Jan Emler z Veřejné a univerzitní knihovny, jednatelem Jan Thon z Ústřední knihovny hl. m. Prahy, venkov zastupoval ve výboru František Karel Studnička, správce knihovny České vysoké

školy technické v Brně. Pro své členy pořádal spolek odborné přednášky a k činnosti patřily také exkurze do knihoven a to nejen v Praze. Na aktuální problémy se zaměřily knihovnické sjezdy, které spolek pořádal v Praze (1922), Olomouci (1923), Moravské Ostravě (1924), Táboře (1925), Plzni (1927). V roce 1926 byl spolek hlavním organizátorem mezinárodního knihovnického sjezdu, kterého se v Praze účastnilo 686 knihovníků, z nichž bylo 164 ze zahraničí. Zatím co první český knihovnický sjezd probíhal v Praze v roce 1922 ve třech sekcích – pro veřejné knihovny, vědecké knihovny a pro knihovny administrativní, byly další sjezdy pořádané již mimo Prahu, připravovala je sekce veřejných obecních knihoven a obsahově se na nich probírala jen aktuální problematika lidových knihoven.

Venkovští členové spolku navrhovali jeho rozdělení na odbor knihovníků studijních knihoven a odbor knihovníků knihoven lidových a utvoření okresních ústředí pro lidové knihovníky. K takové struktuře spolku ovšem nedošlo a spolková činnost se realizovala v odborných sekcích. Podle typů knihoven šlo o sekci knihovníků vědeckých knihoven, administrativních knihoven, veřejných obecních knihoven a otázky sociální. Stejně jako na pražském mezinárodním knihovnickém sjezdu, tak i v Časopise československých knihovníků převažovaly obsahem problémy odborných a vědeckých knihoven. Ze strany lidových knihoven se projevovala dlouhodobě nespokojenost s vedením spolku, resp. s jeho předsedou, kterým byl od roku 1925 Zdeněk Václav Tobolka, který nejen že upřednostňoval

problémy vědeckých knihoven, ale publikoval názory, s kterými lidové knihovny nesouhlasily (např. zrušení školních knihoven jejich spojením s obecními knihovnami). Rozkol nastal, když v listopadu 1926 přijala členská schůze Spolku čs. knihovníků rezoluci, v níž byly odmítnuty snahy ministerstva, aby obecní knihovníci působili v zájmu lidové výchovy, což se ovšem valné většině těchto knihovníků nezamlouvalo. Došlo k hlasování o výboru, v němž nebyla dána důvěra Z. V. Tobolkovi a on i s řadou knihovníků nejen z vědeckých knihoven ze spolku v roce 1928 vystoupil.

Podnět k založení samostatného spolku knihovníků veřejných knihoven obecních byl dán na župním sjezdu osvětových pracovníků a knihovníků župy jihlavské, který se konal 12. a 13. prosince 1926 v Jihlavě za účasti tajemníka ministerstva školství a národní osvěty Antonína Matuly a státních knihovnických instruktorů Leopolda Calábka a Františka Fridricha. Na tomto sjezdu byl navržený přípravný výbor, do kterého byli zvoleni za jihlavskou župu knihovníci Stanislav Rambousek z Jihlavy, Ladislav Řezníček ze Znojma a Karel Sýkora z Břeclavi. Jihlavský podnět padl na úrodnou půdu. Bylo to v době, kdy byl nedostatek financí na nákup knih ve veřejných knihovnách. Knihovnický zákon z roku 1919 sliboval nejpozději do deseti let novelizaci ve výši povinného příspěvku pro knihovny ze strany obcí, novelu však ministerstvo financí nepřipustilo.

Již 16. ledna 1927 se konala v Brně za účasti 40 městských knihovníků z Čech, Moravy a Slezska ustavující valná hromada *Spolku veřejných*

Jiří Mahen, knihovník města Brna, starosta SVOK.
Foto Česká osvěta, 1939

Stanislav Rambousek, knihovník města Jihlavy, iniciátor a jednatel SVOK.
Foto Osvětová Morava, 1937.

obecních knihovníků (SVOK). V programu valné hromady vystoupili L. Calábek s příspěvkem o postavení knihovníka a F. Fridrich na téma Knihovnick – duše knihovny. Starostou nového spolku byl zvolen Jiří Mahen, jednatelem Stanislav Rambousek z Jihlavy a pokladníkem František Štork z Kolína. Podle stanov měl SVOK sídlo v Praze, hájil a podporoval zájmy veřejných knihovníků obecních pořádáním sjezdů, porad, přednášek a výstav, vydáváním peticí a publikací. Ke svým zprávám využíval SVOK rubriku Lidové knihovny v časopisu *Česká osvěta*. V tomto časopisu podal zprávu o ustavující schůzi L. Calábek a zdůraznil, že SVOK se nezakládal proti nikomu a že bude vždy podporovat ostatní knihovníky v jejich snaze a úsilí po dosažení spravedlivých požadavků, ovšem že očekává stejný postup od knihovníků vědeckých a administrativních. Vlastní práce SVOK se měla odehrávat v župách, které byly postupně ustanovovány a měly pracovat samostatně.

Spolek veřejných obecních knihovníků uspořádal svůj první sjezd spojený s výstavou 28. srpna 1927 ve Znojmě. Na sjezdu vystoupili s referáty mj. A. Matula (O lidové výchově a veřejném knihovnictví), L. Calábek (O sociálním postavení obecních knihovníků), E. Krechler ze Znojma (Lidová výchova a lidové knihovnictví na venkově) a také J. Mahen (Čtení jako instituce národní). Sjezd přijal usnesení, aby knihovníci formou ankety zjistili stav veřejných knihoven a podali představy o jejich dalším rozvoji. Anketu zorganizoval Mahen, který také její výsledky zredigoval do publikace *Knihovna jako instituce národní* (1928). V předmluvě vyložil současné problémy knihoven a poslání knihy. Ve dvanácti kapitolách je kritizována zastaralost knihovnických fondů, zdůrazněna je práce čítáren, upozorňuje se na potřebu vytváření okresních doplňovacích knihoven, součinnost veřejné knihovny se školou a že hlavní skladbu čtenářů tvořily střední vrstvy a dělnictvo. Anketa měla přesvědčit, že knihovny byly základnou osvětového ruchu a vzdělávacím centrem veřejných činitelů. Spolek se také podílel na vytvoření knihovnické expozice při Výstavě soubodé kultury, která se konala v Brně k desátému

výročí vzniku ČSR. U příležitosti této výstavy byl v červenci 1928 uspořádán v Brně první celostátní lidovýchovný sjezd, pro který SVOK připravil program do dvou sekcí – knihovní propagace a knihovní správa. V pragmatické části se SVOK snažil prosadit u Spolku knihkupců a nakladatelů a také u Svazu knihařů levnější ceny knih a knihovnických vazeb pro veřejné knihovny.

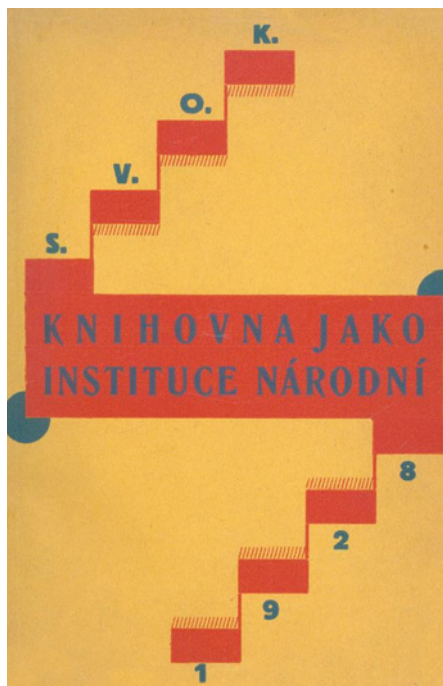
Členská základna obou knihovnických spolků byla srovnatelná. V desátém výročí republiky měl Spolek čs. knihovníků 228 členů. Z toho bylo 150 fyzických (48 knihovnic, 191 knihovník, 21 přátel knihovnictví) a 78 právnických (32 knihoven obecních, 9 vědeckých, 16 správních a 21 různých spolků). Ke dni 31. prosince 1929 měl SVOK 226 členů: 6 zakládajících, 30 přispívajících a 190 činných. Zatím co členem Spolku čs. knihovníků mohla být také knihovna jako právnická osoba, přijímal SVOK jen knihovnice nebo knihovníky.

Na jednání SVOK v Kolíně 4. května 1930 bylo zvoleno staronové složení jeho výboru a schváleno memorandum o potřebách veřejných knihoven obecních. Ministr školství a národní osvěty Ivan Dérer přijal 10. září 1930 tříčlennou delegaci představitelů obou knihovnických spolků (J. Mahen a S. Rambousek za SVOK a předseda Spolku čs. knihovníků F. K. Soukup), kteří mu vysvětlili současné svízele veřejných knihoven a zdůraznili, že úplné vybudování knihoven jako všeobecně vzdělávacích ústavů pro dospělé je naprosto nutné v zájmu vzdělanostního, mravního, hospodářského a sociálního pokroku. V memorandumu se požadovala novelizace knihovnického zákona, provedení šetření o desetileté činnosti knihoven, soustředění pozornosti k malým vesnickým knihovnám, provedení systemizace a ustavení samostatného oddělení pro veřejné knihovny na ministerstvu. Panu ministrovi bylo předáno memorandum a ten slíbil věnovat těmto otázkám náležitou pozornost i v souvislosti se státním rozpočtem; zůstalo však jen u slibu.

Na jednání výboru SVOK 22. března 1931 v Brně bylo rozhodnuto, že spolek vydá svým nákladem plakát, vybízející čtenáře i občany k ochraně knih s tím, že text napíše starosta Mahen a obrázky

nakreslí akad. malíř Josef Lada, s nímž už o tom bylo jednáno. Je to první zpráva o legendárním plakátu, který ovšem vyšel až v roce 1934 nákladem Státního nakladatelství.

Začátek třicátých let 20. století byl ve znamení hospodářské krize. Rok 1933 přinesl ve státním rozpočtu pro podporu lidové výchovy a obecních knihoven nižší výdaje o 60 % ve srovnání s rokem předchozím, který už byl také v rozpočtu krácený. I to byl důvod, že se v knihovnickém tisku ozývaly hlasy proti organizačnímu tříštění sil v několika spolcích. Knihovnická činnost mohla mít podle takových názorů úspěch jen tehdy, když se soustředí síly knihovníků nejen obecních a veřejných knihoven, ale také knihovníků, působících v knihovnách vědeckých a administrativních. Když pominuly osobní důvody, které v roce 1927 byly hlavní příčinou ustavení SVOK, převážily názory, že jednotná knihovnická organizace bude mít při jednání a zastupování celé knihovnické veřejnosti větší váhu. I když tyto hlasy spíše kritizovaly nově vzniklou Knihovnědnou společnost československou vedenou Z. V. Tobolkou, vyslechl je Jiří Mahen a SVOK zanikl. Slučovací snahy mezi oběma spolky trvaly přes dva roky a výsledek byl oznámen na X. sjezdu československých knihovníků, který uspořádaly oba knihovnické spolky v květnu 1934 v Hradci Králové a na kterém se dohodly na změnách stanov Spolku čs. knihovníků. Při slučování bylo dohodnuto, že knihovníci malých venkovských knihoven nemusí povinně odebírat drahý Časopis československých knihovníků a při zachování nižšího členského příspěvku se mohou stát členy

spolku, který se názvem změnil v *Ústřední spolek československých knihovníků*. Ke sloučení Spolku čs. knihovníků se SVOK došlo formálně 16. června 1935 na ustavující valné hromadě nového spolku. Předsedou Ústředního spolku čs. knihovníků se stal František K. Soukup, místopředsedy Jiří Mahen a Josef Volf. Spolek pokračoval v pořádání každoročních sjezdů, které se konaly v roce 1935 v Třebíči, v roce 1936 ve Frenštátě pod Radhoštěm a poslední předválečný se uskutečnil v roce 1937 v Chrudimi.

Model Ústředních knihoven národnostních menšin v Chorvatsku

Kristina Kvapil

kristinakvapil@gmail.com

Podle sčítání obyvatelstva z roku 2011 v republice Chorvatsko žije 22 národnostních menšin. Dle zákona mají tyto menšiny různá práva, jako např. právo na vzdělávání ve vlastním jazyce, právo na rozvoj kultury, právo na rozšiřování a přijímání informací v menšinovém jazyce atd. S vývojem multikulturality v chorvatské společnosti a v souladu s **Manifestem IFLA o multikulturní knihovně**¹ byl rozvinut během 90. let minulého století program Ústředních knihoven národnostních menšin. Podnět vyšel z Vývojové služby Národní a univerzitní knihovny v Záhřebu. První knihovny se zakládají od roku 1991. Do

roku 2000 je financuje Úřad vlády pro národnostní menšiny, posléze se o ně stará Ministerstvo kultury.

Ústřední knihovny pro národnostní menšiny jsou nejčastěji součástí veřejných knihoven, jejichž úkolem je naplňovat potřeby všech obyvatel na daném území. Tím pádem je důležité obstarat knihovní fond v jazyce určité menšiny a uživatelům k němu zajistit přístup. Kromě toho se organizují různé akce, přednášky a výstavy. Obzvláště důležitá je meziknihovní výpůjční služba. V následujících řádcích se dozvíte, v kterých městech a jak dlouho Ústřední knihovny působí.

ústřední knihovna pro českou menšinu

Pro představu přidávám tabulku, ve které jsou údaje o počtu obyvatel příslušníků menšiny, a to celkem v Chorvatsku (ze 4 284 889 obyvatel Chorvatska podle sčítání z roku 2011), dále kolik se jich

nachází v kraji a městě, kde je založená Ústřední knihovna. Většinou se dbalo na to, aby knihovny byly ve městech, kde je počet menšinového obyvatelstva největší, ale není to tak všude.

Menšina	Počet příslušníků menšiny v Chorvatsku	Počet příslušníků menšiny v kraji, kde působí knihovna	Počet příslušníků menšiny ve městě, kde působí knihovna
Srbové	186 633	17 526	17 526
Bosňané	31 479	2 464	1 646
Italové	17 807	12 543	2 545
Albánci	17 513	4 292	4 292
Maďaři	14 048	8 249	801
Slovinci	10 517	277	128
Češi	9 641	6 287	2 485
Slováci	4 753	2 293	1 078
Rusíni	1 936	134	134
Ukrajinci	1 878	332	332
Rakušané	297	23	12

V regionu Baranja se od šedesátých let minulého století zakládá řada veřejných knihoven. Knihovna v Belom Manastiru měla vždy fond nejen v chorvatském, ale i v maďarském jazyce. Není proto divu, že Ústřední knihovna pro maďarskou národnostní menšinu vznikla jako první roku 1990 právě v Městské knihovně Beli Manastir.

Ústřední knihovna italské menšiny působí v rámci Městské knihovny a čítárny Pula. Vznikla roku 1991. Zpočátku nebyli spokojeni s prostorem a fondem, ale po navázání spolupráce s institucemi a knihovnami v Itálii se podmínky pro práci zlepšily.

Ve stejném roce vznikla i Ústřední knihovna pro českou národnostní menšinu. V prvních letech byla umístěna v Bjelovaru, ale potom se rozhodlo, že by bylo lepší, kdyby se přesunula do města Daruvar, kde je počet Čechů největší. Tak se připojila Lidové knihovně a čítárně Daruvar. Ve svém fondu, který je zčásti rozdělen i některým menšinovým spolkům, má knihy, časopisy a filmy, a to nejen z České republiky, ale také z krajanského vydavatelství.

I když je Slovinců v Chorvatsku kolem 10 000, v Karlovcích jich žije poměrně málo. Přesto byla jejich Ústřední knihovna založená 1993 v Městské knihovně „Ivan Goran Kovačić“. Je to dáno tím, že v knihovně bylo hodně odborníků a stále se spolupracovalo se Slovinskem. Společně s Knihovnou Mirana Jarca z Nového Mesta se doposud uskutečnila spousta akcí a projektů.

Hlavní město Chorvatska, Záhřeb, má velkou síť knihoven s názvem Knihovny města Záhřebu. Ve dvou pobočkách jsou umístěné Ústřední knihovny. Ústřední knihovna Albánců působí od roku 1994 v Knihovně a čítárně Bogdana Ogrizoviće. Albanský fond tam má místo hned vedle Oddělení cizojazyčné literatury.

V Městské knihovně byla roku 1995 otevřena Ústřední knihovna Rusínů a Ukrajinců. Jelikož v Záhřebu na Filozofické fakultě lze studovat ukrajinistiku, působí tam Svaz Rusínů a Ukrajinců a Velvyslanectví Ukrajiny v RCH, má tato knihovna velké možnosti spolupráce a široký okruh působnosti.

ústřední knihovna pro českou menšinu

Rakouská menšina v Chorvatsku je malá, ale přesto Ústřední knihovna působí v Městské a univerzitní knihovně Osijek od roku 1995 (slavnostně byla otevřena 1996). Podnět pro otevření tzv. Rakouské čítárny vzešel od Rakouské republiky, která se snaží zakládat čítárny po celém světě, hlavně tam, kde žijí Rakušané. Jelikož je Osijek univerzitní město, nejčastějšími uživateli jsou studenti a učitelé germanistiky.

Hlavním kulturním sdružením Srbů v Chorvatsku je Srbský kulturní spolek Prosvjeta. Ten má pobočky po celém Chorvatsku. V rámci záhřebské pobočky byla založená Ústřední knihovna v roce 1996. Jelikož je tato menšina nejpočetnější, Ministerstvo kultury financuje dva knihovníky (v ostatních knihovnách je pouze jeden).

Ústřední knihovna slovenské menšiny byla založena roku 1998. Je součástí Chorvatské lidové knihovny a čítárny v Našicích, která sídlí v Zámku Pejačević. Knihovní fond není pouze v této knihovně, ale částečně také v jiných městech v Chorvatsku.

Nejmladší knihovnou je Ústřední knihovna Bosňanů, založena až roku 2012 v Lidové knihovně a čítárně Vlado Gotovac v Sisku. Dříve existovala také Knihovna a archiv Židovské obce, ale ta je už zavřená.

Program ústředních knihoven je dobrým příkladem toho, jak stát může pečovat o své menšiny a jak menšiny svým kulturním působením dokáží obohatit své prostředí. Jejich bohatá činnost dokazuje, že investice do multikulturní knihovny se vyplatí.

Vidím furt větve – rozhovor s Jáchymem Topolem

Radim Kopáč

radim.kopac@mkcr.cz

V souvislosti s *Citlivým člověkem* je znovu připomínán Tvůj román *Sestra*, který vyšel v roce 1994. Co se za to skoro čtvrtstole-tí změnilo v literatuře, ve společnosti, ve světě?

Žiju sice dneska v mediálním světě, odrážím se v něm, nadávám na něj, jako každý, protože nikdy v dějinách nebyl člověk vystavený tolika informacím, ale zároveň žiju v přesvědčení, že existuje nějaký lidský archetyp, který se za tisíce let příliš nezměnil. Když jsem zkraje devadesátých let psal *Sestru*, neměl jsem vůbec problém s tím, co je pro spisovatele základní, a to je izolace a klid. *Sestru* jsem psal v domku v německém lese, kde nejbližší telefonní budka

byla asi tři kilometry, a telefonovat do Prahy bylo tak drahé, že jsem volal domů jednou týdně, a dopis šel taky týden – a nikomu z nás to nevadilo. Mohl jsem se soustředit na psaní. Dneska je to nemožné, máš fejsbuk, mejl, a jedeš v tom. Tohle je obrovská změna.

Jak jsi tedy napsal *Citlivého člověka*?

Myslím, že jsem se dokázal vyladit tak, že jsem vždycky na ty důležité hodiny, kdy jsem v polotranzu psal, všechny tyhle věci od sebe odstrčil. Pomohlo mi, že jsem většinu knihy napsal ve své barabizně na venkově kus od Prahy. Tam jsou kamna na dřevo. Může to znít romanticky, ale kdo má kamna na dřevo, ví, že je s nimi těžká práce: jsi pořád od popela, musíš se o ten oheň starat, musíš shánět dříví. A dříví je dneska drahé. Něco jsem koupil, ale spíš jsem tahal z lesa soušky. Ty musíš ořezat, naštipat na polínka, a pak máš teplo a několik hodin píšeš. Tenhle rytmus jsem držel měsíce. Vykládat někomu, že sedíš hodiny, týdny, měsíce před počítačem, je nuda – já když si vzpomenu na psaní *Citlivého člověka*, vidím furt větve. Pokud jsem psal v Praze, chodil jsem zas pravidelně plavat.

Takže změnily se kulisy, ale ty jsi jako autor zůstal beze změny...

Mám pocit, že jsem se to psaní naučil trochu žít. *Citlivý člověk* je donekonečna prepisovaná kniha, což jsem se částečně naučil v novinách jako reportér, deníkář. Přijdeš do redakce, a slyšíš, „článek na čtyři tisíce znaků!“, teď cítíš, jak z tebe začíná téct pot, ale ten článek prostě musíš udělat, musíš to napsat. Vždycky mě děsil

výrok Karla Čapka, že novinář má umět psát stejně rychle, jako mluví. To je děsný, maximalistický požadavek, ale vycvičil jsem se: Když mi psaní nešlo, prostě jsem to vysešel. Když jsem psal *Sestru*, byla ve mně mladá touha experimentovat, měl jsem načteného Burroughse, Joyce, a šlo to ze mě jako žhavé magma. *Citlivého člověka* jsem psal po kouscích a pořád to přepisoval.

Je pro Tebe literatura nutnost? Je to přetlak, který musí ven, na papír?

Mám pocit, že jo. Mám v sobě natlakovaných asi ještě několik knih. Většinu svého života, někdy víc, někdy míň zoufale, hledám čas a peníze, abych mohl napsat knihu. Před pětadvaceti lety jsem byl mladý, neměl jsem děti; s dětmi vnímáš čas úplně jinak, musíš být zodpovědný a nosit domů každý měsíc peníze. Můj život je kličkování k tomu, abych mohl psát. Tak to prostě je, a nebude to jiné.

Komu ze současných českých spisovatelů fandíš, kdo je Ti blízký?

Určitou spřízněnost cítím s Emilem Haklem. Moc se mi líbí jeho dialogy. Mám pocit, že s ním mám společné ovlivnění Bohumilem Hrabalem. Ne že bych měl Hrabala doma na nočním stole, v mládí, když jsem byl radikální androš, už tuplem ne, čemuž se dneska směju, ale ten jeho autorský švih, ponor je mi blízký. Pak Matěj Hořava a jeho *Pálenka*. A Petr Mano, který napsal román *Šarlák*, což je název rybníku na kraji Písku. A hodně čtu básničky, teď jsem v knihkupectví otevřel knížku Tomáše Fürstenzeller *Objektiv*, a musel jsem si tam sednout a přečíst to celé.

Pracuješ v Knihovně Václava Havla. Máš vztah spíš k jeho dílu, dramatům, poezii, esejistice, nebo k jeho obecnějšímu lidskému odkazu?

Patřím k těm, kdo poznali Havla osobně. A Václav Havel a Ivan Martin Jirous byli pro mě muži,

kterí mě, jako spoustu lidí z mé generace, formovali. Mám ho vlastně čím dál tím radši, což souvisí se současnou českou politikou. Nejsem tu od toho, abych posuzoval, analyzoval nebo odsuzoval jeho konkrétní politické činy, ale v jeho textech pořád nacházím takového radostného chlapíka s jiskrou, se zájmem o svět, dobromyslného, inteligentního. Navíc byl pět let v base. To mě v knihovně udržuje. Když děláme pořady věnované třeba Tatarům, Romům nebo Jaroslavu Foglarovi, jen žasnu, co všechno tady lze, jak byl Havel obrovsky rozkročený. To samé, když uvádíme nějakou jeho jednoaktovku nebo máme tematický večer k vydání knihy – vždycky přijdou lidi. Je to prostě radost. Havel není žádný relikv. A v zahraničí tuplem ne. U nás je hrozná havlovská skepse, ve všech debatách máš lidi, co Havla nenávidí, o mně píšou, že jsem havlovský satanista, ale Havel má ohromný kredit třeba u Ukrajinců, u Tatarů, prostě u lidí, kteří nemají svobodu jako samozřejmost.

Letos měla čtyřicet let Charta 77. Co z těch myšlenek, s nimiž chartisti přišli, dnešní společnost potřebuje, co by si z nich měla brát?

V Chartě fungovalo něco fantastického, a to vzájemnost. Tlakem doby a režimu tam byli vedle sebe nastrkaní lidé, co by spolu normálně nekomunikovali: evangelíci, exkomunisti, dlouhovlasí hipíci. Tehdy třeba slovo „feminismus“ vůbec nebylo populární, ale v Chartě odvedly obrovský kus práce a měly prestiž ženy, jako Dana Němcová, Petruška Šustrová nebo Otka Bednářová. Čili odkaz společnosti, kde jsou k sobě lidi solidární, pomáhají si, drží se, je to, v čem Charta 77 dneska žije, v čem je věčná. Když dneska děláme v knihovně pořady o Chartě, o polské Solidaritě nebo o vězních komunistických lágrů v padesátých letech, nechodí jenom pamětníci, jsou tady v publiku všechny generace. To se daří.

Jáchym Topol patří k nejdůležitějším českým spisovatelům po roce 1989. Narodil se v Praze

v roce 1962 jako syn básníka a dramatika Josefa Topola (1935–2015) a Jiřiny Topolové (1931–2016); jeho bratr Filip (1965–2013) byl hudebník, líder skupiny *Psí vojáci*. V osmdesátých letech se podílel na hudebních a literárních aktivitách českého undergroundu, po roce 1989 se věnoval novinářině (*Revolver Revue*, *Respekt*, *Lidové noviny*), od roku 2011 je šéfdramaturgem pražské Knihovny Václava Havla. Začínal jako

básník, jeho prózy (*Sestra*, 1994; *Anděl*, 1995; *Noční práce*, 2001; *Kloktat dehet*, 2005; *Chladnou zemí*, 2009) mají překlady do více než patnácti jazyků. Je laureátem Ceny Toma Stopparda (1988), Ceny Jaroslava Seiferta (2010) a Vilenické ceny (2015). Je ženatý, má dvě dcery, žije v Praze. Na jaře 2017 vyšel v nakladatelství Torst jeho nový román *Citlivý člověk*, za který v říjnu obdržel Státní cenu za literaturu.

Jak jsem likvidoval veřejné knihovny

Milan Uhde

Je to už hodně dávno, více než čtvrt století, když jsem ministroval v rezortu kultury. Všude zuřila privatizace a došlo i na mou oblast. Téměř všechna divadla, ale i téměř veškeré veřejné knihovny přecházely do rukou samosprávy. Vládla nejistota a strach z neznámé situace. Někteří poslanci přišli s návrhem zachovat z divadelního zákona aspoň ustanovení, že existující divadla není dovoleno rušit. Představitelé města jako zřizovatelé budou prý mít sklon zbavovat se nákladných výdajů, a divadla se k tomu přímo nabízejí. Jako ministra mě odborníci přesvědčovali, že se mám smířit s tím, že se v Uherském Hradišti nebo v Šumperku napříště profesionální divadlo hrát nebude. Podle evropských norem není myslitelné, aby město s pětadvaceti tisíci obyvatel udrželo při životě nákladnou kulturní instituci, nemluvě o městě osmitisícovém.

Ale má zkušenost byla jiná. Promluvil jsem si s uherskohradištskými městskými otci, a ti mě ujistili, že se svého divadla v žádném případě nevzdají. Probrali to s kolegy z blízkých měst a získali od nich slib, že pomohou, protože se jich to týká: vědí, že jejich obyvatelé si do Uherského Hradiště nebo do Šumperka za divadlem často a rádi zajedou. Uplatňoval jsem tento zážitek i ve vztahu k veřejným knihovnám. Nedovedl jsem si představit, že

by některý starosta podporován většinou zastupitelů zlikvidoval místní knihovnu, aby například získal peníze na stavbu kanalizace.

Ale knihovníci nevěřili. Obviňovali mě z naivity a neznalosti. Je pravda, že jsem nebyl znalý obtíží, které se vyskytují při změně socialismu v kapitalismus. Ani světově proslulí ekonomové nám neuměli poradit. Říkali, že naopak čekají, jak tu změnu zvládneme, protože pro ni není v dějinách precedens. Nikdo si nebyl ničím jist, ruku do ohně za chování samosprávy nikdo nebyl ochoten dát. Knihovníci spatřovali jistotu v paragrafech. Inspiroval je masarykovský zákon schválený v prvních letech nově zrozeného státu: obce počínaje určitým počtem obyvatel měly povinnost zřídit a udržovat knihovnu. Výjimky se nepřipouštěly.

Poslanci České národní rady nebyli obnovou takového zákona vůbec nadšeni. Naopak tvrdili, že se kultura nemůže stát ničím zákonnou povinností. Ctí její svobody je, že je dobrovolná. Ostatně obce počátku devadesátých let minulého století byly na rozdíl od svých předchůdkyň z let dvacátých chudé. Ve Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu jsem se dozvěděl, že obnova zákona o knihovnách nemá nejmenší naději na většinovou podporu. Přiznávám, že jsem

většinové názory poslanců sdílel, a proto jsem zásadně odmítal vymluvit se, že kdyby záleželo jen na mně, byl by zákon dávno na světě, ale že si to poslanci nepřejí.

Knihovníci reagovali velmi podrážděně. Vůbec jsem se jim nedivil. Šlo nejen o jejich osobní existenci, ale o život institucí, bez kterých český život prostě nemůže být. Nejprve jsem se stal cílem nejrůznějších novinářských nájezdů. To patří ke kšeftu, jak říkal Masaryk. Dokonce si vzpomínám na amerického žurnalistu, který mi na kameru položil typicky napovídavou otázku: „Pane ministře, co myslíte, je kniha potřebná věc?“ Po kladné odpovědi a poznámce, že jsem občanským povoláním spisovatel, následovala smeč: „Tak proč likvidujete knihovny?“

Když jsem svůj postoj nezměnil, začali knihovníci v souladu s dobovým zvykem organizovat petici požadující mé odvolání. Podpisů se sešlo několik desítek tisíc. Reprezentativní skupinu signatářů – pokud se pamatuju – přijal premiér Pithart a jejich mínění vyslechl s pochopením. Nepočítal jsem přitom s tím, že by jim vyhověl. Znal jsem jeho názor v tom směru. Kromě toho jsem se ztráty funkce neobával nikdy. Smýšlel jsem takto: jestli spáchám nesprávnost nebo neodpustitelný omyl, je rozumné, abych ve funkci skončil. Jestli mě vyhodí za něco, co jsem pokládal za nezbytné hájit, i když to nebylo populární - vím, že se to

stává -, mám se kam vrátit: do spisovatelské pracovny. Snažit se o setrvání ve funkci kvůli pouhé prestiži mi bylo na mou duši cizí.

Do celé věci vstoupily volby, na křeslo ministra kultury usedl můj bývalý náměstek a já jsem se stal předsedou Poslanecké sněmovny. Hlavně se však ukázalo, že knihovny houfně nezanikají, naopak že nastupující éra počítačů obohatí toto veřejné kulturní zařízení o novou funkci, totiž funkci střediska zprostředkujícího občanům přístup k důležitému zdroji informací. Počítače sice záhy vstoupily do rodin a domácností, ale knihovny žily dál a bouře se postupně utišila.

Když jsem se po osmi letech strávených ve vysokých politických funkcích vrátil za spisovatelský stůl, stávalo se, že při čtenářských besedách na půdě místní knihovny přišla řeč i na epizodu s mým odvoláváním. Nebyl to pro mě problém. Vzpomínám si, že ani vprostřed planoucího konfliktu jsem vůči nikomu ze signatářů necítil hněv, natož s odstupem téměř desíti let. Někdejší signatáři – málokdo z knihovníků tehdy výzvu k abdikaci ministra nepodepsal – mluvili o té době jako o historii. Společně jsme se zasmáli a bylo nám spolu dobře. Bože, říkám si, kéž by se každý vášnivý veřejný spor dočkal takového vyústění.

Milan Uhde (nar. 1936) je spisovatelem, dramatikem, scénáristou a politikem.

Muzejní a vlastivědná společnost v Brně

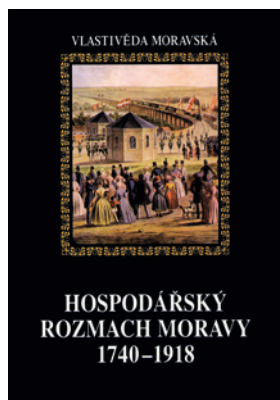
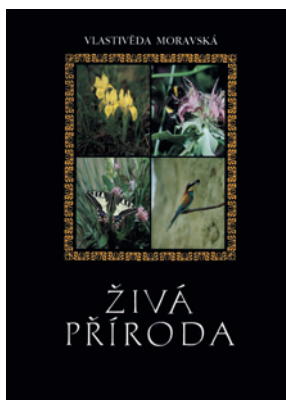
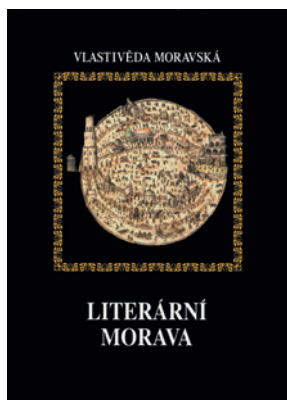
nabízí knihovnám a zájemcům o moravské reálie a dějiny knihy
vydané v encyklopedické ilustrované nové řadě

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ

Neživá příroda	130,- Kč – v akci 30 Kč
Živá příroda	230,- Kč – v akci 40 Kč
Pravěké dějiny Moravy	250,- Kč
Morava na úsvitě dějin	460,- Kč
Středověká Morava	280,- Kč
Morava reformace až baroka	280,- Kč
Hospodářský rozmach Moravy	340,- Kč – v akci 50 Kč
Svobodný stát a okupace	320,- Kč – v akci 50 Kč
Lidová kultura na Moravě	390,- Kč
Literární Morava	370,- Kč – v akci 50 Kč
Dějiny hudby na Moravě	360,- Kč
Dějiny žurnalistiky na Moravě	320,- Kč

Komplet všech 12 svazků

3730,- Kč – v akci 2560 Kč

Nabídka platí pro jednotlivé svazky i komplet do 30. ledna 2018

Kontaktní adresa: Muzejní a vlastivědná společnost, 602 00 Brno, Solniční 12

e-mail: mvsbrno@seznam.cz, <http://www.mvs-brno.cz/>